محمد رسول الله الا حقت الصغاير ... وان كان ...

ذنوبه ... قضى الله له تسعين حاجة ادناها المغفرة والتوها ذنوبه

قال النبي عليه السلام احد

... عنز بالغ ...

اللهم اجعله لنا فرطا واجعله لنا اجرا وذخرا

واجعله لنا شافعا مشفعا

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ...

... رسول الله صلى الله عليه وسلم

ما من رجل وامرأة ترك الصلوة والزكاة الا عاقبه الله تعالى

خمس عشر عقوبة ستة في الدنيا وثلثة عند موته وثلثة في قبره وثلثة يوم

القيامة قيل يا رسول الله ما العقوبة التي في الدنيا قال رفع الله

البركة من عمره والثاني رفع الله من رزقه والثالث

رفع السيماء الصالحين من وجهه والرابع ...

والخامس كل عمل يعمله ... والسادس

دعوة ... اما العقوبة التي عند موته ...

يموت جايعا والثالث يموت عطشانا ...

... العقوبة التي في قبره ... والثاني ...

عليه قبره والثالث ... منكر ونكير ...

يوم القيامة ان يطول عليه حسابه والثاني ...

...

... زاده درويش محمد افندي

شام دمشقي نصفنه يل كاغد جديد مقوي

صحته من اوله الي اخره مصحح ومحشي بر موجب دفتر سابق

٥٢٢٤

٥٢٦٥

T. C.
İSTANBUL
Fatih Kütüphanesi
SAYI

Süleymaniye U. Kütüphanesi

Kısmı	Fatih
Yeni Kayıt No.	
Eski Kayıt No.	5264

مصادر مرحوم حلبي زاده

بسم الله الرحمن الرحيم وبه نستعين

الحمد لله على سوابغ الآلاء المتناسقة افواجا وسوابغ نعمائه
المتلاحقة ازواجا وصلواته على محمد مجلي حلبة انبيائه
وواسطة قلادة اصفيائه وعلى آله ائمة الاسلام وائمة
الانام قال القاضي ابو عبد الله الحسين بن احمد
الزوزني رضي الله عنه اما بعد فان هذه مصادر
ترجمتها ونقحتها وجردتها عن شواهد الحديث والاشعار
والامثال ليصغر حجمها ويسهل حفظها وصدرت
كل باب منها بمصادر الافعال الصحيحة ثم اتبعتها
مصادر المعتلة هلم جرا الى ان اتيت على سائر الانواع
وتقيلت في ترتيب كل نوع منها صاحب ديوان الادب
فبدأت من السالم بما لامه باء ثم قفيت على اثره بما لامه
تاء حتى اتيت على الحروف الصحيحة وافتتحت بما لامه
باء بما فاؤه باء مثلا ثم اتبعته بما فاؤه تاء الى آخر الحروف
وما اتحد لامه واتفق فاؤه راعيت ترتيب عينه هذا

كتاب مصادر اللغة للزوزني عام

عدد اوراق

عمر بيان

7

ترتيب السالم من كل باب واما المعتل ففاؤه متفقة
فروعي ترتيب لامه اولا وترتيب عينه ثانيا واما
الاجوف فعينه متحدة فروعي ترتيب لامه اولا وترتيب
فائه ثانيا واما الناقص فلامه متفقة فروعي ترتيب عينه
اولا ثم ترتيب فائه ثانيا والمضاعف تجانست عينه
ولامه فالمراعى فيه ترتيب اللام اولا وترتيب الفاء
ثانيا واللفيف المفروق فاتحدت لامه واتفقت فاؤه
فروعي فيه ترتيب العين وحدها والمقرون اتحدت
لامه واتفقت عينه فالمراعى فيه ترتيب الفاء واما المهموز
الصحيح ان كانت الهمزة فاء فروعي ترتيب اللام
ثم ترتيب العين وان كانت الهمزة عينا روعي ترتيب
اللام ثم ترتيب الفاء وان كانت لاما روعي ترتيب
العين ثم ترتيب الفاء واما المهموز المعتل وسائر الانواع
فليس فيه الا ترتيب واحد لان الهمزة وحرف العلة
وحرف التضعيف يتكرران فيه والابواب المتشعبة

تتبع اصولها في الترتيب وتحريت ايراد ما نطق به القرآن
وما كثر استعماله في الحديث والدواوين المعروفة من
المصادر وتوخيت افادة المبتدئين من المتأدبين
وتوطئة طريق اقتباس هذا الفن من اللغة لهم

باب من السالم بفتح العين في الماضي وضمها في الغابر فعل يفعل

ب • النقب سوراخ كردن • الثقوب افروخته شدن
آتش وتافتن ستاره وجز آن • الجلب برده وشتر وگوسفند
بردن از جاي بجاي فروختن را • الجنوب دور شدن
وباد جنوب آمدن • الجنب كشيدن اسب واستر • الحجب
والحجابة باز داشتن • الحرب مال كسي بستدن • الحرب
كسي را كاري رسيدن • الحسبان والحساب والحسابة والحسبة
والحسب شمردن • الخطوب والخطوبة فربه شدن وهو
من قولك اغلب اي اشرب علا بعدها تسمن • الحلب
دوشيدن • الخرابة دزدي كردن شتر ويعدي بالباء •
الخطبة خطبه كردن • الخطبة زن خواستن • الخلابة

ربٌ اذا استقر وقام وامر ترتب
دايم ثابت من مجمل اللغة

فريفتن • الرتوب ايستادن • الرسوب بآب فرو شدن
وبر جاي ايستادن • الرقوب والرقبة والرقبان چشم
داشتن وراه نگه داشتن • الركب بزانو زدن وبر زانو زد
السروب بيرون شدن • السكب آب ريزانيدن
السكوب ريخته شدن آب • السلب ربودن • الشجب
هلاك كردن واندوهگين كردن • الشحوب گونه روي
بگشتن والماضي شحب • الشخب رفتن خون از جراحت
وشير از پستان • والشخب بالضم الاسم وبالفتح المصدر •
الشزوب والشسوب باريك ميان شدن اسب
الطلب جستن • العتب خشم گرفتن ويعدي بعلى
والغابر يعتب • العزوب غايب شدن ودور
شدن • العقب از پس در آمدن • العلب نشان
كردن رسن بر پهلو ستور وجز آن • الغروب
فرو شدن آفتاب وستاره ودور شدن • القرب
بكشبه راه ماندن ميان كسي وميان آب • الكتابة نبشتن

كربه الامر كربا وهي الكربة والكرب والكروب والكروب
اندوهكين كرد او را كار افعال

الكتب مثل دوختن الكرب غكين كردن الكروب
نزديك اين آفتاب بفرو شدن ونزديك شدن كسي بكاري
كردن الكراب زمين شيار كردن الكعوب نار پستان شدن
زن اللزوب دوسنده شدن اللغوب مانده شدن
النجب پوست از درخت باز كردن والغاب نجب
النحب نذر كردن النخب جماع كردن النسب والنسبة
نكي والخواندن الندب والندبة بر مرده كريستن
وباكاري خواندن النضوب آب بزمين فرو خوردن
النقب سوراخ كردن بديوار النقابة نقيب شدن
النكب درد مند وخسته كردن النكابة دهلا[?] شدن
النكوب از راه بكشتن وبالكسر شدن والماضي نكب
والغابر ينكب الهرب گريختن ت الثبات
والثبوت ايستادن بجاي البت بُختن وسر تراشيدن
وگردن زدن السلت برداشتن چيزي از كاسه وبني
بريدن بشمشير السكت والسكات والسكوت خاموش شدن

السلاتة ما يؤخذ بالاصبع من جوانب القصعة لتتنظف
تقول سلت القصعة اسلتها سلتا وسلت انفه بالسيف
اي جدعه صحاح

الطامث الحايض طمثت وطمث
الرجل المرأة مسّها بجماع لا غير
ويقال افتضها من المجمل

السمت قصد كردن الصمت والصمات والصموت
مثل السكوت القنوت زمان درازي كردن ودر
نماز دراز ايستادن ودر نماز دعا خواندن المقت والمقاتة
دشمن داشتن النبات والنبت رستن النكت بر انكشت
يا سر چوب در زمين زدن در تفكر وبزخم نيزه كسي را بر سر
افكندن وقرار نا گرفتن اسب در رفتن ونكته على راسه
اي القاه ث الثلث سه يك مال كسي بستدن الحروث
نوشدن كاري الحرث كشت كردن وشورانيدن آتش
ولاغر كردن ستور از بسيار راندن وجمع كردن ودرس
كردن قرآن الربث باز داشتن الرفث نا فرجام گفتن
ومجامعت كردن الطمث مجامعت كردن والغابر
يطمث وحايض شدن زن والماضي طمثت الفرث
پاره پاره كردن جگر وباز كردن جله خرما الكرث اندوهگين
كردن المرث نان در آب اغشتن ونخاييدن كودك
انگشت خويش را المكث درنگ كردن والماضي مكث الملث

الدموج محكم شدن چيزى اندر چيزى

كسى را بحرب يخنى از كارى باز داشتن ∴ النفث درد رسيدن و شتافتن ∴ النكث تاب باز دادن ريسمان و شكستن عهد و پيمان ∴ والنكث الاسم

ج

البلوج بر دميدن سپيده دم ∴ الثلج برف باريدن ∴ الثلوج آراميدن دل ∴ الثبج مقيم شدن ∴ والحضج شله ∴ الخروج بيرون آمدن ∴ الخلجان جستن اندام ∴ الخلج كشيدن و با بر و اشارت كردن ∴ الدروج بگذشتن و رفتن ∴ الشج بخيه دوز آدور زدن ∴ المج شير خوردن كودك ∴ النفج برداشتن پستان پيراهن زنان ∴ العروج بالا بر شدن و جرآن ∴ العرجان بلنگى رفتن ∴ الفرح اندوه و اترحت و مانند آن ∴ الفلج ظفر يافتن ∴ والفلج بالضم الاسم ∴ اللهج بخوردن گياه و بدو شيدن شتر ∴ الدلوج ميان حوض و چاه رفتن با دلو ∴ المرج اندر هم گذاشتن و بچرا گذاشتن ستور ∴ المزج اميختن شراب و جز آن ∴ الدموج چيزى در چيزى محكم شدن ∴

ح

الجنوح بگشتن والغابر يجنح و يجنح ∴ والفتح افصح

الملوح شور شدن آب والنعت ملح لا غير

الصلاح والصلوح نيك شدن والماضي صلح ∴ الطلاح بد شدن ∴ السلخ پوست فرو كشيدن والغابر يسلخ والفتح اشهر ∴ الصراخ بانگ كردن والغابر كذلك ∴ النفخ در دميدن ∴ الطلخ بد شدن

د

البرد بسوهان ساييدن و سرد گردانيدن و سرد شدن ∴ البرود بمردن ∴ والبرد النوم و برد الشئ ثبت و سكن و بردت الارض من البرد فهي مبرودة ∴ البلود والتلود جاى مقيم شدن ∴ الثرد نان در كاسه شكستن ∴ الجمود واجمود ابن اسفل شله الجمود بيفسردن ∴ الحسود والحسد بر خواستن ∴ الحصاد والحصد درودن ∴ الخلود جاويدان شدن ∴ الخمود فرو نشستن آتش ∴ الربود جايى مقيم شدن ∴ الرثد كالاب نهادن ∴ الرشاد والرشد راه راست گرفتن والماضى رشد ∴ الرصد والرصود چشم داشتن و راه نگاه داشتن ∴ الرعد بانگ كردن ابر و تهديد كردن و آراستن زن خويشتن را بربون ∴ الرقاد والرقود خفتن ∴ الركود ايستادن

والرمشد

الطبخ پختن

ويطبخ بالكسر لغة

اب وباذ وكشتي. الزبد كفي از مسكه دادن. الزرد
زره بپوشتن. السجود سر بر زمين نهادن و فروتني
كردن. السرد شكي دوختن و زره بپوستن و كاري
پيوسته كردن و سخن نيكو راندن. السمود بازي كردن
و سرود گفتن و غافل بودن. الشرود والشراد رميدن
الصرد بر راندن. الصلود بيرون آمدن آتش از آتش زنه
الشكد عطا دادن. الصمد قصد كردن
الطرد راندن. العبادة
پرستيدن. العضد ياري كردن و بر بازو زدن
و درخت از بن بريدن والغابر يعضِد و يعضُد
العنود ستيزه كردن و از راه بگشتن و كم رفتن خون
از رگ والغابر كذلك. الفساد والفسود تباه شدن
والماضي فسد. القعود نشستن. الكرد راندن. الكساد
ناروا شدن نرخ. الكشد بسه انگشت دوشيدن شير. الكنود
ناسپاسي كردن. اللبود بر سينه نشستن مرغ. المجد ستوررا

لبد الشي بالارض يلبد لبوداً تلبد بها اي لصق
وتلبد الطاير بالارض اي جثم عليها صحاح

ورد الطعام يسرده سرداً اذا سرده و المارد العاتي من الجبال
المصدُ ضرب من الرضاع مجمل. مكدت بالمكان اقمت به مجمل

علف بسيار دادن. غلبه كردن بمجد. المرد شل المرث
المرود ستنبه شدن. المسد رسن تافتن. المصد
دهن خويش مزيدن. المكود جاي مقيم شدن. النجد
اندوهگين كردن. النشدة سوگند دادن. النشدان
جستن گم شده. النقد نقد كردن و در حال گزاردن
و ببين چيزي بر گزيدن. النهود پستان بيرون آمدن
و از جاي بر خاستن. الهجود خفتن بشب و نماز كردن بشب
الهمود مردن آتش و كهنه شدن جامه. ذ. اللجذ بستوه
آوردن بسوال بسيار از اندك عطا شده باشد. المرذ شل المرد
المشذ دنبال برداشتن شتر. النفاذ والنفوذ بيرون شدن
تير از آنچه بر او آيد و روان شدن فرمان و قضا و آنچه بدان
ماند. الشمذ دم برداشتن شتر. ر. البتر بريدن
البتر والبتور چيزي از بن بر جستن. البدار پيشي
گرفتن. البذر تخم در زمين افگندن. البذر ملخ
آخ بر زمين بيافكند. البتر بعصا بر زدن. البسر والبسور

نشدت الضالة طلبتها مجمل
وبزرته بالعصا اذا ضربته بها

الجزر القطع وسميت بذلك الجزور جزورا وانما سميت الجزيرة في البحر جزيرة لانقطاعها عن معظم الارض

روی ترش کردن ونراهم کشیدن پیشانی ؛ البسر
مژدگانی دادن وروی پوست براشیدن ؛ البقر
شکم بشکافتن ؛ البکور بامداد کردن وبگاه برخاستن ؛
البکر والتجارة بازرگانی کردن ؛ البتار هلاک شدن ؛
التبر بازداشتن وهلاک کردن ؛ التبور هلاک شدن ؛
الجبر شکسته بستن ونیک کردن حال کسی ؛ الجبور
بسته شدن شکسته ؛ الجزر شتر کشتن وکم شدن
آب رود ودریا وبریدن خرمابن ؛ الجسور بستن
والجسارة چیره کردن در حرب ؛ الجسور دلیر شدن
الجشر بچرا گذاشتن ستور شبانروزی ؛ الحشور برمیدن
الجفور سست شدن نحل از بسیار کشتی کردن
الحبر والحبور شادمانه کردن ؛ الحجر کسی را بازداشتن
از تصرف در مال خویش وحرام کردن ویتعدی بعلی
وبنفسه ؛ الحدر بشتاب قرآن خواندن وبشتاب بانگ
نماز کردن واز بالا بزیر افکندن وبرآماهیدن ؛

الحدور برآماهیده شدن ؛ الحزر تقدیر کردن
الحسر برهنه کردن اندامی از اندامها خویش
والمستقبل یحسر ویتعدی
الی المفعول الثانی بعن ؛ الحشر برانگیختن وگرد کردن
مردم ؛ الحصر در حصار وشمردن وبازداشتن ؛ الحصر
شکم بگرفتن والفعل منه حصر یحصر فهو محصور ؛
الحظر مثل الحجر ؛ الحضور حاضر آمدن ؛ الخبر والخبرة
آزمودن ؛ الخثورة ستبر شدن مایع والماضی خثر ؛
الخدر مقیم شدن شیر در بیشه خویش ؛ الخطور فرادل
آمدن اندیشه ؛ الخمر خمیر مایه در آرد کردن ؛ الدبور
پشت بدادن شب وروز وروی فرا کردن آن وجستن باد دبور
وبگذشتن تیر از نشانه ؛ الدثور فرسودن ونابدید شدن
نشانه ؛ الدسر دفع کردن ؛ الدمور بی دستوری در سرای
کسی شدن ؛ الذبر نبشتن ؛ الذکر والذکر
یاد کردن ؛ الذمر بر قتال انگیختن ؛ الزبر نبشتن

وتهديد كردن وبر زدن چاه سنگ ؛ الزجر تهديد
كردن ونال گرفتن مرغ وازكاري باز زدن وبانگ
بر ستور زدن تا برود ؛ الزمر نای زدن ؛ السبر ميل جراحت
فرو بردن تا غوران معلوم گردد وآزمودن ؛ الستر
پوشيدن ؛ السجر پر كردن جوی وتهی كردن وهو من
الاضداد وآتش بتافتن والغابر يسجر ؛ السجر
والسجور بانگ كردن ناقه بر آرك ؛ الشزر بگوشه چشم
نگريستن ؛ السطر نبشتن ؛ السكر بستن بند آب
السكور بشستن باد ؛ السمر افسانه گفتن ؛ السمر
ميخ آهنين در جای زدن ؛ الشبر عطا دادن وبدست
كردن ؛ الشجر باز داشتن والخلاف افتادن
الشصر دوختن جامه دور دور ؛ الشطر دوشيدن
ناقه ؛ الشطور دور شدن ؛ الشطارة در بدی دور
در شدن ؛ الشعر والشعور دانستن ؛ الشكر
والشكور سپاس داری كردن ويتعدی باللام وبنفسه

الصبير الكفيل يقال صبرت بفلان اصبر به صبرا فانا به صبير من المجمل
عمر الدار عمارة وعمرت بنفسها عمرا يتعدى ولا يتعدى يقال دار عامرة ومعمورة

وباللام افصح ؛ الصدر والصدور باز گشتن وقيل
الصدر بالتسكين المصدر وبالتحريك الاسم ؛ الصبر
پايداری كردن ؛ الصقر گرمای آفتاب در كسی اثر
كردن وبوسنگ پر زدن ؛ الضمر والضمور باريک
ميان شدن ؛ الطهارة پاک شدن والماضی طهر
الطمور از جای بجستن يقال للبرغوث
طامر ؛ العبارة خواب گزاردن ؛ العبور
بر آب گذشتن ؛ العثر والعثور ديدهور شدن ؛ العثار
بسر در آمدن ستور ؛ العشر ده يک بستدن ؛ العمارة آبادانی
كردن وآبادان شدن ؛ الغبور باقی ماندن وماضی
شدن ؛ الغمر فرو پوشيدن آب چيزی را ؛ الفتور
سست شدن ؛ الفجر آب راندن ؛ الفجور بی سامانی
كردن ودروغ گفتن ؛ الفطر آفريدن وشكافتن وبدو
انگشت دوشيدن وفطير پختن ؛ القبر در گور كردن
القتر نفقه بر عيال تنگ داشتن وبوی گوشت دميدن

وهم شدن
دروغ گفتن

قصر الثوب وقصره ومنه سمی القصار من الصحاح

القدرة توانستن

وبیان کردن والغابر تقدیر ... القدر
اندازه کردن والغابر یقدر ویقدر القصر بازداشتن
وکم کردن ونماز کاه ... ودر نماز کاه
... وکوتاه داشتن وکوفتن القصور از کاری
باز ماندن القصر والقصارة جامه شستن القطر
چکانیدن القطران چکیدن ...
القطور اندر زمین رفتن القفر از پی کسی
فراشدن القمر بقمار غلبه کردن الکبر بزرگ
غلبه کردن الکثر بسیاری غلبه کردن الکفر
والکفور والکفران ناسپاسی کردن وکافر شدن
الکفر ستوه شدن بخدای عز وجل والکفر والبو شیدن
المخر شکافتن کشتی آب را وآب زمین را المدر
بکل کردن المصیر وانکشت دوشیدن المطر
باران آمدن وباریدن باران المکر بری سکالیدن
ودستان کردن ویعدی بالباء وخضاب کردن سرخی

نثرت الشیء انثره نثرا فانتثر والاسم النثار والنثار بالضم ما تناثر من الشیء صحاح

المقر کردن شکستن النتر مالیدن سر اندام وبعف
کشیدن النثر والنثار افشاندن درم وشکر
وماننده آن النجر تراشیدن چوب وکرم کردن آب
بسنگ ونیل راندن النخیر بانگ کردن خر از بینی
الندر والندور بیرون جستن النذر برخود نهادن
چیزی واجب کردن النسر کوشت کندن مرغ
بمنقار النشور زنده شدن النشر زنده کردن
واشکارا کردن خبر وباز کردن جامه وآمه وبریدن
چوب باره وپراکنده کردن النصر والنصرة یاری
کردن النضرة تازه روی کردن وتازه روی شدن
النظر چشم داشتن ونکریستن و الثانی یعدی بالی
النفار والنفور رمیدن والغابر ینفر وینفر النقر
دانه برچیدن مرغ وعیب کردن ودر چوب کنده
کردن وشیفلیدن الهجر والهجر دریماری بادهوا
والهجر بالضم الاسم الهجر والهجرة والهجران بریدن
از کسی

الهَمْرُ صَبُّ الماءِ والدمع وهمر کافي الضرع
لذا حلبه اجمع و المجهد

الهَذَرُ بیهوده بسیار گفتن الهَمْزُ بخشن اشکل ن البُرُوزُ
بیرون آمدن ث الجَحْزُ باز داشتن ث الخَنْزُ دوختن مشک
وموزه واچه بدان ماند الرَّكْزُ نیزه بزمین فرو بردن
الرَّمْزُ اشارت کردن بابرو یا بچشم یا بلب الرَّجْزُ
شعر گفتن الضَّمْزُ خاموش بودن الطَّنْزُ افسوس
داشتن المَكْزُ بسینه زدن المَرْزُ بچنگل گرفتن
نه بخن النُّشُوزُ ناسازکاری کردن مرد با زن
یا زن با مرد و برتر نشستن در مجلس و برتری جستن والغالب
نشستن النَّقْزُ والنَّقَزَانُ بجستن انجاي والغالب
کذلک النَّكْزُ گزیدن مار س الجسر راندن
الجرس خوردن منج چیزی را الحوس بخشیدن
الحراسة پاس داشتن ونگاه داشتن الخنوس پنهان شدن
وباپس شدن الحوس پنج شدن الدراسة والدرس
خواندن علم الدرس ناپدید کردن ویلاشدن گندم شتر
وحیض افتادن زن الدروس ناپدید شدن وکهنه
شدن جامه

الانف والانفة ننگ داشتن الأَلْفُ والأُلْفَةُ اُلِفْ
کردن ق الأَرَقُ بی خواب شدن الانق شاد
شدن لع الاباب واتساذ شدن دچرا آیدن شتر
الاحل درمند شدن کردن م الأَثْمُ والأَثَمُ والمأثم
بزمند شدن الاجم منش بردن الاضم خشم گرفتن
الامد دردمند شدن ن الاجنة کینه گرفتن
الاذن گوش فرا داشتن ودانستن الاذن دستوری
دادن ویعدی باللام الارن نشاطی شدن الاسن
بهوش شدن از دم چاه الامن والامنة والامان
استوار داشتن وایمن شدن ه الأَمْهُ النِّسيان ومما
الفاء المهموز
النعت مند على افعل الادربه ومن ذوات الاربعة
ذ الاذی رنجه شدن س الأَسَى اندوه بردن ومن
المهموز العین ب الصائب رشاد درعوی افتادن وحران
الکابة اندوهگن شدن ر الذار رخنه شدن الفار
بسیار موش جای شدن ز الجاز حیوابا آب درگلو گرفتن

عجصص جیزفت بلا جار
صحاح

تَئِقَ السِّقاءُ يَتْأَقُ تَأَقاً اي امتلأ واتأقته انا وتئق الرجل اي امتلأ غضبا وغيظا ومن امثال العرب انت تئق وانا مئق فكيف نتفق • صحاح

البشأ نه آرام شدن ش الباس سخت دلير شدن ف
التاف دشمن داشتن وكمكردن ن الحن وبش بر امدن
از كفايات ق التاق پر شدن وسخت خشم گرفتن
للناقه كريستن ن اليان مهرباني كردن السامة سير
بر آمدن ومن المهموز العين ب اليأس نوميد شدن ودانستن
ومن المهموز اللام ذ ما فتئ يفعل كذا اي ما زال الفتا
دست بداشتن وفراموش كردن ح الجأ مولع شدن
الفجأة والفجاء والفجاءة ناگاه آمدن د الصدأ
زنگار گرفتن ذ الخذو والخذو فروتني كردن
ر البرو از بيماري به شدن البراءة بيزار شدن
الخراة غايط كردن س السوء انس گرفتن ط
الطاء واللطوء بزمين وا دوسيدن غ الدفاة گرم شدن
الطفوء وفرو مردن آتش وچراغ م الحماء لوش بر بد آمدن
درجاه الظماء والظماء تشنه شدن ن الشنان
والشنان والشنوء والشنو والشناءة دشمن داشتن

الدموس تاريك شدن شب الرجس مانند كردن ابر و تهديد
كردن الردس بر انداختن الركس وا پس گردانيدن
الرمس اندر خاك پنهان كردن و پوشانيدن خبر السدس
ششيك ستدن مال كسي الشمس بآفتاب شدن روز الشماس
شست نا دادن اسب العرس كردن شتر با دست بستن
چون خفته بود الطمس نا پديد كردن الطموس نا پديد
شدن والغابر يطمس معا العنوس ديربماندن دختر بخانه
از بي شوهري والغابر كذلك الغمس والقمس بآب فرو
بردن الغموس والقموس بآب فرو شدن الكنس خانه
رفتن اللقس افسوس داشتن وعيب ولقب كردن
اللمس بر مجيدن وبسودن ومجامعت كردن والغابر
يلمس المرس مثل المرث والمرد الملس خصي
كردن وسر فرو افكندن وخيانت كردن النحس
سر اهكش يا سر چوب فاكسي زدن الندس نيزه
زدن النعاس بغنودن النقس مثل اللقس النكس

العطاس عطسه دادن والعاطس كذلك ص

آلنکس قلبک الشی علی راسه و تنکسه کذا فی المجمل
نکست الشی انکسه نکسا قلبته علی راسه
فانتکس والناکس المطاطی راسه من الصحاح
نکوسار کردن و سر فرو افکندن ش البطش گرفتن
سخت والغابر یبطش الخمش خراشیدن والغابر
کذلک العرش حفته کردن و بنا کردن بچوب والغابر
کذلک الفرش گسترانیدن و جامه فرو کردن النبش
نباشی کردن و نبات برکندن از روی زمین
النجش صید برانگیختن
النجاشه زود رفتن
النفش والخیدن پشم و موی و انچ بدان ماند النقش
جرا کردن گوسفند بشب بی شبان النقش نقش کردن
و خار از پای بیرون کردن ص الغوص فرو نشستن اماه
الخرص حزر کردن و دروغ گفتن الخلوص و بی شدن
و بکسی رسیدن الخلاص برستن الدلاص رخشان
شدن زره الرقص پای کوفتن الرقص بویه شدن
ستور القرص حرکان کرفتن بسخت القماص برگلیز
ستور النقص کم کردن النقصان کم شدن النکوص

باز گردیدن ض البرض اندک دادن البروض رفتن
اب اندک اندک الحموضه ترش شدن والماضی حمض
الرکض پای زدن و دویدن و دوانیدن ستور الفروض
پیر شدن گاو الرفض بر انداختن و فرو گذاشتن والمستقبل
یرفض و یرفض الخفض چرا کردن شتر بی پناه را المخض
تازدن کونه و جنبانیدن چیزی والغابر یمخض و یمخض
النغضان جنبیدن والغابر کذلک النفض بیفشاندن جامه
العرض بنهادن بهنا النقض وا کردن بنا و شکستن
عهد و تاب باز دادن رسن و ریسمان ط البسط گسترا   نیدن
السقوط سفتادن السمط وابوست بریان کردن
والغابر کذلک الشرط شرط کردن و نیش در پشت زدن
حجام والغابر یشرط الفرط از پیش شدن و شتابانیدن
بر کسی الغلط بر کردن شتر داغ کردن از پهنا القمط
بستن پای گوسفند بستن و کودک را بقماط بستن اللقط
کشتی کردن مرغ القنوط نومید شدن والماضی قنط

والغابر يقنط القنط بچيدن موى از تن بر كندن
المسط دست در رحم ناقه كردن وآب كشن بيرون آوردن
المشط بشانه كردن موى النبوط بيرون آمدن آب
دبدبلندز آب از قعر چاه النشط كزيدن مار واز جاى
بجاى شدن وواكشادن كره برفق النقط نقط
برزدن ظ اللمظ زبان كرد دهن بر آوردن
تا از طعام پاك شود والغابر يلمظ ع الطلوع بر آمدن
آفتاب ومانند آن وبالا بر شدن ونزديك كسى شدن
الفقوع سخت زرد شدن النبوع مثل النبوط والغابر
ينبع الهموع دويدن اشك از چشم وباريدن باران از ميغ
والغابر كذلك غ البزوغ بر آمدن آفتاب وماه البلوغ
رسيدن الدباغه پوست پيراستن والغابر يدبغ
السبوغ فراخ شدن الصبغ جامه رنك والغابر يصبغ
الفراغ والفروغ پرداختن وتهى شدن وقصد كردن
المضغ خاييدن والغابر يمضغ ف الجرف كل از زمين

فا كردن سيل والجلف بمعنى الجرف الخرف ميوه
از درخت باز كردن وبار از خريف آمدن الخلافة
بجاى كسى ايستادن كه پيش از تو بوده باشد وخليفه
بودن الخلف والخلوف بوى دهن از حال بكشتن وتباه
شدن نبيذ الخلف وعده خلاف كردن الرجفان
والرجف لرزيدن الرسفان وابند رفتن الرشف
مكيدن الرصف پى بر تير بستن وسنگ سوختن
الرعف از بينى بشدن الرعاف خون از بينى آمدن
والماضى رعف السقف نبارا آسمانه كردن السلف
زمين را بماله راست كردن السلوف از پيش بگذشتن
الشرف بشرف غلبه كردن الشسوف مثل الشروب
العرافة عريفى كردن العكف باز داشتن العكف
والعكوف روى با چيزى كردن واقبال كردن
بر كارى ودر جايى مقيم شدن والغابر يعكف
الكرف بو بيدن خر كميز را والغابر كذلك الكنف

نكاه داشتن ويارى كردن وشتر را جايكاه شانكاه
ماليدن از شاخ درخت ❁ اللصف يافتن كونه ❁ النصف
نيمه چيزى ببيدن وبنيمى ارروز بكذشتن ❁ النصافة
خدمت كعبه كردن ❁ النقف واللقف شكافتن حنظل ❁
ق البثق ويران كردن سيل بندرا ❁ البرق والبرقان
درخشيدن ❁ البرق تهديد كردن ❁ البزق والبسق
والبصق خيو از دهن بيفكندن ❁ البسوق دراز شدن
درخت خرما ❁ البلق كشادن در ❁ الحرق بسوهان بسايدن
والغابر يحرق ❁ الحذق سر كين افكندن مرغ ❁ الخفق
والخفقان جستن دل ويا دوجنبيدن علم والغابر يخفق ❁
الخفوق فرو شدن ستاره ❁ الخلق افريدن وتقدير كردن
دروغ ❁ الخنق خوه كردن ❁ الدفق ريزانيدن اب ❁ الدلق
شمشير از نيام برامدن وبر اوردن ❁ الدلوق بيرامدن ❁
الدمق بشكستن دندان ❁ الدموق بى دستورى درسراى كسى
شدن ❁ الدنق سر زير كردن ستور كردن ❁ الذرق

ابي المظفر محمد الابيوردي

طَرَقَتْ وَنَحْنُ بِسُرَّةِ البَطْحَاءِ ❁ وَاللَّيْلُ يَنْشُرُ وَفْرَةَ الظَّلْمَاءِ ❁
اي اتت بالليل يعني محبوبته وهي اميمة كذا وجد بخطه ❁ رحمه الله

14

سر كين افكندن مرغ ❁ الوثق بستن ❁ الرزق روزى دادن
الرشق تير باران كردن ❁ الرفق چربى كردن درسخن
الرموق نكريستن بكسى ❁ الزرق بروبين زدن وسر كين
افكندن مرغ ❁ السموق بلند شدن ❁ الشروق مثل الطلوع
الشرق كوشت كوسفند شكافتن ❁ الشنق مهار بازكشيدن
شتر ومشك اب از جاى در اويختن ❁ الصدق راست
كفتن وراست كردانيدن وعده ❁ الطرق كشنى كردن
شتر وسنك زدن كاهنان وچوب زدن پشم وپنبه
تا واخيده كردد ❁ الطروق امدن بشب ❁ الطلاق
رها شدن زن از عقد نكاح ❁ والماضى طلقت ❁ العرق
كوشت از استخوان باز كردن وبخوردن ❁ العلق برك
از درخت باز كردن وخوردن ❁ الغبق شراب شبانكاهى
خوردن ودادن وباز كردن دوختنه ❁ الفرق جدا
واكردن ❁ الفسق والفسوق بيرون آمدن از فرمان
خداى عز وجل ونى سامان شدن ❁ والغابر يفسق ومعا

المَزْقُ

اللمق نبشتن وستردن وهو من الاضداد ونكرستن بمى وشير باب بيامیختن ودوستى ويش ناداشتن ‌ المرق والمروق بيرون كذشتن تير از جانب ديكر ابذ وسنت بيرون شدن ‌ المرق خوردنی بسیار دردیك كردن وپشم ازپوست كه دربر اهیختن بوده باشد بركندن درحال دباغت ‌ المشق زوذ نبشتن وزوذ نیزه زدن وزوذ خوردن وبشانه كردن ‌ الملق محو كردن وبچوب زدن وجامه شستن النبق نبشتن ‌ النتق بركندن وجنبانیدن نیز وبوست فروكشیدن ‌ النزوق سبقت كرفتن ستور بر دیگر ستوران ‌ النسق بترتیب كردن وفاهم اوردن سخن ‌ النفاق روا شدن اجریان متاع النفوق مردن ستور ‌ النمق نبشتن ‌ النهیق والنهاق بانك كردن خر

ك

البتك كوتاه از بن بریدن وآنچ بدان ماند ~~التَّرْكُ دست بداشتن~~ ‌ البرك وروخفتن شتر ‌ البشك بخیه دور ادور زدن وزود رفتن ناقه

التَّرْكُ دست بداشتن ‌

حَلَكَ الشيء حُلُوكَةً وحُلُوكًا اشتد سواده وأسود حالك مثله وحالك

الحُلُوكُ والحُلُوكة سخت سیاه شدن ‌ الحنك لوبشه بر دهن ستور كردن وكام كوذك بمالیدن والغابر یحنك ‌ الدلك نیك بمالیدن ‌ الدلوك بكشتن آفتاب در وقت زوال وفروشدن آن ‌ الربك آمیختن و ریكه پختن ‌ الدموك دویدن خرگوش ‌ الرتكان دویدن شتر مرغ بشتاب ‌ الرموك بجای مقیم شدن ‌ السلك در آوردن چیزی در چیزی ‌ السلوك راه سپردن السمك بلند كردانیدن وبلند شدن ‌ العرك مالیدن كوش وادیم وآنچ بدان ماند العراك والعروك حیض افتادن زن ‌ العلك خاییدن ‌ الفتك ناگاه كشتن والغابر یفتك معًا ویعدی بالباء ‌ الفنوك جای مقیم شد ولجوج كردن وبسیار خوردن ‌ اللبك آمیختن الفرك مالیدن خوشه وجامه وآنچ بدان ماند ‌ النسك قربان كردن از بهر خدای تعالی وعبادت كردن

ل

البذل بذل كردن ‌ البزل شكافتن ‌ البزول

لمحمد الأبيوردي أيضاً

واعتاده من سُليمى وهي نائية ٭ ذكرٌ يؤرّقه والقلبُ متبولُ

اسم حبيبة ٭ حالية ٭ صفة ٭ اي وقلبي متبول فالالف واللام عوض عن المضاف اليه

برآمدن ديوان مشتر شتر ٭ البطلان والبطل والبطول
باطل شدن ٭ البطالة بيكار شدن ٭ البقل والبقول
ريش بيرون آمدن ٭ البكل آميختن ٭ التبل تباه
كردن دوستي دل را ٭ التفل خيو از دهن بيفكندن ٭
الجبل آفريدن ٭ الجدل تافتن محكم ٭ الجمل جريش بع ادمن
بكر اختن ٭ الحجل رفتن ميكباى بندى ورفتن كلاغ ٭
الحجلان سر يك پاى رفتن ٭ الحصول حاصل شدن ٭ الحظل
وا داشتن ٭ الخطلان رفتن خشمكين ٭ الخذل والخذلان
فرو گذاشتن ٭ الخمول گمنام شدن ٭ الدخول در آمدن ٭
الدمل واصلاح آوردن وسركين در زمين افكندن ٭
الذبل باريك ميان شدن ٭ الذبل والذبول پژمرده
شدن ٭ الذيل بشرم رفتن شتر ٭ الربول بسيار شدن
قوم ٭ الرفل والرفول خراميدن ٭ الركل پاى فراكسى
زدن ٭ الرمل حصير بافتن ٭ الرمل والرملان پويدن ٭
الزجل انداختن ٭ الزبل سركين در زمين افكندن ٭ السدل

لابي المظفر محمد الابيوردي

خاض الدجى ورواقُ الليل مسدولُ ٭ برقٌ كما اهتزّ ماضي الحدّ مصقولُ

جملة حالية ٭ من سدل الستر اي اسبل وارسل

جامه در فرو گذاشتن ٭ السعال خفيدن ٭ السقل والصقل
١٦ بزدايدن ٭ السمل چشم بر كندن وميان دو تن صلح افكندن ٭
السمول كهنه شدن جامه ٭ الشكل شكال بر اسب نهادن
ونقط وعجم بر زدن ٭ الشمول همه را فرا رسيدن والماضي
٢٠ شمل والكسر افصح ٭ الشمول باد شمال جستن ٭ الطمل
بهن وا بردن نان وبحث را بدر شتر ٭ العتل بعنف كشيدن
والعامل يفعل ٭ العذل ملامت كردن والغابر كذلك ٭
العضل از شوى كردن باز داشتن وبد زيستن با زن
تا خود را باز خرد بكابين والغابر كذلك ٭ الغفول
والغفلة غافل شدن ٭ الغمل ميوه در زير چيزي
كردن تا برسد ٭
الفضل فزون آمدن از كسى در فضل ٭ الفتل تافتن
رسن ٭ القبالة پايندانى كردن ٭ القتل كشتن وسخت
رام كردن ٭ القفل والقفول از سفر باز گشتن ٭ الكحل
سرمه در چشم كشيدن ٭ الكفالة پايندانى كردن

القفول الرجوع من السفر خاصة ولا يسمى القافلة الا اذا رجعت من السفر

مثل به اي قطع يداه ورجلاه

الكفل روزه پيوسته داشتن ❁ الكمل والكمال تمام شدن
والماضي كمل ❁ المثول برپاي استاذن درپيش كسي
المثلة والمثل مثله كردن ❁ المجل دست شغه بستن
والماضي مجلت ❁ المذل سكدل دركشش از بوشش راز
نهاني والماضي مزلت ❁ المطل والمطال مدافعت
كردن وام ❁ المغل نكريستن بكسي وبآب فرو بردن ❁
النبل نبل راندن ❁ المكل كرد در امدن اب انجاه ❁
النثل خاك انجاه بيرون كردن ❁ النجل انداختن
وشكافتن وراندن وجراحت زرك كردن نيزه ❁
النحل بخشش كردن ❁ النشل دلو ازجاه بيرون
اوردن ❁ النسل والنسول موي وپر وپشم از
حيوان منفصل ❁ النسول بيفتيدن ايشان ❁ النشل كوشت
از ديك بيرون كشيدن ❁ النصول زايل شدن خضاب
وتير بجاي ننشستن ❁ النقل فاو ابردن وبان درجا
افكندن ❁ النكول از سوكند يا از دشمن باز ايستاذن ❁

همت عينه تهمل وتهمل هملا وهملانا وهمولا والانفعال
بكسر العين وضمها ه هملت العين سال همرت
الهمل بالتسكين مصدر قولك هملت عينه صحاح
من المجمل ه

الهمل والهملان والهمول دويدن آب از چشم ❁ البغام
بانك كردن اهو وكوزن والغابر سغم ❁ الجثوم مثل اللبود
والغابر يجثم ❁ الحجامة حجامت كردن ❁ الحجم دهن شتر
بستن ❁ الحكم حكمه لكام در دهن اسب كردن ❁ الحكم
حكم كردن ❁ الحلم خواب ديدن ❁ الخدمة خدمت كردن ❁
الدسم بستن جراحت وچيزي ❁ الرجم سنكسار كردن
وبيدا انشعر كفتن وتفريدن ❁ الردم رخنه كردن ❁
الرسم نهادن ❁ الرقم نبشتن ❁ الركم
بهم نشاندن ❁ الزعم والزعم دعوي كردن وكفتن ❁
الزعامة بايند لي كردن ❁ السجم راندن اشك ❁ السجوم والسجام
رفتن اشك ❁ السهوم كونه روي كبستن والغابر يسهم ❁ الثكم
باداش دادن ❁ العجم ازمودن وبدندان برچيزي
نهادن تا سختي ان ابست والغابر يعجم ❁ الغرام
شوخي كردن كودك ❁ العرم كوشت از استخوان باز كردن ❁
العلم بعلم غلبه كردن ❁ القدم والقدوم درپيش شدن

١٧

الكتم والكتمان پوشيدن راز • الكدم گزيدن مار والغابر يكدم ويكدم • اللحم شل العرق والغابر يلحم • النجوم پديد امدن ستاره ودندان بر امدن سرو نبات • الهجم بدوشيدن ناقه وويران كردن خانه • الهجوم ناگاه فرا چيزى رسيدن چشم بگو فرو شدن • ن • البدن والبدانة من اور شدن والماضي بدن • البطن بر شكم زدن ودر ميان چيزى شدن • الجبن بزدل شدن والماضي جبن • الجن فاخوستن كشدن • الحرون والحران حرونى كردن ستور • الحزن اندوهگين كردن • الحضن والحضانة در زير گرفتن مرغ خايه • الحقن واداشتن شير در دوغا وواداشتن خون كسى از ريختن وواداشتن بول • الختن والختان والختانة ختنه كردن والغابر يختن • الخزن نگاه داشتن مال جران ودر خزانه نهادن • الرجن واداشتن ستور ز علف • الرجون جاى مقيم شدن • الدجن پوشيدن ميغ اسمان را

الدخن دود كردن • الدهن روغن چرب كردن واندودن والغابر يدهن • الرزن ركوا بيدن • الرسن افسار بر سر ستور كردن • الرتن والرثون طفيلى كردن • الرصن تمام كردن • الرطانة بجز از تازى سخن گفتن • الركون بسوى كسى جنبيدن وارام گرفتن والماضي ركن • والكسر افصح • السجن در زندان كردن • السخونة گرم شدن • السدانة خدمت كعبه كردن • السكون ارميدن • السمن روغن گاو با روغن گوسفند در طعام كردن • الشحون اندوهگين شدن • الشحون برسيدن وباكسى را روغن گاو با ان گوسفند دادن • الشجن اندوهگين كرد • الشجون اندوهگين شدن • الشحون برسيدن • الشزون بى نياز شدن اهو بره از مادر • الشطن بر سن بستن • الشطون دور در شدن • الطعن عيب كردن وبنيزه زدن والغابر يطعن يقال طعنه بالرمح • العثن دود كردن • العرن برس دو بينى شتر كردن • العلون

والعلن اشكارا شدن والماضي علن * الفطنة دريافتن * القران جح كردن وعمره بهم * القرن بالكديكر قرين كردن والغابر يقرن * القطون مقيم شدن * الكمون بنهان شدن * الكهانة اختر كويي كردن * اللبن شير دادن وبجوب بابسك بزدن كسي را * اللجون دير رفتن شتر * المجون باك ناداشتن از كفت هرج فرا زبان ايد * اللسن بزبان بركسي افراط كردن * المرون نرم وفرسوده شدن * الهدون بيارميدن

ومن الحرف ب

التوب والتوبة والمتاب والمتابة از كناه باز ايستادن * الثوب والمثابة والمثاب والثوب باز كشتن * الجوب بريدن وسوراخ كردن ومسافت قطع كردن * والغابر يجوب * الحيب والحوب كناه كردن * الذوب كداخته شدن ووجب شدن حق * الروب والرؤب ماست شدن شير * الشوب امختن * الصيبوبة راست شدن تير * الصوب باران باريدن وبرسيدن بحيزي وازهوا فرو امدن * القوب

من ابيات روضة الناظر

وعاجز الرأي مضياع لفرصته * حتى إذا فات أمرٌ عاتب القدرا

شكافتن * اللوب واللووب واللواب واللوبان تشنه شدن * النيابة بجاي كسي ايستادن * النوب كسي را كاري صعب رسيدن

ت

الخوت فرو امدن مرغ از اسمان برصيد خويش * الفوت دركذشتن * القوت طعام وعلف دادن بمقدار حاجت * اللوت باز داشتن ونكردانيدن والغابر يلوت ويليت * الموت بمردن

ث

الروث سركين افكندن ستور * اللوث عمامه در سر بستن وبيچيدن والوده كردن والغابر يلوث ويليث * الموث مثل المرث

ج

البوج داهيه بكسي رسيدن * الحوج حاجتمند شدن يقول حاج اليه ويتعدى بالي * العوج ايستادن بجاي كسي وواداشتن وواكردانيدن ستور * الموج اشوب كردن اب وبهم درشدن مردمان

ح

البوح بديد كردن راز ويتعدى بالباء * الرواح شبانكاه كردن ودر شبانكاه رفتن * الفوح بوي خوش دميدن والغابر يفوح ويفيح * اللوح تابيدن وتشنه شدن ورنك بكردانيدن

لوحه اخر سوده من المجمل

19

الطوح هلاک شدن النوح والنیاحه نوحه کردن نخ
البخ سر شدن خوردنی وشتر خشم التوخ پای وماننداین
بچیزی نرم فرو شدن الدوخ خوار شدن وخوار کردن
در شهرها گردیدن السوخ مثل التوخ الفوخ بیرون
آمدن باد از مردم وهو ایضا مثل الفخ د الجود سخاوت
کردن والنعت جواد الجود سیل باران باریدن الجودة نیک
شدن کار والنعت جید الجودة نیک رو شدن اسب والنعت
جواد الجواد تشنه شدن وتجیء بجاد فهو مجود الجود
جان بدادن والنعت جاید الزود والزاد وا ا دن
الرود والریاد جستن آب وگیاه واماز شدن کردن
البیاض والسواد جهنر شدن العود باز گشتن العیادة
بیمار برسیدن العود بردن القود والقیاد والقیادة
کشیدن الهود والهیادة توبه کردن وجهود شدن
ذ العوذ والعیاذ واللوذ واللیاذ پناه گرفتن کسی
بچیزی یا جای ر البور آزمودن البوار هلاک شدن

یقال ثار یثور ثورا وثورانا من المجمل

وکاسد شدن ر الثور والثوران انگیخته شدن خاک
وفتنه وخاستن بمعنی کسی بر کسی ریخ الجور از راه بگشتن
ویعدی بعن وستم کردن ویعدی بعلی الحور باز گشتن
وکاسته شدن وسپید کردن جامه الحورة سست
شدن الخوار بانگ کردن گاو الدور والدوران
گشتن الزور والزیارة زیارت کردن السور حمله
آوردن شتر بسوی مردم وبرجستن وبرخیزیدن از خشم
الشور انگبین برفتن وعرضه کردن ستور بر بیع الصور
جانبی وباز کردن الصور گرد کردن الطور
چیزی نزدیک شدن ویقال اطور ولا اطور
به ای لا اقربه الغور منفعت رسانیدن ودیت
دادن وآب زمین فرو خوردن وبسوی زمین کالکور
فرو شدن باشد وخوار بازآوردن الغور چشم بکو فرو شدن
الغیار فرو شدن آفتاب وماه وستاره الفور والفوران
بر جوش شدن دیگ وخشم وآب چشمه والج بدان ماند

الكون عمامه در سر بستن و جمع كردن : المور كرديدن
النور روشن شدن : النور والنوار رميدن : الهور
رهن شدن ن الجواز روا بودن و كذشتن : الحون
نرم راندن ستور و جمع كردن : الرون آزمودن : الصوز
خاييدن : العوز بيروزى يافتن و رستن س البوس
بوسه دادن : الجوس ميان سراى كشتن از بهر غارت
الحوس سرا كندن كرك كوسفند را : الدوس والدياس والدياسة
خرمن كوفتن و روشن كردن شمشير : السياسة نكه داشتن
اللوس چشيدن : النوس جنبيدن : الهوس كوفتن
ش البوش جمع كردن : الحوش مثل الحوز : الهوش
الاضطراب : النوش فرا كرفتن و آب خوردن مرغ ص
البوص در كذشتن و از پس شدن : الحوص دوختن
يقال حص عين البازي : الشوص شستن و پاك كردن
الغوص بآب فرو شدن و حقيقت كارى بدانستن
الموص شستن : النوص والمناص كريختن ض الخوض

كردن

العكوس ... و ... برسه پاى

برآني هوى الظبي الغرير وقادني ذلولا وكم راض الهوى جامحا صعبا
راض الصعب روضا ورياضة
رام كرد ستور منده را افعال

الثالث

٢٧ در آب شدن و شوريدن شراب و در كارى خوض كردن
الرياضة رام كردن ستور : العوض عوض دادن : النوص
كشتن و در سرها شدن ط الحياطة نكه داشتن : السوط
آميختن و تازيانه زدن : العياط والعيوط ... شتاع تذن
شتر و كاو و لو سفند : اللوط و اندوسيدن : اللواطة معروفة
النوط از جاى در آويختن چيزى : الغوط بمردن
ع البوع باز و پيمودن : التوع
شكستن : الجوع كرسنه شدن : الروع ترسانيدن و چيزى
نيكو آمدن يقال راعني حسنه اى اعجبني : الروع خبانيد ن
بهار شتر تا برود : السوع رفتن شتر بشتاب : الصوع
پراكنده كردن : الضوع بوى دميدن و جنبانيدن چيزى
الطوع فرمان بردارى كردن و يتعدى باللام وبنفسه
اللوع اندوه مصدر وعشق دل را : النوع بستنه شدن سوختن
الهوع والهياع قى كردن غ الروغ والروغان ن
روباه بازى كردن : الروغ نهان بسوى چيزى شدن

السوغ روا بودن و بگلو فرو شدن طعام و شراب ما ساغ
و بگلو فرو گذاشتن الصوغ زرگری کردن و آفریدن
ف الدوف سودن مشک و بکدا نایدن چیزی
دراب السوف بوییدن و هلاک شدن الشوف
برداییدن [illegible] الطوف
والطووف والطوفان گرد بر آمدن و بقضاء حاجت
شدن القیافة پی بردن القوف از پی کسی فرا شدن
ق البوق داهیه بکسی رسیدن التوق والتوقان
آرزو خاستن الحوق خانه رفتن الذوق چشیدن و آزمودن
الروق نکو آمدن چیزی و صافی شدن شراب السوق
راندن و بساق زدن الیاق جان کندن الشوق
آرزومند گردانیدن العوق باز داشتن الفوق در گذشتن
از کسی در فضل و زبر چیزی شدن و شکستن تیر
الفواق زغنل شدن الموق احمق شدن ک البوک
بر جیتن کشن برماده خویش الحوک والحیاکة بافتن

شاكت الشوكة رجله شوكا [illegible]
في الصحاح

الذول سودن الشوک خار در چیزی شدن العوک
حمله بردن اللوک خاییدن ل البول بول کردن
الجول والجولان گشتن الجیال ستاغ الجول جزای افگندن
الحول از حال و از عهد بگشتن الحول یکساله شدن
الحولان بر گشتن سال الخول نگه داشتن مردم خود را
الدول گشتن روزگار السول بکوفتن سراب الزوال
بگشتن الشول برداشتن ستور دنبال را و یعدی بالباء
و از جا بر خاستن چیزی الصول والصولة حمله بردن
الطول دراز شدن الطول بر ازی غلبه کردن
یقال طاولته فطلته و با کسی فضل کردن و الثانی
یعدی بعلی العول کسی را بعیال خویش داشتن و میل
کردن و جور و بسیار شدن عیال و غلبه کردن
یقال عیل صبره ای غلبه و عول آوفتادن در فریضه
الغول هلاک کردن القول گفتن النول عطا
دادن الهول ترسانیدن م الحوم والحومان

عال الميزان فهو عائل
اي مائل صحاح

وتقول رأيت بالأنثيان لُغا إصابة الربو مهمل
الحثا والبهر والقطع والربو والنفس والنسمة
دنا ذكر صاحب الشامي في باب الأدواء والأمراض ٥

كرداب بلجيري در كرديدن الدوام والدوم والديمومة
هميشه بودن الروم والمرام جستن السوم ووزد كفتن ورنج
وخواري نمودن وجرا كردن وبر كردن الصوم والصيام
روزه داشتن وروز بنيمه رسيدن وبايستادن وحرث كردن
شترمرغ العوم شنا كردن القيام برخاستن
وايستادن وبسر بردن كار اللوم كشني كردن است
اللوم ملامت كردن ن الون فرو ماندن از كسي
در فضل الخون والخيانة خيانت كردن الصون والصيانة
والصيان نگاه داشتن وبركنار ه ستم ايستادن ستوه الكون
والكينونة بودن الموت موت كسي بكشيدن الهون
والهوان خوار شدن الهون آسان شدن ه الشوه
زشت شدن اللغو سخن گفتن ويتعدى بالباء الموه بسيار
شدن آب چاه النوه برز گوار نام ومن الناقص ب
الجبا وه گرد كردن آب وخراج وآنج بدان ماند الحبو خزيدن
كودك وبلند شدن ريگ ونزديك شدن ويار داشتن

٢٧ يقال صبي بين الصبى والصباء إذا فتحت الصاد
مددت وإذا كسرت قصرت والجارية صبية
والصبي أيضا من الشوق يقال منه تصابى وصبا يصبو
صبوة وصبوا أي مال إلى الجهل والفتوة صحاح

الحباء عطا دادن ويتعدى إلى المفعول الثاني بالباء وبنفسه
الخبو فرو مردن آتش الربو افزون شدن وبالاكل فتن
ودما بر افتادن الصبو والصبو والصبوة والصباء
ميل كردن دل بكسي والصبو بگردانيدن آتش چيزى را
الطبو خواندن الكبو والكبوة بسر درآمدن ستور وآتش
از آتش زنه بيرون نيامدن النبو والنبو باپس جستن شمشير
وبجاي قرار ناگرفتن الهبو والهبوء برخاستن گرد وفرو
مردن آتش ت الرتو بستن ورام كردن الشتو
زمستان بجايي ايستادن ودر روزگار قحط شدن العتو
والعتي از حد در گذشتن وبغايت پيري رسيدن القتو ملكرا
خدمت كردن ث الجثو بر زانو در نشستن الحثو
خاك پاشيدن وعطا اندك دادن العثو فساد كردن
الغثو فراهم آوردن سيل غثاء النثو سخن گفتن ج الجحو
جاي مقيم شدن وطن بردن الدجو تاريك شدن شب
الرجا والرجاء اميد داشتن وترسيدن السجو آرميدن

السخاوة تجيء من ثلثة ابواب من الاول تقول سخا يسخو كغزا يغزو ومن الرابع تقول سخي يسخى كرضي يرضى ومن الخامس تقول سخو يسخو كسرو يسرو كذا ذكره الزمخشري في مقدمة الادب

شود دريا وملك • السخو اندوهگين كردن • العجو شير دادن
آهنجه • الفجوة گشادگي دور كردن • النجاة برستن •
النجا والنجاة شتابيدن • النجو غايط كردن و پوست
از چوب باز كردن • الهجو والهجاء هجا كردن خ الدحو
باز گستردن • السحو سخا باز كشتن و گل بيل از زمين
فاز بدن • السحو دهان باز كردن و باز شدن • الصحو
با هوش آمدن از مستي • الطحو مثل الدحو • اللحو
پوست از چوب باز كردن • المحو ستردن • النحو قصد
كردن خ السخاء والسخاوة سخاوت كردن •
السخو خاكستر انديدن بيرون كردن تا جاي آتش
فراخ شود د البدو بيدا آمدن • البدو بيابان
شدن • الحدو از كسي چيزي خواستن • الحداء آمدن
شتر بنغمه • الشدو چيزي از علم فرا گرفتن و سرود
گفتن • العدو دويدن و بگرداندن و فا گذشتن
از چيزي • العدو والعدو والعدوان والعداء بدانحي

٢٤

سخا بكذا وسخو يسخو وسخي يسخى سخاء وسخاوة وسخوة وسخاة وسخا بنفسه عن كذا • افعال السماء بند نامه

كردن • الغدو بامداد كردن و رفتن دراز وقت • الندو
گرد كردن و انجمن رفتن ذ البذاء فحش گفتن • الحذو
نعلين برابر كردن و پاي و جراحت در برابر كسي بايستادن
با حري افتادن • الغذاء پرورانيدن • العذو زود رفتن
مردم و آب • وغذا البول انقطع • الهذو بيهوده گفتن •
ر الثرو بسيار گردانيدن و بسيار گشتن و بسيار ري
غلبه كردن • الذرو دامنيدن و بشتاب رفتن و دندان
بيفتادن و وعيد كردن • السرو جامه از كسي باز كردن
و اندوه از كسي و ابر دن وهجر بدن • الصرو شاريدن
خون از جراحت • العرو بكسي فرو آمدن • الغرو سريشم
بچيزي زدن يقال غروت السهم والقوس • القرو
در شيء ها كرد ويدن • الكرو گوي باز بدن • الهرو
بلتب بردن ز البزو والجزو مقهور كردن • العزو
بكسي باز خواندن • الغزو قصد كردن و جنگ كسي شدن
النزو از زمين برجستن • النزاء والنزوان برجستن گشن
بر ماده خويش

غسا الليل يغسو وأغسى يغسي أغساء

اي اظلم

س الحسو آشامیدن • الرسو استوار شدن • الرسو احادیث
کردن • العسو والعسی خشک شدن پوست دست شغه
بستن • الغسو تاریک شدن • الفسو معروف • القسوة
والقساوة دل سخت شدن • الکسوة جامه پوشیدن
و پوشانیدن و فربه شدن ستم ش الحشو آکندن
الرشو رشوت دادن • العشی والعشو بنزدیک کسی
شدن باومید نیکوی و بنزدیک آتش شدن برای سردن
و یعدی بالی و از کسی اعراض کردن و یعدی بعن الفشو
آشکارا شدن خبر • الغشو مثل العشو ص الشصو بلند
شدن میخ و بن شدن مشک و چشم در هوا ماندن • العصو
بعصا بزدن • القصو کرانه گوش شتر بریدن و دور
شدن • النصو موی پیشانی کسی بگرفتن • القصو
دور شدن ض النضو جامه و شمشیر بر کشیدن
و مسافت قطع کردن و سبقت گرفتن ستور بر دیگر ستوران
النضو لاغر شدن خضاب ط الخطو گام نهادن •

سطا قهر ببطش و فرس ساط يسطو على ساير الخيل من المحمل

السطو حمله بردن و یعدی بعلی و گرفتن بعنف و یعدی
بالباء • العطو فرا گرفتن • الغطو تاریک شدن شب
القطو گام خرد نهادن • المطو نیل راندن ستور در سیر
ظ النظو والعظو والکظو بسیار شدن و آکنده شدن •
ع البعو جنایت کردن • الدعا خواندن تقول
دعوت دعاء اذا صحت له دعوت الله له بالخیر و علیه
بالشر غ الرغو باز ایستادن • القعو کشتی کردن •
الثغا بانگ کردن گوسفند و کشتن بز • الرغا بانگ کردن
شتر • الصغو والصغی میل کردن والماضی صغی و صغی
والغابر یصغی و یصغو • الضغا بانگ کردن گربه
و روباه • اللغو ناسزا گفتن ف الجفاء جفا کردن ن
و فراز با یافتن چیزی بر جای خویش والثانی یعدی بعن
الحفو باز داشتن • الخفو ضعیف تافتن برق • الرفو
آرام دادن و رفو کردن • الصفاء والصفو صافی شدن ن
الضفو والضفو تمام شدن و دراز شدن دنبال اسب

وجراد وبسيار شدن مال • الطفو بر سر آب آمدن
چیزی و روز درمیان آمدن • العفو جرم از کسی بگذاشتن
و بعضی بعض و نزدیک کسی شدن باميد احسان و ناپيدا
گردانيدن اثر و بسيار گردانيدن • العفاء ناپيدا شدن اثر
العفو بسيار شدن • القفو والقفو از پی کسی فرا شدن
الهفو دويدن آهو و جنبانيدن مرغ دنبال را • الهفو والهفوان
خطا شدن تير • الهفوة زلت افتادن • الهفا ناپديد
شدن چیزی در هوا ق الزقا بانگ کردن خروس •
الشقو شقاوت بر کسی غلبه کردن • العقو باز داشتن •
المقو ماليدن روينه و روشن گردانيدن دندان •
النقو مغز از استخوان بيرون كردن ك الذكاء
افروخته شدن آتش • الزكا باليدن كشت و زيادت
شدن و بصلاح آمدن • الشكاية والشكوى والشكية
گله كردن يقال شكوت من فلان الى فلان شكوا • المكاء
شبليدن • العكو دنبال استخره زدن ل البلاء

ويوم بدر لقينا كم لنا مدد فيرفع النصر ميكال وجبريل
م الصحاح

والبلو والبلوى آزمودن و نعمت دادن و بمكروه
رسانيدن • التلاوة خواندن • التلو از پی فرا شدن
الجلاء از خان و مان بيرون كردن و بيرون شدن
الجلاء زدودن • الجلوة جلوه كردن • الحلاوة شيرين
شدن • الحلوان كسی را چيزی دادن و كاری كه كرده
باشد بر سم هديه • الخلاء والخلو خالی شدن و بگذشتن
الخلوة والخلا خلوت كردن با كسی • الدلو از چاه
بر كشيدن • السلو از آيك شدن اندوه و عشق • السلو والسلوان
مصدر قولك سلوت عنه اذا تركته و تركت ذكره • العلو بلند
شدن و بزرگوار شدن و غالب گشتن و برز بر چیزی
شدن • الغلو از حد در گذشتن • الغلاء گران شدن نرخ
الفلو بچه از شير باز كردن • القلو بدحله بازيدن و گندم
و جز آن بر تابه بريان كردن و راندن بعنف م السمو
بلند شدن • الطمو بر تر آمدن آب در جوی و دريا • النماء
والنمو باليدن كشت و افزون شدن ن الجنو خم دادن

شعفت بهن يحكي الغزال اذا رنا
ويحكي قضيب الخيزران اذا مشا

الحنو والحنو مهربانی کردن والثانی یعلو یعلی • الونا
بانگ کردن ستوری السنو والسناوه آب کشیدن بشتر
السنا بلند شدن وبزرگوار شدن العنو فروتنی
نمودن واسیر گشتن وبالیدن کشت القنو که داشتن
گوسفند برای نتاج ومنفعت را • م • الرهو سبک رفتن
الزهو سرخ شدن غوره خرما وکبر نمودن • السهو غافل
شدن یقال سهوت عنه • الطهو بختن وبریان کردن
گوشت • اللهو بازی کردن یقال لهوت بکذا •
ومن المضاعف • ب • الجب خادم کردن وبریدن
کوهان وجزآن وغلبه کردن داشتن لادن خرما • ب
الخب بوبدن الحب دوست داشتن بانك الذب
وآن الذن وکشیدن بسیار بر کسی نشستن وهو من قولك
ذببت عن فلان اذا دفعت عنه • الرب تمام کردن •
وپروردن وافزون کردن ومهتری کردن بر قومی •
جمع کردن • الزب پر کردن مثل السب دشنام

الاندرين موضع بالشام ينسب اليه الخمور

دادن • الشب برانگیختن آتش وجنگ وافروخته کردن
لون • الشباب والشبیب برستیزیدن اسب والعابر
یشب • الصب ریختن آب وجزآن • العب آب خوردن
بنهیب • العباب موج زدن دریا • الکب دررو افکندن
یقال منه کبه لجبهته وگروهه کردن ریسمان •
الهب از خواب بیدار شدن • الهبوب جستن باد • الهباب
نشاط کردن شتر در رفتن • ت • البت بریدن •
الحت تراشیدن چیزی از جامه بالیدن • القت خرد
مرد کردن وپست درودن وسخن چینی کردن •
اللت تر کردن پست وجزآن المت نزدیکی جستن بکسی
وکشیدن چیزی • ث • البث پراکنده کردن وآشکارا
کردن راز • الحث انگیزیدن وترسانیدن • الحث
برو وکلیدن بر کاری • ج • البج شکافتن ریش وجراحت
الثج ریختن آب • الحج کردن بحجت بر کسی غلبه
کردن • الرج جنبانیدن • الزج آهن بن نیزه
بر کسی زدن •

النجح سر شکستن ومسافت قطع کردن وقوت شراب
باب شکستن النجح ابی از هم باز نهادن وزه کمان
از کبد دور کردن الحجاب از دهن بند اختن
ح اللدح نهان کردن در زیر خاک السح ریخته
شدن آب وریزانیدن وخشم کرفتن ومجامعت کردن
الشح بخیلی کردن وحرص والغابر یشح الفحج
بالنک کردن ما خ الرخ سوختن وبرشت ناکشتن
اندرختن الزخ بشتاب کشیدن الصخ کر کردن
النخ رم راندن ستور د البد دور کردن وپراکنده
کردن الجد بریدن الجد کوشیدن الحد کرانه
چیزی پدید کردن وحد بر کسی راندن وباز داشتن
از کاری الحداد سوک داشتن زن بر مرده والغابر تحد
الخد زمین کندن الرد جواب باز دادن وباز کردانیدن
ودر راه نخانه باز فرستادن وامانت باز دادن السد استوار
کردن رخنه ودریافتن خلل الشد استوار بستن

والغابر یشد وحمله بردن ودویدن الصد بکردانیدن
الصد والصدود بکشتن الصدید بانک کردن والغابر
یصد العد شمردن القد بریدن بدرازنا ودویدن
الکد رنجیدن ورنجانیدن اللدود دارو بر جانب دهان
فروکذاشتن وبر خصم غلبه کردن در جدال المد
کشیدن وافزون کردن آب وجز آن ودر ضلالت
فروکذاشتن الهد بشکستن بنا وشکستن اندوه وسخن او بدران را
ذ البذّ غلبه کردن الجذّ والجذاذ بریدن الشذوذ
تنها ماندن والغابر یشذّ القذّ پر تیر نهادن
وکنارها ان بریدن الهذّ بسیار خواندن وزود
بریدن ر الجر کشیدن وخفض کردن حروف
وجنایت کردن الحرّ والحرارة کرم شدن والغابر
یحرّ الدّر شیر وباران فروکذاشتن الدر والدرور
فرو آمدن آن والغابر یدرّ الذر نمک سودن وانچ بر می
بدان ماند بر چیزی پراکندن الذرور بر آمدن آفتاب
وماه وستاره

الرز بند زیر فاستن السرناف کوذل بریدن
در ناف رخم زدن البسرور شادمانه کردن
الشرحیزی در انتاب افکندن تاخشک شود الصر
مستن سر صره و سر دستان شتر وراشت برامستن
ستور کوش را الضو کره کردن الطر تیز کردن
سنان و سکافتن کیسه و بریدن الطرور بدمیدن
سبلت العمر سر کسی در زمین زدن و کسی را عمکین
کردن و کسی را بکناه الوده کردن الغر چینه دادن
مرغ بچه را المقاد الغرور بر نفس الفستر والقرار
دندان ستور نکریستن القراب سر دبر کسی ریختن
و قرار دادن حدیث در کوش مستمع و سر دکشتن
والقر بالضم سر دکشتن روز الکر کردانیدن والکرور
باز کردیدن المسرور بکذشتن و تعدی بالبا و تعلی
البزر بودن الجز درودن کشت و بریدن پشم
از کوسفند الحز بریدن سر بالذای دیکر الحز

عسّ یعسّ عسًّا وعسسًا فهو عاسّ وقوم عسس کما قیل خادم وخدم
یقال عسّ اللیل اذا طاف به یتجسس عن اهل الفساد

بر چین بر دیوار نهادن الرز کاردبن مین فرو بردن
العز غلبه کردن القفز از جای جستن المز مکیدن
الحص خنبانیدن س البس زم راندن و خرد
مرد کردن و تر کردن پست وماند آن الجس بسودن
بدست الحس کشتن و بشانه کردن ستور الخس
خسیس کردن الدس نهان کردن و پنهان فرستاد
الرس چاه کندن و میان دو تن صلح افکندن و ناخوستن
اندیشه کردن العس بشب بکشتن برای احتراز
از دزدان القس از پی فراشدن و نوشه کردن
المس بسودن والغابر یمس ما والفتح افصح النسو
نان سخت بریان شدن ش الجش بلغور کردن
و پاک کردن چاه الحش افروختن اتش و کیاه داذ
ستور را و کیاه درودن و بر بر تیر نهادن الحش
ریس در بینی شتر کردن الرش اب پاشیدن
واندک باریدن الطش اندک باریدن الغش خیانت
کردن

لولا بس الصخر الأصم بعض ما يلقاه قلبي فض أصلاد الصفا
اي كسر مز المقصورة
قال الأصمعي المش مسح اليد بالشيء الخشن
الذي يقلع الدسم مز الصحاح

المش دست در دست باليدن تا چربش از وبشود چيزي
در دستار نافه بكرا داشتن از شير در وقت دوشيدن الهش
برگ از درخت فرو كردن برای كوسفند را ص المص
موی از سر ببريدن خود دادن كسي را الخصوص
خاص كردن الرص در سر بكديگر آوردن و استوار
بر آوردن بنا القصص قصه وا رفتن فرا شدن القص
براندن و برداشتن و آشكارا كردن و نص الحديث رفعه
ض المض را فرو ليدن ركاري الرض خرد و مرد كردن
العض فرو خوابانيدن چشم و فرا داشتن آواز و كم كردن
الفض شكستن و پراكنده كردن النقض
سفتن و لسكر بردن النقض شكستن ط البط شكافتن
ريش و جراحت الحط فرو افكندن و فرو آمدن و فرو كردن
وكيان ازان فرو كوفتن الخط نبشتن و خط دلهو
الشطوط دور شدن و الغائط بسط الإعط بريدن
القط سر كسی باب فرو بردن القط بريدن و سر قلم بريدن

برای كوسفند

الدع الدفع يقال دععته دعا مجمل
في حديث عائشة رضي الله عنها قف شعري قف قفوفا اي قام شعره
اي قام شعري من الكراهة مز المجمل

اللط فرو هشتن پرده المط كشيدن ظ الشظ چوب
در كوشه جوال كردن الكظ بر آوردن طعام شكم را
ع الدع بعنف پس راندن و آمدن ف الحف والحفوف
گرد چيزي در آمدن الحف كرد چيزي در آوردن
الرق مزيدن آب دهان در وقت بوسه دادن الزفاف
والزفاف خانه آوردن عروس بخانه شوهر فرستادن
السف بافتن از برگ خرما الشف نزار كردن اندوه مرد را
واندوهگين كردن الصف رسته كردن و تل كردن
گوشت القفوف موی بتيغ خاستن الغف سيم در ديد
بميان دو انگشت الكف باز داشتن
و باز ايستادن
اللف در پيچيدن ق الحق درست كردن و سزاوار
گردانيدن الدق كوفتن الزق چينه دادن مرغ
بچه را الانشقاق الشق شكافتن و دريدن و تفريق كردن
جماعت و چشم بهن باز ماندن الشقه دشوار آمدن

اللهع مثل اللثع م

و دشوار نهادن بسر کسی تقول شق علی کذا العق
شکافتن و گسستن و سفتن در وقت زادن فرزند و فرزند را
موی باز کردن العقوق نافرمانی کردن در کسی که
حق او بر تو واجب باشد ک البک کردن شکستن و انبوهی
کردن المک خاییدن و مکیدن چیزی بدل اللک
خرد مرد کردن و شکستن کردن و هامون کردن الشک
گمان افتادن و چیزی بهم باز دوختن سهم و للکز زدن
شتر و نیزه زدن و قیل الشک مثل الشق الصک
جل کردن و کوفتن الفک آزاد کردن بنده و سلاح جایی
باز آوردن و مهر شکستن و رهن باز رستدن و گشادن
دار و برهان تو ذکر فرو بردن المک مکیدن ل
البل تر کردن و رحم پیوستن التل در روی افکندن
التل خاک در چاه کردن و تباه کردن کار نظام الجل
بعر جیدن و اکتفان و مان بیرون کردن الحل باز گشادن
الحلول فرو آمدن المحل استوار کردن محلال در راز شدن

حرف الدال

يقال سل السيف

الدلالة راه نمودن السل بر کشیدن شمشیر و جز آن
السل و الشلل راندن و جامه دور از دور دوختن الطلل
باطل کردن و باطل شدن العل دیگر باره شراب دادن
و خوردن و الغابر یعل الغل دست با گردن بستن
الغلول خیانت کردن و چیزی غنیمت بر زدن الفل
شکستن و رخنه کردن الملّ چیزی در زیر آتش کردن
و شتافتن م النم کرد کردن الجم پر کردن پیمانه
الحمام آسوده شدن ستور و الغابر یحم الجمام گرد آمدن
آب چاه بسیار الحم گرم کردن آب و کذا اختر دینه
و نقدی کردن الخم پاک کردن جاه و فارفتن خانه
الذم نکوهیدن الرم و اصلاح آوردن حلل و فصول اکل
ایضا النم مهار بر کردن و در پیش شدن السم زهر داد
و زهر در طعام کردن الشم بوییدن و الغابر یشم
و یشم و الفتح افصح الصم سر شیشه استوار کردن
و سنگ و عصا بر زدن الصم ناهم آوردن الطم
ن

قال النابغة الذبياني المهذب
ولست بمستبق اخا لا تلمه على شعث اي الرجال المهذب

پراستن موی وافروزن شدن چیزی و برزبر چیزی نهادن
وجاه انباشتن ∴ العموم همه را فرا رسیدن ∴ العم فرو پوشیدن
وعکس کردن ∴ القم فا رفتن خانه ∴ الکم نهفتن بر سر
چیزی ∴ اللم گرد کردن و باصلاح آوردن ∴ النم والنميمة
سخن چینی کردن والغابر ینم ∴ الهم قصد کردن و گزاییدن
واندوهگین کردن تقول هممت بکذا وتقول منه همنی
کذا وکذا و تیمار داشتن ن الجنون والجنان
در آمدن شب ویعدی بعلی وبنفسه ∴ والجنون ایضا
دیوانه شدن و نیک بالیدن گیاه و بسیار شدن مگسان
و بانگ ایشان و نشاط کردن دراز وقت والفعل من الجميع
ذلک جن جن فهو مجنون ∴ الجن دفن کردن ∴ السن
زه کوفتن فرو گذاشتن ویعدی بعلی و تیز کردن
و ریختن آب برفق و نیک خراشیدن و ارحال بگردانیدن
سنتی نهادن و صورت کردن ∴ الشن ریختن بضعف
وغارت کردن ∴ الظن گمان بردن و متهم کردن

٢٧

أسوم الثري في الكرب ثم تحمي نفوسها
بنجدتها مالكه تعن لها عند اخذ الحميل
اخلفت ثنا قولته

∴ العنون والعنن فرا پیش آمدن والغابر يعن ويعن
∴ الغن راندن ∴ اللکن پوشیدن ودر بهشت داشتن
∴ المن نعمت دادن و منت نهادن ویعدی فیهما بعلی
وبریدن وقوت ببردن یقال فی الامر خذ کذا وحد
کذا ومن المهموز اق الامن الصحيح د الاود نمیدن
والغابر یابد ویابد ذ الاخذ فراگرفتن ر الابر والابار
کشن دادن خرما بن والغابر یابر ویابر ∴ الاثر
روایت کردن حدیث والامر منه اوثر ∴ الاجر مزد دادن
و مزدور کسی بودن و کژ وا در بسته شدن استخوان
∴ الاشر چوب بریدن باره ∴ الامر فرمودن و بسیار کردن
∴ الامان امین شدن ق الاباق بگریختن والغابر یابق
ویابق ک الاروک مقیم شدن ∴ الارک خوردن
شتر درخت اراک را و پیوسته شود و گیاه خوردن ستر
و درست شدن جراحت ل الاول بسنده
کردن چهارپای گیاه تر را و آب و بسنده کردن چیزی بچیزی

دیکی الأجل شور انکختن ؞ الأفول فرو شدن افتاب
وماه وستاره والغابر من هذه الاربعة يفعل ويفعُل
الاكل خوردن الامل بيوسيدن الاهل كدخدا شدن ن
الاين ستم كردن الأَجُونُ والأَسُونُ ازحال بگشتن آب
والغابر من هذه الثلثة يفعُلُ ويفعِلُ والامر من
الاخذ والامر والاكل خُذْ ومُرْ وكُلْ والباقي على القياس
ومن المضاعف المهموز الفاء ب الأت سختن
رفتن را عزم كردن ران ج الأج دويدن شتر مرغ الأجيج
افروختن اتش ر الأر المباشرة ز الأز ازجاى بردن
وبا معصيت خوابيدن والاغرا ايضا ل الأل بحربه
زدن وبشتاب رفتن وتافتن گونه م الامامة امامي كردن
الأم قصد كردن الامومة مادري كردن وابه ف من الاجوف
المهموز الفاء ب الأوب والإياب باز گشتن
وبرميان سر زدن د الأود بدود اوردن وگران كردن
وبرنج اوردن ومايل گشتن افتاب باخر روز س

الأوس عوض دادن ل الأول باز گشتن وبصلاح اوردن
مال وسير شدن بعطران الايالة سياست كردن ونگه داشتن
ن الأون خوش گشتن واراميدن ومن الناقص
المهموز الفاء ت الأتيُ والأتيُّ والإتيان آمدن والغابر
يأتي والمعروف يأتي الإتاوة رشوت دادن د الأدو
فريفتن س الأسو داروكردن جراحت ل الألو تقصير
كردن وتوانستن ومن الاجوف المهموز اللام ب
البوء باز گشتن واقرار دادن وهمتا بودن در قصاص
نقول يا فلان بحقه وبا فلان فقتل به س السوء و
السوائية والمساة والمسائية غمگين كردن ض الضوء
والضوء روشن شدن ن النوء بگران في برخاستن
وگران كردن وسفتادن ه الهوء قصد بزرگ كردن
والله الموفق ~~باب نفعل يفعل بفتح العين [illegible]~~
ب الترب خاك آميز كردن الثلب نقص كردن
الجدب عيب كردن الجذب كشيدن ؞ الجلب والجلب

العَسْبُ الكِراءُ الذي يُؤخَذُ علي ضِرَابِ الفَحْلِ من المجمل
ومنه قول صاحب الوقاية وعَسْبُ التَيْسِ
في باب الأجارة الفاسدة

كوسفند وشتر وبرده از جاي بجايي بردن براي فروختن را
الجلوب پوست فرا آوردن جراحت والغابر منهما يجلب
الحصب سنگ انداختن الحطب هيمه جمع كردن الخشب
سر اميختن وتير تراشيدن واول بار شعر گفتن چنانك آيد
عصي كمانْ نه بنقوق الخضب والخضاب خضاب كردن الشطب
پوست باز كردن الصرب شير برهم دوشيدن وبول بازداشتن
الصَّلْبُ بردار كردن الضرب زدن ورفتن وبديد
كردن الضراب كشتي كردن شتر الضرب باب جستن ريش
وجراحت ازدرد العسب بر دهادادن كشن العصب
باز بستن وخوي بردهن خشك شدن وشاخها درختها را
باز بستن وبستن ران شتر وخايه كشن الغصب ستم استدن
الغَلْبُ والغَلَبُ والغَلَبَةُ غلبه كردن آب القيب
شاريدن آب القشب زهر دادن
وزهر در طعام كردن القصب پاره پاره كردن گوشت
وعيب كردن القضب بريدن القطب والقطوب

القُطُوبُ المزاج يقال قَطَبَ الكأسَ يقطِبُها قَطْبًا وقِطابًا
وقَطَبَ الشراب يقطِبُ ويقطُبُ قطبًا من باب نصر
كذبه يكذِبُه وكذبه يكذبه كذبًا وكذابًا من باب فعال
پيشاني فراهم كشيدن القطب آميختن مايع القلب
باز گردانيدن وباشگونه كردن الكتب فراهم آوردن
الكذب دروغ گفتن ويقال كذب اي وجب
الكسب كسب كردن وكسي را چيزي حاصل كردن اللسب
گزيدن كژدم النحب گريدن وگريستن دهنده النزب
بانگ كردن آهو النصب پاي كردن ونصب كردن
حرف النعب بانگ كردن كلاغ ت البلت بريدن
الخفوت بيار اميدن آواز وبمردن الرفت خورد مرد
كردن السبت تنبه كردن وموي تراشيدن وبشتاب
رفتن الكبت بر روي افكندن وخوار كردن وهلاك كردن
الكفت فراهم آوردن اللفت بگردانيدن النحت تراشيدن
الهرت دريدن جامه ونيك پختن گوشت وطعن كردن
در كسي الهفات زيته ور اكنده كشتن ث الثلث
سوم شدن الضبث سخت گرفتن وبعلق با لنا العبث
والعلث والغلث اميختن الفرث پاره كردن جگر وبازداشتن
كردن جامه حرما

نفث في العقدة نفثا لعاب
النفث نفث الراقي ريقه وهو اقل من التفل والساحرة تنفث من العقد

النبث والجث پاک کردن چاه . النفث در دمیدن ج
الحلج بجلوب زدن و تیز دادن . الجدج بالهان شتر
و سازان رونهادن و ... بیکیج نگریستن و چیزی بکسی
انداختن و کمانی کسی برکسی نهادن . الخلج بینه رخیدن
الخلج والخلاج تیز دادن . الخداج بچه بیفکندن شتر
پیش از وقت . الخلج کشیدن و بابرو اشارت کردن
الخلجان جستن اندامها . الزلج لغزیدن پای از سوی
الشحج والشحاج بانگ کردن کلاغ و استر والغابر
یشحج و یشحج . الضرج شکافتن . الفرج باز بردن اندوه
و شکافتن . الفشج پای از هم باز نهادن برای بول
المشج آمیختن . الفلج والحشذب [illegible] زمین ساختن زدن
النتج والنتاج بچه گرفتن از شتر و لو سفند و کاو و اسب
بزاد مانند . النسج بافتن . النشج والنشیج گریستن با آواز
النعجان بجستن خرگوش . الهدجان نرم رفتن پیر
اللهج بسیار گفتن و بسیار کشتن و در مجامعت افراط کردن

منحه یمنحه و یمنحه منحا وهی المنحة والمنیحة والمنح والمنائح افعال
نبح الکلب ینبح و ینبح نبحا و نباحا انبحه نضحه بالماء ینضحه
حقد علیه یحقد و یحقد و حقد یحقد حقدا و ینضح نضحا

٢٥

المنح دادن . النبح والنباح والنبیح بانگ کردن
سگ . النضح آب زدن و تشنگی نشاندن . النطح سرو
زدن والغابر من المنح الی ههنا یفعل . النکح والنکاح
زن کردن و شوی کردن و مجامعت کردن خ النجخ
چشم برکندن د الجلد تازیانه زدن . الحرد آهنگ
کردن . الحشد فراهم آمدن . الحفد در خدمت شتافتن
الحقد کینه گرفتن والماضی حقد و حقد . الخضد
خار از درخت باز کردن و خیار و مانند آن در تری خورد
و انگور بلبان خوشه گرفتن و پوست از چوب باز
کردن و دست بشاخ فرو آوردن تا برگ از او فرو شود
الرفد یاری دادن عطا دادن والغابر یرفد و یرفد
الرهد هلاک شدن . الزبد عطا دادن . الشراد
والشرود رمیدن . الصفد بند کردن . الصلود
برون آمدن آتش از آتش زنه . الضمد دارو بر جراحت
بستن و دو دوستکان بهم داشتن . العضد یاری کردن

صلد الزند یصلد بالکسر صلودا اذا صوت ولم یخرج نارا
ضمد الجرح ضمدا
صفده صفدا

عقد العقدة وعقد الحساب عقدا وهي عقود الحساب
عمده وعمد له وعمد اليه عمدا وعمد الحايط وهو العماد

وبر بازو زدن ودرخت از بن بريدن * العقد گره بستن
وپيمان كردن وسوگند بقصد خوردن * العمد قصد
كردن وستون فرا جاى نهادن * الغمد شمشير در نيام كردن
* الفصد رگ زدن * العقد گم نامتن * القصد آهنگ كردن
چوب شكستن * النضد بر هم نهادن * الهد دشل الهدت

د الجبذ كشيدن * الخنذ بيان كردن كو سعيد وماند
ان درويش وگو آوردن اسب * السد اكندن ز نمد
كردن ر الجزر شتر كشتن وكم شدن آب رود ودريا
وبريدن يا درخت يا * الحزر حزر كردن * الحسر رنجانيدن
* الحسور رنجه شدن * الحفر زمين كندن وبخوردن شخ
ن دندان را * الحقر خوار داشتن * الختر غدر كردن
* الخطر والخطران خراميدن مرد و بر داشتن دنبال را
والثاني يعلى بالباء * الخفر والخفارة عهد بجاى آوردن
* الذبر تقدير كردن * الزبر نبشتن وتهديد كردن
* الزحير پيچيدن شكم * الزفير اول بانگ كردن خر ه وناليدن ه

الزفير صوت المكروب وقد زفر يزفر بالكسر زفيرا والاسم الزفرة واصله
اول صوت الحمار والشهيق آخره لان الزفير ادخال النفس والشهيق اخراجه
فالزفير من الصدر والشهيق من الحلق ه من لغة الامام الرازي

* الزمر ناى زدن * السفر روى برهنه كردن زن
ورفتن * الشبر بدست كردن * الصبر شكيبايي كردن
وباز داشتن * الصفير شليدن * الضبر دسته
كردن كتاب وما اشبهه * الضفر بافتن موى وگيسو
* الطفر والطفور جستن از جاى * العتر والعتران
جنبيدن نيزه * العتر عتيره كشتن گوسفندى
بود كه در رجب از بهر بتان كشتندى * العثار بسر
در آمدن * العذر ختنه كردن * العذر والعذار معذور
داشتن وعذار ساختن اسب را والضم في غابر الثاني
لغة * العسر والعسران دنبال برداشتن شتر ويعدى بالباء
* العسر قلم خواستن در حال تنگ دستي غريم * العشر ده
شدن * العصر فشردن * العفر در خاك ماليدن * العقر
ريش كردن وكشتن شتر ونيز كردن * العكر والعكور
باز گرديدن والعاير يعكر * الغدر بي وفايي
كردن * الغفر والمغفرة والغفران آمرزيدن * الغفر

نزار شدن وباز سر شدن بیماری وجراحت: القبر اندر گور
کردن: القتر نفقه بر عیال تنگ کردن وبوی دمیدن گوشت
بوقت پختن وبریان کردن: القدرة توانا شدن وبعلی
بعلی: القدر اندازه کردن ونفقه تنگ داشتن ودیگ
پختن وکار بر کسی تنگ کردن: القتر بستم بر کاری داشتن
: الکسر شکستن: القشر پوست باز کردن: الکشر کمار بدن
ودندان برهنه کردن: النبر بهمز کردن: النفور والنفیر
بیرون شدن: الهدر والهدر باطل شدن خون: الهدیر بانگ
کردن شتر کشن وکبوتر وجوشیدن شراب: الهذر
بسیار گفتن والغار بهدر: الهصر شکستن وکشیدن چیزی
ز
الجمز دویدن: الحفز فاسپوختن وفاجنبانیدن
: الخبز نان پختن ونان دادن وسخت راندن: الخرز دوختن
مثل موزه ومانند آن: العجز ناتوان شدن: الغرز
درسپوختن وآنچه بدان ماند: الغمز بچشم نمودن
وافشردن: الفرز جدا کردن نصیب: القفز

والقفزان جستن: الکنز گنج نهادن: اللمز
عیب کردن: النبز لقب نهادن: النفزان بالفاء
والقاف مثل القفزان: الهمز بهمز کردن حرف وعیب
کردن وفشردن
س
الجرس بخوردن منح چیزی را
: الجلوس نشستن: الجلس بنجد شدن: الحبس باز داشتن
: الحدس گمان بردن: الخلس ربودن: الخمس پنجم شدن
: الرقس وا جنبانیدن خفته: الرمس دفن کردن: السدس
ششم شدن: الضرس دندان بر تیر نهادن وجز آن: الطلس
والطمس محو کردن: العبوس روی ترش کردن: العفس
رام کردن وخوار داشتن: العکس باشگونه کردن ودست
شتر وا گردن او بستن: الغرس درخت نشاندن
: الغمس بآب فرو بردن: الفرس گردن شکستن وکشتن
: القبس کسی را علم آموختن وآتش دادن: القلس قی کردن
وکف برآوردن وکف المراجل شراب: الکبس انباشتن
وجای را بغارت فرو گرفتن: الکنوس در کنام شدن آهو
وگوزن وبز کوهی

الخاطر اسم لما يهجس في القلب من رأي او معنى ثم سمي محله باسم ذلك تسمية للمحل باسم الحال كما قيل جرى النهر وهو من الصفات الغالبة يقال منه خطر ببالي امر واصل تركيبه يدل علي الاضطراب والحركة

اللبس شوريده كردن • المكس مكس كردن • النبس
سخن گفتن وستعمل في النفي • النمس سراز نهان كردن
ومنه الناموس • الهجس فرادل امدن انديشه
الهرس فرادل داذن • الهلس لاغر كردن • الهمس
اواز نرم داذن **ش** الخدش خراشيدن • الفحش
فراهم اوردن ازجاها **ص** الخرص
بريدن كاه از جامه را وكوتاه كردن • القبص بسر انكشتان
فراگرفتن • القلوص برچيدن جامه وهو اسيد بلب
القنص صيد كردن **ض** البرض اندك داذن
الخفض نرم داشتن آواز ومكسور كردن حرف وفرو نهادن
الخفاض ختنه كردن زن • الربوض فرو خفتن
سگ وگوسفند واخر بدان ماند • العرض عرضه كردن
وپيش آمدن واشكارا كردن • الغرض ركردن دكم شدن
القرض ريضه كردن • الفروض پير شدن گاو • القرض
بريدن ازچيزى وشعر گفتن وبريدن ناخن راه وباز بازه كردن

عرض له كذا يعرض بالكسر اي ظهر من الصحاح

قوله تع ما يلفظ من قول اي ما يتكلم من كلام واصل اللفظ القاء الشيء من الفم ومنه سمي الكلام لفظا لان المتكلم يلقيه من فمه • من لغة الامام فخر الدين الرازي

كردن بوش جامه را • النبضان جستن رگ **ط** التلط
ريح دبذن • الخبط فرو كوفتن برگ از درخت • الخلط
اميختن • الربط بستن • الضبط نگه داشتن • الفرط
معروف • العبط بكشتن بهيمه بي علتي وشكافتن • الغبط
فابا سيذن گوسفند تا فربه است يا نه • الغبطه رهان بدن
بكسى نيكو • القسوط مداد كردن • الكشط چيزى از روى
چيزى واردن وپوست وا كردن وگفتن • الهط فرا آوردن
الهبوط فرو امدن **ظ** اللغط از دهان بيفكندن وگفتن
ع الرجوع والرجع والرجعى باز گرديدن • الرضاعة
والرضاعة والرضاع والرضاع والرضع شير خوردن
والماضي رضع • والنزوع كشيده شدن وباز ايستادن
از چيزى • النزع كشيدن • النزاع والنزوع ارزومند شدن
ف الجلف والجرف كل بيك از زمين واربدن
الحذف بيفكندن وبيند اختن چيزى بسوى كسى • الحلف
والحلف سوگند خوردن • الخذف باگشت سنگ انداختن • الخسف
بزمين فرو بردن

كان بعض اهل العلم يقول الخسوف للقمر و الكسوف للشمس وقال الآخرون اذا ذهب بعضها فهو الكسوف واذا ذهب كلها فهو الخسوف من المجمل

الخسوف بزمين فرو شدن وبگرفتن ماه • الخصف بر هم نهادن
ونعلين دوختن وآخر بدان ماند • الدليف گام خرد نهادن •
الدليف والدلوف والتدلاف رفتن اشتر • الرضف
داغ كردن بسنگ • الصدف والصدوف بگشتن • الصرف
بگردانيدن • الصريف حريت كردن دندان شتر وچرخ
چاه • الصراف بگشتن امدن سگ ماده • الطرف جنبيدن چشم
وبگردانيدن • الظلف خو شتر را انهوا نفس باز داشتن
المعرفة والعرفان چيزى شناختن • العزوف رغبت
از چيزى بگردانيدن • العسف از راه بگشتن • العصف
والعصوف سخت جستن باد • العطف بدو در آوردن
وبرگزيدن و برگردانيدن و مهربانى كردن • والرابع
يعدّى بعلى • العلف علف دادن • الغرف آب بدست
برداشتن و خوردن و نگاهليس برداشتن وموى پيشانى اسب
بريدن • الغلف در غلاف كردن وغاليه بكار داشتن
القذف سنگ انداختن ودشنام دادن • القرف عيب كردن

قرفت القرحة اقرفها قرفا قشرتها وكل قشر قرف واقترفت الشئ اكتسبته وفلان يقرف بكذا اى يتهم به من المجمل

وپوست باز كردن ريش و از درخت وتهمت كردن
وكسب كردن • القصف شكستن • القصيف آواز رعد
امدن • القطف باز كردن ميوه وانگور • الكتف دست باز
بستن • الكرف بوى خر كشيدن • الكسف گرفته كردانيد
ماه وافتاب • الكسوف گرفته شدن وبد گشتن
حال كسى • الكشف باز بردن • النتف موى كندن •
وهيچ چيزى بركنيدن • الندف پنبه زدن • النزف
ضعيف كردانيدن ورفتن خون مردم وبرسانيدن
آب چاه وبرسيدن آن • النسف بركندن بنا وباد
بر دادن • النطفان چكيدن آب • الهتف والهتاف
آواز دادن ويعدّى بعلى • الهرف غلو كردن در مدح

ق

الحبق تيز دادن • الحذق بريدن • الحذوق
ترش شدن • الحذق والحذاق والحذاقة زيرك شدن
در كار • الحرق بسوهان بسابيدن ودندان از خشم بر هم سا
ييدن • الحلق موى بستردن وبر گلو زدن • الحرق دريدن زره ودرع
كفتن •

حلق الرأس حلقا از باب نصر بستردن موى را

سلقه بلسانه من الافعال
بیازرد وش بزبان خود و منه قوله تعالی سلقوکم بالسنة ای جهروا فیکم بالسوء من الغواد

[illegible]

الحذق برکین افکندن مرغ الحرق والحسق تیر در جای نشاندن
الحمق بحیری علف بردن الذرق برکین افکندن مرغ
السبق پیشی گرفتن السرق والسرقة دزدیدن السفق
درها کردن السلق دراز زبانی کردن وخایه کواژه کردن
وکوشه جوال در هم افکندن وکسی را بر سر هم افکندن
الشهق آخر بانک کردن خر والغابر یشهق • الصفق واکردانیدن
ودرفا کردن ودست بر هم زدن • العتق والعتاق والعتاقه
آزاد شدن العذق نشان کردن گوسفند وکسی را بعیبی
معروف کردن الغسوق تاریک شدن شب الفتق والفسوق
بیرون آمدن از فرمان خدای تعالی الفلق شکافتن اللمق
بهم باز دوختن المرق دریدن النطق سخن گفتن النعیق
بانگ بر گوسفند زدن النغیق بانگ کردن کلاغ والغابر

ک

البتک گوش از بن بریدن الحبک تافتن
واستوار کردن السکر ریخته گری کردن رد و یم
السفک خون ریختن • النسک امیختن ودرهم افکندن

[illegible]

السرق والسرف والسرقة الاولی بفتح الراء والثانی بکسرها دزدی کردن وربما قالوا سرقة مالا و سرق منه مالا من تاج المصادر

الحبک بالفتح تنحیت ... من ... [illegible]

انکشتان وآنچ بدان ماند • الملک پادشاه شدن • الملک
خداوند شدن • الملک نیک سرشتن ارد • الترک تیره
زدن الهتک پرده دریدن الهلک والهلکة
والهلاکة هلاک شدن ل البتل بریدن الحفل
گرد آمدن وپاک داشتن والثانی یعدی بنفسه والبا
الحمل برداشتن وباردار گشتن درخت وبار بر نهادن
وحمله بردن وکسی را بر ستور خویش نشاندن • الخبل
ناقص کردانیدن عقل واعضا • الختل فریفتن الصهیل
بانگ کردن اسب والغابر یصهل • العدل
داد کردن وبرابر کردن چیزی بچیزی والثانی
یعدی الی المفعول الثانی بالبا • العدول از راه گشتن
العزل جدا کردن ومعزول کردن وعزل کردن
ازدن • العسلان دویدن گرگ وجنبیدن نیزه
العسل انگبین در طعام کردن وکسی را انگبین دادن
والغابر یعسل • العقل خردمند گشتن ودریافتن

ورانوی شتر بستن و دست دادن وقصر اوردن
دارو بشکم او قصرا فتادن ورانوی شتر بستن الغل
شتن القتل تاباشن الفصل جدا کردن سخن ومقطع
کردن حصومت الفصول از جای رفتن الفصال
بچه از شیر باز کردن الکبل بند کردن النزول
فرو امدن النسلان بویدن الهدیل بانک کردن
قمری و آنچ بدان ماند از مرغان الهزل لاغر کردن
وهزل گفتن م الدسم کمایدن البغام بانک آهو
وکاو دشتی و شتر والغابر بنغم الثلم رخنه کردن
الهدم ریدن الجرم کسب کردن و ریدن خوشه خرما
الجزم ساکن کردن حرف و بریدن الحلم بریدن
الحثم واجب کردن الحدم بشتاب رو آمدن
وبشتاب رفتن الحرم والحریمة والحرمان بی روزی
کردن الحزم استوار کردن وبنل بر ستور بستن
وبیدار بودن در کار الحسم بریدن وبوسته داغ کردن

الختم بختم آوردن الحطم شکستن الختم مهر کردن وتمام
کردن قرآن الخرم کم کردن وبریدن و از راه بگشتن الحزم
کردن الرثم شکستن الخصم غلبه کردن بخصومت
الحطم مثل الحزم الشتم دشنام دادن الصدم بهم باز
کوفتن وکاری صعب رسیدن الصرم ببریدن از کسی
وسیر بدن بارخرمابن الصلم از بن ببریدن کوش وبینی ولب
الظلم بیداد کردن العثم کژ وادر بستن شکسته وکژ وادر بسته
شدن العذم والعذام دندان کرفتن العزم دل
بر کاری نهادن العصمة نکه داشتن الغشم بیداد کردن
وشکستن الفدم فدام بر بستن الفصم شکستن بجدای
الفطام از شیر باز کردن القسم وبخشیدن القصم
شکستن با جدای القطم چشیدن ودندان بر چیزی
نهادن تا بخست یابیست القلم سر ناخن ببریدن الکدم
کزیدن الکظم خشم فرو خوردن الکلم خسته کردن
اللثم دهن بند بر بستن اللدم بر روی زدن وجزان

اللطم الضرب على الوجه بباطن الراحة صح

اللطم تبانجه زدن • النظم بيوستن مروآريد وغير آن
النقم والنقمة زشت آمدن كارى والماضي نقم الهتم
دندان شكستن • الهدم ويران كردن • الهرم شكستن شكر
الهشم والهضم شكستن • الهضم كم كردن از حق كسي
حيزى دكو را يا بدن طعام كسي را ن التبن كاه دادن
التمن هشتم شدن الحقن كسي را سيرى حيزى دادن
الحبن بكمار حيرى بر داستن الدفن در زير خاك نهان كردن
الذن لكد زدن شتر والغابر برين الزفن باى كوفتن
السفن تراشدن الشفون بدنبال حشم نكرستن الصبن
قدح شراب بكرداندن كه بنوبت او باشد الصفون
بر سه باى ايستادن اسب وكناره سم چهارم العجن سرشتن
وخمير كردن العدن بيوسته استادن بجاى العرن
برين دربيني شتر كردن العطن بوست در زير جاى كردن
تا نرم شود العطون خفتن شتر بر كنار آب العن ريان
آوردن بر كسي در بيع شرا واندلختن الفتن والفتون

وجب الحائط وجبة سقط

دروتنه افكندن دفتنه شدن اللبن شير دادن وانداختن
المثن بر مثانه زدن الهتون شكل با ريدن باران ب
الوثوب والوثيب والوثب برجستن الوجوب واجب
شدن وسقيدن الوجيب طپيدن دل الوجبة بيكباد
ديوار الجبه فرو شدن آفتاب وسيع بسته شدن الوصوب
دائم شدن الوطوب در كارى ايستادن الوقوب
در آمدن تاريكي شب ت الوقت بديد كردن وقت
ث الولث عهد بستن ج الوذح كشادن ستور الوسح
نوعى از روش شتر الوشج بهم در شدن الولوج در آمدن
الوهجان درخشيدن ح الوضح بيدا وروشن شدن د
الوتد ميخ در زدن الوجد والوجدان يافتن الموجدة
خشم گرفتن الوجد اندوهگن شدن يقال منه وجد
فلان بفلان الوجد والوجد والجدة توانگر شدن
الوحد والوحدة والحدة يگانه شدن الوخد والخدة

قال الشاعر

وَرَدَ الرَّبِيعُ بِحُسْنِهِ وَبَهَائِهِ ۰ فَحَكَى هَوَى الْعُشَّاقِ طِيبُ هَوَائِهِ

الوَخْدُ ضَرْبٌ مِنْ سَيْرِ الإبِلِ وَقَدْ وَخَدَ الْبَعِيرُ يَخِدُ وَخْدًا وَوَخَدَانًا وَهُوَ انْ يَرْمِي

وَالوَخَدَانُ وَالوَخِيدُ وَالخِدَةُ پويدن شتر ۰ الوِرْدُ والوُرُودُ بقوايمه

بآب آمدن ۰ الوُرُودُ بيامدن ۰ الوكيد استوار كردن ۰ كمشي النعام

الوَعْدُ وَالعِدَةُ وعده كردن يقال وعدته خيرا من الصحاح

وشرا ۰ الوَفْدُ والوفود والوِفادة بنزديك سلطان شدن بطريق الرسالة

الوُقُودُ والوَقَدَانُ والوَقْدُ والقِدَةُ افروخته شدن

آتش ۰ الوِلَادَةُ زادن ۰ ذ الوقذ بكشتن بچوب وضعيف

كردن بيمارى وعبادت مردم را ر الوتر نقصان

كردن وكينه وركردن وطاق كردن الستر كسته حوان

وكينه وركردن الوثر كشتى كردن شتر الوزر گناه كسى

برداشتن الوشر روشن كردن وتنك كردن

دندان وبريدن چوب بدست اره الوعورة درشت شدن

زمين ۰ الوَفْرُ تمام كَرْدَن ۰ الوُفُورُ تمام شُدَن وبسيار

شُدَن ۰ الوقور ابر خانه نستن الوقر كران كردن

كوش الوقار آهسته وساكن شدن ز الوحز كوتاه

لابن السراج الحلبي

وَرَدَ الرَّبِيعُ فَمَرْحَبًا بِوُرُودِهِ ۰ وَبِنُورِ بَهْجَتِهِ وَنَوْرِ وُرُودِهِ

كردن سحق الوخز درسوختن سنان وسوزن وآنچ بدان ماند

الوعز راستاد رنهادن وتعلى يالت الوكز مشت زدن

س الوطس شكستن الوكس نقصان كردن يقال

وكس في تجارته اذا خسر فيها ش الوروش خوردن

طعام وطفيلى كردن ص الوبيص درخشيدن

الوقص شكستن ض الوميض درخشيدن برق ط الوحط

تاثير كردن سيدلى درموى الوسوط والوسطه

درميان شدن ظ الوعظ والعظة پند دادن

ف الوجيف طپيدن دل و پويدن ستور الوريف

درخشيدن نبات از تازكى وسيرابى الوزيف پويدن

بشتاب والصفة والوصف صفت كردن الوقف

وقف كردن و بازداشتن الوقوف بازايستادن

الوكيف والوكف والتوكاف والوكفان چكيدن

از سقف ودلو وآنچ بدان ماند ق الوبوق هلاك شدن

الودق باریدن باران الوسق کرد کردن وراندن وبرداشتن
الوشق قدید کردن گوشت الولق روان گشتن زبان
در دروغ گفتن ک الوعك ضعیف کردن تب مردم را
الورك والوروك بر پهلو خفتن ل الوبل قطرهٔ باران
بزرگ باریدن الوشل چکیدن الوصول رسیدن
الوصل پیوستن وپیوسته شدن وعطا دادن الوغل
والوغول ناخوانده پیش شراب خوارکان شدن
الوقول دور بر شدن بر کوهی برکوه الوکل والوکول
کار باز گذاشتن بکسی م الوثم شکستن الوجوم خاموش
گشتن از اندوه ویا از خشم الوسم والسمة داغ کردن
الوشم کنده کردن بر دست بسوزن وبنیل الوصم
معیوب کردن وشکستن الوئیم ریدن مگس الوهم
دل بچیزی شدن یقال ذهب وهمه الی کذا ن
الوتن بر وتین زدن الودن تر کردن الوزن والزنة

الدِّیَة واحدة الدِّیات والهاء عوض من الواو
تقول وَدَیْتُ القتیلَ اَدِیه دِیَةً اذا اعطیت
دِیَتَه واتَّدَیْتُ ای اَخَذْتُ دِیَتَه صحاح

سنجیدن الوضن نو آر بافتن وچیزی بجواهر مرصع کردن
الوکن بر خایه نشستن مرغ وبستن مردم الوهن سست شدن
وسست گردانیدن ومن اللفیف المفروق الوحی وحی وبنا دن
ونبشتن وسخن گفتن نهان د الودْیُ والدِّیَةُ خون بها دادن
ر الوری بیرون آمدن آتش از آتش زنه واکنده شدن
مغز استخوان وکوردن ریم جوف مردم را ش الوشی
نگار کردن جامه الوشایة غمز کردن ع الوعی نگاه
داشتن ف الوفی تمام شدن ق الوقایة نگاه داشتن
ن الونی والونی سست شدن ه الوهی دریدن وبوسیده
شدن وشیشله شدن جامه ومن مهموزه الوأیُ وعده
کردن وواجب کردن ومن المعتل الیائی الیَیْسُ قمار باریدن
الیُعادُ بانگ کردن ع الیَنْعُ بجای رسیدن میوه والْعابر
نَیْنَعُ ومن الاجوف الیائی الجیب بریدن وسوراخ کردن ب
وقطع کردن مسافت الخیبة بی بهره ماندن الریب
بگمان افگندن السیب رفتن آب الثیب سید موی شد ن

قال قيس بن الحطيم الأنصاري

اذا جاوز الاثنين سرٌّ فانه • بنثٍّ وتكثير الوشاة قمينُ

من أبيات الصحاح للجوهري الفارابي

والنعت منه اشيب على غير قياسٍ وثايب على القياس
الطيب خوش بوى شدن وخوش شدن وپاك داشتن •
العيب عيب كردن ومعيوب شدن • الغيبة والمغيب
والغيبوبة غايب شدن ت البيتوتة بشب كاري
كردن وشب گذاشتن • اللتيم كردن وباز داشتن ث
الريث درنگى شدن ودير آمدن خبر يقال راث على خبره
العيث تباهى كردن الغيث باران باريدن الميث
مثل الموث ج العيج والعياج منفعت كردن
الهياج خشك شدن نبات وانگيخته شدن جنگ الهيج
برانگيختن الهيجان برانگيخته شدن جنگ وانگيخته شدن
نبات ومست شدن شتر يقال هاجت الحرب ح الشيح
تقدير كرده شدن الريح بوى يافتن الزيح رايك كشتن
السيح رفتن آب بر روى زمين السياحة در زمين رفتن
الصياح بانگ كردن الطيح سقادن وهلاك شدن
الفيح مثل الفوح المنح عطا دادن وخواستن ودست

يقولون لي قد شخت فارجع عن الصبا • فقد لاح صبح في القذال عجيب
فقلت لاصحابي ذروني ولذتي • فان الكرى عند الصباح يطيب

من ابيات طرايف الظرف

اب انجاه دردل كردن خ الثيخ والتيخ مثل التوخ • التوخ
الطخ آلوده شدن • الشخوخة پير شدن • الفيخ
مثل الفوخ د البيدودة هلاك شدن • الحيدودة
بكرديدن • الزياد افزون شدن وافزون كردانيدن •
التشييد گچ كردن وآراستن بنا • الصيد شكار كردن • القيد
خرامش وعسردن • الكيد بسگاليدن • الميد بكرديدن
زمين خراميدن • الهيد شكستن وجنبانيدن ر الخير
از كسى به بودن وبهتر بر گزيدن • السير رفتن وبردن
يقال سرت الدابة وسارت • الصير والمصير والصيرورة
گشتن • الصير بجنبانيدن • العير رميدن • الغير منفعت
كردن ودست دادن المير والغير خوار باراوردن •
ز الضيز نقصان كردن وجور كردن • المييز
جدا كردن وعذر آوردن س الحيس بهم كرفتن
مردار وعذر كردن يقال خاس به • العيس بشتى كردن
شتر القياس قياس كردن • الكيس زيرك شدن

جاشت النفس اي غثت
جيشان من الصحاح

المَيْشُ خرامیدن ش الجَيْشُ والجَيَشَانُ بجوش آمدن دیگ
وموج زدن دریا و بر آمدن دل از خشم یا از بیم الرَّيْشُ پر
بر تیر نهادن الطَّيْشُ بگشتن تیر از نشانه و سبکبار شدن
الْعَيْشُ زیستن . المَيْشُ آمیخته کردن موی و پشم ص
الحَيْصُ بگردیدن و بگریختن ض البَيْضُ خایه کردن مرغ .
الجَيْضُ مثل الحَيْصِ الحَيْضُ بی نماز شدن زن . الغَيْضُ
کم شدن آب و کم کردن . الفَيْضُ بسیار شدن آب و بسیار
شدن و رفتن آن . الهَيْضُ تکسر استخوان شکسته از پس
بستن ط الخِيَاطَةُ دوختن التَّيْطُ هلاک شدن و سوخته
شدن و جوشیدن المَيْطُ دور کردن و دور شدن
ظ الغَيْظُ بخشم آوردن القَيْظُ بگرمای تابستان
مقیم شدن ع البَيْعُ خریدن و فروختن التَّيْعُ از
دهان بیرون آمدن الذَّيْعُ والذُّيُوعُ والذَّيْعُوعَةُ
آشکارا شدن خبر الرَّيْعُ والكشتن و زیادت شدن
الشَّيْعُوعَةُ والشَّيَاعُ والشُّيُوعُ آشکارا شدن خبر الصَّيْبَعَةُ

والضَّيَاعُ ضایع شدن و تباه شدن الكَيْعُ بد دل شدن
الهَيْعُ گداخته شدن و روان شدن شراب و آب الهَيْعُ
والهُيُوعُ بد دلی کردن غ الزَّيْغُ والزَّيْغُوغَةُ از حق
بگردیدن السَّيْغُ بگلو فرو گذاشتن طعام و بگلو فرو شدن
ف الحَيْفُ بیداد کردن الرَّيْفُ مرغزار خریدن
الزَّيْفُ بهره شدن سیم و خرامیدن السَّيْفُ شمشیر زدن
الصَّيْفُ تابستان جای مقام کردن و خسیدن الضَّيْفُ
خسیدن الضِّيَافَةُ والضَّيْفُ مهمان شدن الطَّيْفُ
نموده شدن خیال و وسوسه العِيَافَةُ فال گرفتن بمرغ
العَيْفُ گرداب گردیدن مرغ ق الحَيْقُ فرو آمدن
بلا و مکروه الضَّيْقُ تنگ شدن اللَّيْقُ در خور آمدن
حبر الحبر و سیاه کردن دوات ك الحَيْكُ خرامیدن
و تاثیر کردن النَّيْكُ معروف الضَّيْكُ و ادو بیدن
ل الذَّيْلُ خرامیدن الزَّيْلُ جدا کردن السَّيْلُ والسَّيَلَانُ
رفتن آب العَيْلَةُ درویش شدن القَيْلُولَةُ والقَيْلُولَةُ

قال الجوهري الغيظ غضب كامن للعاجز من الصحاح للامام الرازي
باع منه الشيء وباعه الشيء ايضا من الاضداد
بمعنى فروخت اوراخريد

الزيغ الميل قوله تعالى ربنا لا تزغ قلوبنا اي لا تملها عن الهدى
وقوله تعالى في قلوبهم زيغ اي ميل عن الحق وقيل شك وهو
ميل ايضا عن اليقين الذي هو الحق فلما زاغوا ازاغ الله قلوبهم
اي فلما مالوا عن الحق والطاعة امال الله قلوبهم عن الايمان والخير
ان حر لغة الامام

قال ابو المظفر محمد الأبيوردي

أشيمه وضجيعي صارم خذم • ومحملي برشاش الدمع مبلول

والقيالة ضعيف رای شدن • القيلولة نيم روز خفتن
القيل نيم روز شراب خوردن واقالت گرديع الكيال
بيودن بيمانه • الميل بجسيدن • الهيلع ورحس م
الخيم والخيمة بدى كردن • الذيم والذام عيب كردن
اليم از جاى فرا تر رفتن • الشيم شمشير بركشيدن وشمشير
درميان كردن ونگريستن ببرق الجا بارد تا از دیانه • الضيم
بيداد كردن • العيمة آرزومند شدن • الهيم والهيمان شيفته
شدن بعشق وروى نهادن بجايى وسخت تشنه شدن
ن البيان هو جدا شدن • البين والبينونة جدا شدن
الحينونة هنگام بودن • الحين هلاك شدن • الدين وام
دادن ووام بستدن • الدين فرمان بردار گشتن ومقهور كردن
وخوار كردن وجزا كردن • الرين غلبه گناه بر دل وخواب
برچشم ومستى بر نفس • الزين آراستن • الشين معيوب كردن
الطين بگل كردن • العين بچشم كردن • الغين فرا پوشيدن
چيزى دهن را وفرا پوشيدن ميغ آسمان را • القين والقيانة

وربما قالوا الطبية عن كذا اى صرفته
والطباء دعاه وطباه مثله من المجمد
قال لا بيوردي
فقالت سرآداو المطي بنا تخدى

٤٧

آهنگرى كردن • ويقال الحارة رسها • اللين والليان
نرم شدن • المين دروغ گفتن ه التيه حيران شدن •
التيه تكبر كردن • الكيه دربرده شدن • الميه مثل الموه •
ومن الناقص ب الحباية گرد كردن آب در حوض
وگرد كردن خراج • السبي برده كردن • الطبي بخواندن
ث الحثي خاك پاشدن • الحثي سرگين افگندن گاو
الرثي مرثيت كردن ورحمت بودن • الغثي والغثيا
منش بردن از چيزى كه طبع از آن نافر باشد د الحذيان
بشتاب رفتن ستور • الرديان والردي بويدن ستور •
الردي انداختن الحذاء با زخ زدن ولريان كسى بودن •
الهدي راه نمودن در دين وراه يافتن در آن • الهداية راه
نمودن در هر چيزى • الهدا ازيش فرستادن زن بخانه
شوهر • الهدي سيرت نيكو داشتن وازيش كسى شدن •
ذ الحذي بريدن وگزيدن شراب مر زبان را • الهذيان
بيهوده گفتن و واگفتن بيمار ر البري تراشيدن

وزار كردن ستور ازراندن بسيار الجرى والجريان رفتن آب
الحرى نقصان كردن • الدراية دانستن • الدرى فريفتن
الذرى دامیدن • الزراية والزرى عيب كردن وبعلى
بعلى • السرى بشب برفتن • الشرى والشراء خريدن •
القرى والقراء مهمان كردن • الصرى ريدن و بازداشتن
القرى ريدن روحه صلاح وكارى نيك كردن و مشك
دوحض • القرى گرد كردن آب درحوض • الكرى جوى كندن
نيك المرى بدوشيدن و نيك بيرون اوردن باران ازميغ وكرم
راندن ستور وجهود كردن از چيزى ز الجزا پاداش
دادن و بگزاردن و بى نياز شدن و بى نياز كردن
از چيزى الحزى تقدير كردن العزى مثل العزو ش
المشى رفتن • المشاء بسيار گشتن فرزند و بسيار شدن
چهارپاى ص الخصاء خايه كشى بكشيدن • المعصية
والعصيان نافرمانى كردن ض القضاء حكم كردن
وبگزاردن حج برتو واجب باشد و تمام كردن كار

ومحكم كردن و بكشتن وهذا الاخير يعدى بعلى وبنفسه
المضا والمضى بگذشتن ط الغطى فرابوشيدن ويعدى
بعلى غ البغى ستم كردن ويعدى بعلى و بياماسيدن
جراحت وريم در شدن آن • البغية والبغا جستن البغاء
زنا كردن ف الخفى نهان كردن و اشكارا كردن •
السفى دامیدن الشفا شفا دادن • الكفاية بسنده كردن
النفى راندن و رانده شدن و نيست كردن ق البقى
چشم داشتن • التقى ترسيدن • وتقول تقاه از وى ترسيد
وحذر كرد و پرهيز از وى باز شد • الرقية افسون كردن •
الزقا بانگ كردن كوف • السقى آب دادن و استسقا
كردن ك البكا والبكاء گريستن الحكاية سخن از فعل
وقول كسى باز گفتن و با چيزى مانيدن • النكاية اثرى تمام كردن
در معاديان بكشتن يا بجراحت كردن يا بهزيمت كردن •
ل الحلى زيور كردن • الخلى گياه درودن • الصلى
آتش اوردن و بريان كردن و بر سكاليدن • الطلى
اندودن •

آتَرمينَ إلى الحِسانِ بنظرةٍ • أنّي أراها آفةَ الألبابِ
أنّي رأيتُ الكلبَ أسرعهُ عمىً • ما كانَ مسكنهُ لدى القصّابِ

الغلى والغليان جوشيدن • الغلى واجتن سروجامه و ثمشر
برسرزدن • القلا والقلا دشمن داشتن • القلى بريان كردن
كوشت وكندم وجز آن برتاوه • الكلى بسر كرده زدن م
الحمية باز داشتن طعام وشراب از بيمار كه وى را زيان
دارد الحماية نكه داشتن • الدما جنبيدن وتوشى
كه دلل نيك كند • الرمي انداختن ودشنام دادن • الطمي
مثل الطمو • النمي برداشتن خبر وجز آن • التمالي بدن كشت
وافزون شدن • الهمي دويدن آب ن البني والبناء
بنا كردن ودر بخانه آوردن والثاني يعدى بعلى • الثني
دوتا كردن ودوتا شدن ودوم كردانيدن ودوم شدن
الجني بار از درخت باز كردن الجنا تجنات كردن وشور
انكيختن الجني برو در آوردن الزنا والزناء زنا كردن •
العناية والمعنى والعنى خواستن الكناية كنايت كردن •
المنى تقدير كردن ومن اللفيف المقرون ث الثواء والثوى
مقام كردن ح الحي والحواية كرد كردن خ الخواء خالي

إليكَ فلو ذقتَ الهوى لعذرتني • جفونكَ وسنى والفؤادُ خواءُ
زُوِيَتْ الشيءَ جمعتُه قال رسول الله عم
زُوِيَتْ لي الأرضُ فأُرِيتُ مشارقها • مجمل
خوي المنزل خويًا وخواءً
وخيًا خالي شد جاي • افعال

٤٩

شدن مرآي ذ الذوي والذي پژمرده شدن ر
الرواية روايت كردن ز الزي واهم آوردن و بكردانيد
والثاني يعدى بعن ش الشي بريان كردن كوشت
الصوي ماواكرفتن ويعدى بالى ط الطي در نوردين ونورديدن
جا ع العي بجانيدن وواكردانيدن العواية بانك
كردن كرك وسك ع ~~العي بجانيدن وواكردانيدن~~
الغواية بي راه شدن ك الكي داغ كردن ل
اللي بكردانيدن زبان در دهن وبافتن رسن و بجانيدن سر
اللي والليان مدافعت كردن وام خواه ن النث
والنواية فربه شدن شتر النية نيت كردن هـ الهوى
والهوي فرو افتادن وفرو آمدن از زبر ومن مهموزه
الاي والاوي ماوا كرفتن ويعدى بالى • الاي باماوى
بردن الاية والماوية زحمت كردن ويعدى باللام
ومن المضاعف ب التب والتباب هلاك شدن
الحب والمحبة دوست داشتن الدبيب نرم رفتن الشاب

الشباب جمع شاب وكذلك الشبان والشباب ايضا الحداثة
وكذلك الشبيبة وهو خلاف الشيب تقول شب الغلام يشب
بالكسر شبابا وشبيبة صحاح

الشباب

والشيبة بالين كوذك لا والتشبيب رسلكو يذن ستور.
الضبيب دنترلب اندك اندك. الغبوب انذيك
روزتب ايدوكد روزنه وكنده شدن كوشت. الغب
كاه كاه امدن وشب كذاشتن. القبيب والقبوب
خشك شدن كوشت. والقبيب دندان بر هم زدن شتر
والصوت ايضا. النبيب والهبيب بانك كردن كشن
وبز وفا كشني امدن او ت البت بريدن الساب
راكنده شدن. الكتيت بانك كردن شتر نرم نرم وجوشيد
ديك ث الرثاثه سست شدن. العثوثه لاغر شدن
كوشت ونيك شدن سخن وهو درشدن خر لحت. النثيث
آب تراويدن از مشك نو ج النجيج شوريدن آب
الدجيج والدجان باشوهي نرم رفتن. الشج سر شكستن
الضجاج والضجيج والعج والعجيج بانك كردن
اللجاج واللجاجه بستيهيدن وستيزه كردن والغابر
يلج ويلج ح الشيحة فربه شدن كوسفند. الصحة

جد الشيء يجد بالكسر جدة صار جديدا
وهو نقيض الخلق وكذلك تجدد. صحاح
واجده واستجده وجدده اي صيره جديدا. صحاح

تندرست شدن الفخيخ بانك كردن مار خ الفخيخ
خسك كردن خفته د الحد نو كردن وبمعنى بحقيقت
كفتن. الجدة نو شدن. الحداد سوك داشتن الحدة تيز شدن
السداد راست شدن قول. الفديد والنديد بانك كردن
وخراميدن. الندود والنداد رميدن شتر. الهديد بانك كرد
وبيفتيدن وخراميدن ذ الشذوذ الانفراد ر
الترور الخرور بروي افتادن الخرير بانك كردن آب
الصرير جرس كردن قلم در نبشتن ودر و بال شتر ومحمل
واج بدان ماند. الطرور مثل الترور. العرار بانك كردن
شتر مرغ. الغرارة غافل شدن. الفرار كريختن. القرار
ارام كرفتن والغابر يقر والكسر افصح. القرة والقرور
چشم روشن داشتن ازشادي ومنه يقال قرت عينه والغابر
يقر والفتح افصح. الهرير زوبيدن ودشوار داشتن
چيزي ز الجروز ق حسد شدن خرما. الحرارة تاثير
كردن اندوه در دل. العزة والعز والعزازة اخمد

والغابر يجد ويجد

الهدة صوت وقع الحائط
ونحوه تقول منه هد يهد
بالكسر هديدا صحاح

الدفيف دفيف الطائر على وجه الارض يحرك جناحيه
ورجلاه على الارض • مجمل اللغة
ودفّت علينا من بني فلان دافّة تدفّ دفيفا ودفيفهم سير في لين مجمل

شدن وبايافت شدن وبحث امر جيزى برسته كسى
س الخس حبس كردن الخس سودن بدست والغابر
يخس الخسة والخساسة خسيس شدن وحقير شدن النسوسة
بريان شدن نان ش البخيش جوشيدن ماي واهى كوم در
آب وفروجوردن آب بزمين ص البصيص درفشيدن
ض البضاضه نازك شدن بوست البضيض رفتن
اب اندك اندك الغضاضه تازه كشتن والغابر يغض
والشي غض بض ط الشطوط دور شدن الغطيط
خسك كردن خفته وخر آن القطط كران شدن سرخ
ف الجفوف والجفاف خشك شدن والغابر يجف
الحفوف اذكا رسيدن موي ازند روغن الحفيف آواز
رفتار اسب شدن الخفة سبك شدن الخفوف
برودى شدن • الدفيف نرم رفتن • الرفيف درفشيدن
نبات از سيرابى وتازگى كونه الزفيف دويدن مردم
وپوييدن شتر مرغ الشف تنك شدن جامه الشفوف

عفّ عن القبيح عفوفا وعفافة وعفّة فهو عفيف • افعال
پرهيز كرد از زشت • عفّ عن الحرام يعفّ عفّا وعفّة
وعفافا وعفافة اي كفّ فهو عفّ وعفيف صحاح

٥١

گداخته شدن • العفة والعفاف نهفتگي كردن • الهفيف
مثل الدفيف ق الحق واجب شدن وسزاوار شدن •
الدقة باريك شدن • الرقة تنك شدن • التعقيق بانك كردن
بزغ ومرغ خانگى وكژدم ل البل والبلول به شدن
از بيماري • الجلال والجلالة بزرگ قدر شدن • الحلال والحل
بيرون امدن از حرم يا از حرام واحلال شدن وبيرون امدن
زن از عدت وواجب شدن عقوبت • الذل والذلة والمذلة
خوار شدن الذل رام شدن الزليل لغزيدن پاى وذله افتادن
در سخن وكار الصلول دم كرفتن كوشت • الصليل آواز كرد
آهن وزبور الضلالة والضلالة كم راه شدن والغابر يضل •
الغل كينه ور شدن • القلة والقل اندك شدن • الكلة
والكلول كند شدن شمشير وكار دور بان وچشم • الكلالة
والكلال مانده شدن مردم وشير وخيره شدن بصر
الكلالة بي مادر وبدر وبي فرزند شدن م التمام
تمام شدن • الجمام آسوده شدن ستور • الجمام والجموم

جلّ جلالا وجلالة
فهو جليل •
افعال

جمّت البئر تجمّ وتجمّ جموماً وهي الجمّة والجمام افعال ه
بسيار آب شد چاه وآن چاه بسيار آب

كود آمدن آب در چاه • الجموم دم گرفتن لوشت بر بان وتخته
الدمامة زشت روی شدن • الرمّة پوسیده شدن استخوان
الهميم نرم رفتن ن الحنين آرزومند گشتن و بانگ کردن
ناقه بزاري • الحنان بخشودن ويعلّي يعلي • الرنين
بانگ کردن بزاري • الضنّ والضنانة بخلي کردن
والغابر يضنّ والفتح افصح • الطنين آواز کردن روينه
ومگس ومن المهموز الفاء ب الأدب مهمان خواندن
وکردن الأشب ملامت کردن ت الأتم گردن ح
الأنوح بانگ کردن بلخفه خ الأخ برافراز سر بردن
د الأبود وحشی شدن وبجایی مقیم شدن ر الأبر
والإبار گشن دادن خرمابن ونیش زدن کژدم الأجر
مزد دادن ومزدوری بودن الأسر اسیر کردن
وافوبدن الأسر بسته شدن بول تقال آسر الرجل
يوسر اسرا فهو ماسور الأصر باز داشتن الأطر بدو دراوردن
الأفود شير ونشاطي شدن وفربه از بس العری ز

الرمّة بالكسر العظام البالية والجمع رمم ورمام تقول منه
رمّ العظم يرمّ بالكسر رمّة اي بلي فهو رميم صحاح
ابن ادطبي يا بني اي قفز في عدوه
من الصحاح

الأبون بر جستن و دویدن الأرون باهم آمدن س الأبس
باکسی درشتی کردن الأنس خیانت کردن ف الألف
هزار دادن الأنف بر بینی زدن و بد بینی رسیدن آب
وجزان ق الأبق گریختن بنده ک الأتك گردانیدن
الأفك دروغ گفتن ل الأزل الحبس الأفول فرو شدن
افتاب وماه وستاره م الأثام جزا دادن بگناه الأدم
نان خورش دادن والفت افکندن الأزم خوردن
والأرم اسنان الأزم دندان گرفتن ودندان بهم نهادن
ن الأن ستهم گردانیدن الأجن والأسون
آجال گردیدن آب الأفن کم خرد گردانیدن
وحلکی شیر از پستان ناقه بدوشیدن ومن المضاعف
المهموز ط الأطط جرست کردن پالان شتر وجزان
وبانگ کردن شتر بزاری وسختی اکرسنگی ل الأل
والأل نالیدن بیمار ن الأنین مثله ومن الاجوف
المهموز الفاء د الأيد قوی گشتن ض الأيض بکشتن وا گشتن

م الأَيِّمُ وَالأَيُوم بي شوهر شدن زن وبي زن شدن مرد
ن الأَيْنُ گاه آمدن وماندن شدن ومن الناقص
المهموز الفاء ت الاتيان آمدن ر الأَرْيُ انگبين
كردن منج ودر بن كرفتن ديك ن الإني والانا بغايت
كرمي رسيدن وهنگام بودن ومن المهموز العين ر
الزئير بانگ كردن شير والغابر يَزْأَرُ م النئيم بانگ
كردن بزارك ومن المعتل المهموز العين الواوي د
الوأد بدنه در گور كردن ل الوأل پناه گرفتن بكسي
ما حيزي لجاي ومن المهموز اللام ن الهنأ بگوارندن
طعام والغابر يهنئ ويهنأ ومن الاجوف المهموز الاخرج
المجيء والجيئة آمدن ف الفيء بازگشتن ق القيء قي كردن
باب فعل يفعل بفتح العين في الماضي والغابر
ب الجعب گردن وبفگندن الدعابة مزاح كردن
الذهاب والذهوب شدن الرعب گردن وترسانيدن
الرغب دفع كردن وبانگ احيزي فاكسي دادن والثاني

للأيامى الذين لا أزواج لهم من الرجال والنساء وأصلها أيايم فقلبت
لأن الواحد رجل أيم سواء كان تزوج من قبل أو لم يتزوج وامرأة أيم أيضا بكرا كانت أو ثيبا
الصحاح

يعني باللام السحب كشيدن الشحب مثل السحب الشعب
فراهم آوردن وپراكنده كردن وباصلاح آوردن وتباه كردن ٥٢
الشعب تشعب كردن ويعني بعلتي اللحب شتاب
رفتن وگوشت از استخوان باز كردن اللعب لعاب
رفتن النحب روي كشيدن دل وبذل كرد ابدن
النعيب بانگ كردن كلاغ النهب غارت كردن
ث البغثة ناگاه گرفتن البهث والبهتان دروغ
گفتن البهت حيران كردن السحت نيست كردن النعت
صفت كردن ث اللحث وابر وهيدن البعث
بيدار كردن وفرستادن ومرده زنده كردن وبر كاري
فرواييدن الرغث شير خوردن وشير دادن الضغث
حديث درهم آميختن ودسته كردن گياه المغث معيوب
كردن اللهث واللهاث زبان افگندن سگ از زبان از دهن
ج البعج شكم شكافتن السحج خراشيدن السهج
سودن السجيج والشحاج بانگ كردن كلاغ واستر

اللعج سوز امدن دل المعج بشتاب رفتن النهج
هويدا كردن راه ح البدح سنداختن وكوب زدن
البروح بدر امدن صيد جانب چپ واسوى تو دارد
وعرب انرا شوم دارد البطح روى افكندن الجدح
تر كردن بشو ماندان الجرح خسته كردن
الجماح والجموح سر بنهادن اسب وكشتى چنانك باز نتوان داشت
وسر باز زدن از كارى الجنوح ميل كردن
الجنح بر بال مرغ زدن الدلوح كران بار رفتن الذبح
كلو بريدن وچيزى شكافتن الرجحان افزون امدن
الرووح والرواح لاغر شدن ستور از ابدن بيمارى بماندن
الرشح بيامدن خوى الرضح كوفتن الرمح لكد زدن
ونيزه زدن السبح تصرف كردن در معيشت السباحة
شناه كردن السرح بجرا كردن السطح كستر ايدن
السفح بريختن اب وخون السفوح والسفحان ريخته شدن
اب وجز ان السلح غايط كردن السنوح ضد البروح

والعرب تتيمن به الشدح پهن كردن ارش ودست الشرح
پديد كردن وكشاده كردن وشرحه كردن كوشت الصبح
صبوحى دادن بامداد وبنزديك كسى شدن وبامداد
الصدح والصداح بانك كردن خروس الصفح فرا كذاشتن
جرم واعراض كردن از كسى يا از چيزى وهما بعد بان
بعن وباز كردانيدن كسى را از حاجت خويش الضبح آواز
نفس اسب امدن در دويدن واز حال بكردانيدن خورشيد
وآتش چيزى را الضباح بانك كردن روباه الطرح افكندن
الطفوح پر شدن ورود بكذشتن الطلاح لاغر كردن ستور
الطماح والطموح بلند بكرستن بچيزى الفتح كشادن وحكم
كردن الفدح كران كردن كار با وام كسى را الفسح فراخ
كردن الفصح والفضيحة رسوا كردن الفلح شكافتن
القبح نفرين كردن وازنيكى دور كردن القدح اتش
زدن ودر كار كسى طعن اوردن وكفچليز خوردنى
براوردن واز بد ان ماندن القرح والقرح خسته كردن

و ما الدهر الا تارتان فمنهما • اموت واخرى ابتغي العيش اكدح •

من ابيات الايضاح

الفتوح تمام شدن خداى آن شود • القرح بول انداختن سك
ويعدى باللام القمح سر بازدن شتر از آب خوردن
الطمح لكام باز كشيدن اسب • الكدح كار كردن وخراشيدن •
الكسح برف رفتن واعراض كردن از چيزى • الكلح
روباروى شمشير زدن وبوسه كردن الكلوح ترش روى
شدن اللطح دست نرم بر چيزى زدن اللفح سوختن
اللمح نكريستن ودرخشيدن برق المتح آب از چاه
بركشيدن المدح ستودن المزح والمزاح مزاح كردن
المسح بروى دست سودن المساحة زمين پيمودن
المصوح مدروس شدن الملح نمك باندازه در ديك كردن
المنح دادن النبح والنباح والنبيح بانك كردن سك
النزوح دور شدن النزح آب بركشيدن النصح
والنصيحة نصيحت كردن وتعديته باللام اجود.
النجح والنجاح حاجت روا شدن • النضح دريا ... كردن
النضح آب زدن وتشنكى نشاندن النطح سرو زدن

النفح دميدن بوى خوش وزدن شمشير وبدست بردن ستور
چيزى را خ البذخ كردن كشى كردن • البذخ بلند
شدن الجنفخ والجمخ والزمخ فخر وتكبر كردن • الرسوخ
استوار شدن وسخ آور شدن • الرضخ اندك دادن
السلخ پوست باز كردن • الشدخ سر شكستن وفراخ
بودن سپيدى در روى اسب • الشمخ والشموخ بلند شدن
يقال شمخ بانفه اذا تكبر • الصراخ بانك كردن • الطبخ
پختن • الفتخ سر انكشت واسوى كف باز كشتن • الفسخ نقض
كردن بيع وديكر عقدها وازجاى بياوردن وشيشله
كردن جامه وتعديته باللام اجود • الفضخ كوفتن غوره
خرما اللطخ بر آلودن المرخ ارد سرشتن وآب دران ماندن
بدست ماليدن المسخ از صورت مردمى كردانيدن
الملخ كردن كشى كردن النتخ چشم بركندن النسخ
منسوخ كردن ونسخت كرفتن ازجاى وزايل
كردانيدن حكم • النضخ آب از چشمه برجوشيدن

د الجحد والجحود انكار كردن الجهد كوشدن ونجاييدن
السعر سك تحت كردانيدن الضهد مقهور كردانيدن
اللحد كسيدن ودر لحد نهادن النهود برخاستن المهد
كسترانيدن د الشحذ تيز كردن ر البحر كوش شتر
شكافتن البعر شك افكندن البهر دما برافكندن وغلبه
كردن وافروز شدن نور ماه الثغر دندان بشتن وبيفكندن
الجعر سركين افكندن سك الجهر اواز برداشتن الدحر
والدحور دور كردن الدخور خوار شدن الذعر
سوختن يعني دفع كردن بعنف وملازه كوذل برداشتن
الذخر يحني نهادن الزعر بستر سايدن الزخور بسيار
شدن اب دريا الزهور روشن شدن چراغ وجز آن السحر
جاذوى كردن السعر آتش برافروختن وجنك انكيختن
الشغر پاى برداشتن تا بول كند الشهر شمشير بركشيدن
وشهره كردن الصهر جربش كداز آييدن الطحر نبل الدحر
الظهور آشكارا شدن وبرجاى بلند شدن ودست يافتن

القهر والقهارة زنا كردن الفخر نازيدن الفغر دهن باز
كردن وباز شدن القعر بركندن درخت از بيخ وبقعر
چيزى رسيدن القهر خوار كردن وكسى را شكستن الكهر
روى ترش كردن وبانك بر زدن در روى كسى ودور
براندن رون المخر شكافتن المهر والمهارة نشاه
كردن در اب وزير كشيدن المهر كاوين كردن
النحر شتر كشتن النعير نعره زدن ورجيدن درفتنه
النهر بانك بر زدن وجوى كندن ز النحز بجوز
كوفتن بهاون يعني بدان كاهى آن كندم كوبند النهز
جنبانيدن س البخس بكاستن حق التعس بروى
افتادن وهلاك شدن الجعس ريدن سك وجز آن
الدعس بنيزه زدن الرعس بسيار كردانيدن مال
وبركت كردانيدن اين اللحس ليسيدن النحس
بدبخت كردانيدن النهس كزيدن ش البعش
اندك ياييدن النهش دست الخمش خراشيدن الجهش

اغاز كردن بكريستن المحش سوزانيدن النعش
برداشتن النهش كزيدن مار ص البخص چشم
بركندن الدحص دويدن الرهص بيا در افكندن
ورهصت الدابة رهصاً ستور را سوده كردن الفحص بكاويدن
باز جستن وهيدن وبنك دويدن اللحص والمحص بتك دويدن
ض الدحض بلغزيدن الدحوض باطل شدن حجت
الرحض جامه شستن المخض وش كردن دوستي وشراب
المحض جنبانيدن وفارد كوبه المخض والمخاض
درد زه خاستن النخص كوشت از استخوان باز كردن
النوض برخاستن ط الشحط والشحوط دور شدن
الضغط فشردن اللغط شغب كردن المخط
كشيدن وبيرون كردن تير از آنچ برآيد المعط
بركندن موي المعط كمان كشيدن واخ ندان مانك
ظ الحجوط برون خزيدن چشم اللحظ نگريستن النعوظ
برپاي خاستن الذكر ع الفعم هلاك كردن البوع اقرار كردن

البضوع سير آب شدن . البلع بشمشير زدن .

وكردن نهادن . البراعة تمام شدن در نيكي وخوبي الجزان
البضع گوشت بريدن التسع تمام شدن ونه يك بستدن
الجذع بريدن گوش وبيني ولب الجزع بازداشتن ستور
از علف الجرع اندك اندك خوردن شراب والماضي جرع
الجزع قطع كردن مسافت ازميان رود وبازگذاشتن رود
الجمع گرد كردن . الخدع والخداع والخديعة فريفتن . الخنع
بيچيدن گوشت الخضوع والخشوع فروتني كردن الدسع
شتر را برآوردن وعطا دادن يقال فلان ضخم الدسيعة
الدفع دور كردن يقال دفعت اليه كذا وبازداشتن وسوختن
يقال دفعته فاندفع وبازگشتن بسوي هي الدلع زبان
از دهن بيرون كردن وبيرون آمدن ان الدمع رفتن اشك
الذرع بارش پيمودن وغلبه كردن في بر مردم الربع
چهارم شدن وچهاريك مال بستدن وچهار نو كردن
رسن وبيرون افراشتن وجاي باز ايستادن وتب چهارم آمدن
والفعل منه ربع . الرتوع چرا كردن الردع بازداشتن

اصل الخدع في اللغة الاخفاء ومنه المخدع للبيت الذي يخفى فيه المتاع

ومن ضيّع الحزم جنى لنفسه • ندامة الدّهر سقع الذكا من المقصود

وساودن بعطر وجراب وباز زدن الرفع برداشتن • الرفع
باره درجامه کردن • الركوع بشتم دادن • الزرع کشت
کردن وبرويانيدن • الرّمعان لرزيدن از خشم • السبع
هفتم شدن وهفت يك مال بستدن وهفت توکردن
وکسی را بدگفتن • السجع بانك کردن قمری وسخن بسجع گفتن •
السطوع دميدن بوی وصبح وبرخاستن گرد • السفع
کشيدن وسوزانيدن آتش وسموم وسياه کردن • الشمع
والشموع والشماع بازی کردن • الشرع بديد کردن
وهويدا کردن وبشکافتن • الشروع در آب آمدن
ودر کاری شدن • الشسع نعلين را شسع کردن • الشسوع
دور شدن • الشفع جفت کردن • الشفاعة خواهش
کردن ويقال شفع اليه في کذا • الصدع شکافتن وکای آوردن
فرمان والثاني يعدى بالباء • الصرع بيفکندن • الصفع
والصقع سيلی زدن • الصقع بانگ خروه • الصنع والصنيع
کردن ونکوئی کردن والثاني يعدى بالى • الضبع دست

الصبع اشارت کردن بانکشت •

چيزی برجای سخت زدن چپله

القصع ابتلاع جرع الماء او الجرة وقد قصعت الناقة بجرتها اي ردتها الى جوفها • صحاح

الجرة نشخوار • ساحي

٥٨

باديدن بسوی کسی • الضلع بسوی کسی جسيدن ويعدی بعلى •
الطبع شمشير زدن ودرم زدن ومهر کردن • الطلع نگريدن خز •
الفجع مصيبت رسانيدن وبدرد آوردن وانده کن کردن •
الفرع غلبه کردن وبزور چيزی درآمدن وبحال وحران •
القصع بوسه باز کردن رطب • القبع والقباع بانگ کردن
خوك • والقبع ايضا بهم آمدن خارپشت وسر در جامه کشيدن
ودر زمين رفتن • القدع باز داشتن ولگام باز کشيدن
اسب • القدع نافرجام کفتن • الفزع کوفتن ومقهور کردن •
الفزاع کشتی کردن شتر • القسع باريدن ابر وغم • القصع
کشتن شپش ونشخوار کردن نخاييدن وتشنگی بنشاندن •
القطع بريدن • القطيعة رحم بريدن • القطوع والقطاع
بريده شدن آبها واز سردسير بگرمسير واز گرمسير بسردسير
شدن مرغان ونحو کردن وهمچنين بريدن • القلع برکندن •
القمع خوار وشکسته کردن • القنوع سوال کردن • الكسع
بربس ستور زدن • الكنوع نزديك آمدن وباهم آمدن •

غلبه کردن

وغيره

اعضا اسیر دربند • اللذع سوزانیدن • اللسع گزیدن
گزدم ومار وسنج وکسی را بذ گفتن • اللطع انگشت لیسیدن •
اللقع انداختن • اللمع واللمعان درخشیدن • المتوع
دور بر آمدن آفتاب یقال متع النهار • المروع زودن
بلکشتن • المصع جنبانیدن دنبال ویعدی بالباء • المنع باز
داشتن • البجع والنجوع جای کیر آمدن بند در مردم ودر
گرفتن خضاب یقال نجع فیه الخضب والخضاب وموافق
آمدن طعام وشراب • النصوع ویژه رنگ شدن • النفع
سود کردن • النقع سیراب کردن وسیراب شدن
و بر آمدن بانگ وگرد • الهجوع خفتن غ البزغ نیش در
زدن • الثلغ سر شکستن • الدباغة والدبغ پوست پیراستن
والضم فی غابر لغة • الدمغ سر شکستن چنانک بمغز رسد
و باطل کردن • الفدغ شکستن چیزی که میان تهی
باشد • اللدغ گزیدن مار وگزدم • المضغ خاییدن والضم
لغة فی غابر • النبوغ آشکارا شدن • النزغ اندهم

یقال لدغته العقرب ولسبته و
لسعته العقرب تلسعه لسعا
ابرته ولعته
و لسعه بلسانه ومجل

افکندن قوم را یقال نزغ الشیطان بینهم • النسغ بر دردنا ن
شاندن • النشغ غلبه کردن شوق چنانک نزدیک باشد
که بی هوشی آرد • الهبوغ خفتن ف الجعف بر کندن
وسو کندن • الرعف ارسن شدن • الزحف بخزیدن
و با جنگ شدن با انبوهی • السحف مثل النحض • الشعف
شیفته گردانیدن • الشغف وا رسیدن دوستی بمیان
دل • اللحف جامه بر کسی افکندن ق البحق کور کردن
الزعق ترسانیدن وبانگ زدن • الزهوق هلاک شدن
یقال زهقت نفسه و باطل شدن • الزهق ارسن بشدن
السحق بسودن • المحق بکاهیدن ونیست کردن ک
السهک سودن • المحک ستهیدن • المعک مثل المطل
النهک سخت ضعیف کردن ل البعل شوهر کردن
البهل نفرین کردن • الجعل کردن • الذهول نسیان الشیء
والغفلة عنه • النحول دور شدن • الرحل شتر را پالان
کردن واز منزل برداشتن • الرغل شیر خوردن بز غاله

يعني آهسته رفتن درجنگ

شغفه الحب اي احرق قلبه وقال ابو زيد امرضه وقد شغف بكذا فهو مشغوف من الصحاح

نحل جسمه ونحل ينحل ونحل ينحل نحولاً فهو ناحل
ونحيل ونحل و منحول من الانفعال • نحلة ونحل له
نحلة وهو النحل و النحلي من الانفعال

السحل بكوتانش وسودن بسوهان • الشغل شغول [illegible]
كردن • الضهل اندك دادن • الطحل سر سبز زدن
النعل كردن • الفحول خشك شدن • المحل والمحال مكر
كردن وسعايت كردن • النحل والنحلة دادن • النغل
سخن كسى بر ديگرى بستن • النحول گداخته شدن فرم
الدحم بقوت جماع كردن • الدعم ستون فا نهادن • الدهم
ناگاه آمدن • الرحم والرحمة انبوهى كردن وبروش
زدن • الشحم پيه خورانيدن • الشيم [illegible] • الضغم
بدندان گرفتن • النعم بر كردن بينى خوش [illegible] • الفحوم
بشكفتند [illegible] • الكعم دهن شتر بستن در [illegible]
اللحم گوشت دادن • اللهم [illegible] ن
الدهن روغن چرب كردن • الدهن [illegible] كردن ودايم
شدن • الشحن پر كردن وراندن • الطحن آرد كردن
الظعن از جاى بجاى شدن • اللحن ميل كردن و كژ گفتن
سخن • اللعن نفرين كردن واز نيكى دور كردن • المحن

نحلت المراة مهرها عن طيب نفس من غير طلب من تحمل
النحل عطاء بلا استعواض من المحمل ايضا نحلت المراة مهرها
عن طيب نفس من غير مطالبة انحلتها من غير ان تاخذ عوضا من الصحاح
يقال اعطاها مهرها نحلة بالكسر

ازمودن • المهن خدمت كردن ودوشيدن ع ٦٠
البده ناگاه آمدن • الجبه بر پيشانى كسى زدن • الرفه
باب آمدن شتر هر گه كى خواهد • السته بر است زدن
العضه بدگفتن • الكده مثل الكدح • المده مثل المدح وهو
من الابدال • النقه در يافتن حديث واز بيمارى به شد ن
والماضى نقه ونقه • النكه بو كردن دهن • النده الزجر
ومن المعتل الواوى ب • الوهب والهبة دادن ح
الوزع باز داشتن • الوضع بنهادن و بزادن و بشتاب رفتن
الرضع در حال حيض شدن آبستن • الوضيعة زيان كردن
يقال وضع في تجارته يوضع وضيعة اذا خسر فيها • الوقوع
افتادن • الوقع نهايت كردن كار و جراحت تيز كردن •
الوقيعة بدگفتن • ومن المعتل اليائى ر • اليغار [illegible] كردن
ع • الينع بجاى رسيدن ميوه • ومن الناقص ح • السحى
[illegible] بستن [illegible] از زمين [illegible]
[illegible] كردن و پوست از چوب باز كردن • اللحى مثله
اللحى

فصل الراء

ع الرَّعْيُ چرانيدن وچريدن • الرِّعاية والرعي نگه داشتن • السَّعْيُ كار كردن ودررفتن شتاب كردن •
السِّعَايَةُ غمز كردن تقول سَعَى إلى الوالي وعامِلٍ زكوة كردن تقول سعى على القوام النعي خبر مرك كسى داذن تقول
نعت له غ الصغى مثل الصغو الطغيان از حد درگذشتن
ى الدهي كسى را بلاى صعب رسيدن النهى وا زدن تقول نهيته فانتهى ومن المهموز العين ب الجاب كسب كردن
الذأب والذوب پيوسته كارى كردن ونجدو رنجيدن
الرأب قدح شكسته را دربستن وكارى را باصلاح اوردن
السأب فراخ كردن مثل القاب خوردن طعام وشراب بعنف ث الجاث ترسانيدن والفعل منه جئث تجاث الذأث خوردن ج النوأج
بانك كردن گوسفند النأج جنبيدن باد د الزأد
ترسانيدن والفعل زيد الفأد بردل كسى زدن
المأد خراميدن ر البأر چاه كندن وچيزى نهادن

النأر كشيدن كسى را كشتن • الجأر زارى كردن • الجوأر
بانك كردن • الضأد مهربانى كردن شتر بر بچه ديگر
س الرياسه مهتر شدن الرأس بر سر زدن الفأس
بتبر زدن ش النأش باز پس شدن وازجايگاه
دور فرا گرفتن ف الرأفة مهربانى كردن والماضي
رأف ل السؤال والمسألة خواستن وپرسيدن م الذأم
نكوهيدن وعيب كردن اللأم واهم اوردن جراحت
وجراحت ن الذألان بنشاط رفتن الذألان مثله
ومن الناقص المهموز العين ب البأو فخر كردن ث
الثأى تباه شدن د الدأو فريفتن ذ الذأو راندن •
ى الرأى اجتهاد چيزى گفتن يقال رأى فلان في الفقه
رأيا و بر پشت زدن • الرؤية والرأى ديدن و دانستن
وپنداشتن • الرؤيا خواب ديدن ويحذف الهمزة من مستقبل
رأى وينقل حركتها الى الراء س السأو مثل السو
ى النأو از پيش شدن ف الفأى والفأو
شكافتن

تعوذ سيات الخمر اذا اشتريتها ولا يقال
ذلك الا في الخمر خاصة من المجمل

ل اللاى رنجور شدن ودير امدن م المأى سخن چيني
كردن ن النأى دور شدن تقول نأه ونأى عنه
ومن المهموز اللاعرب الجبأ بدري كردن الخبء
پنهان كردن الربأ بر بالا شدن وديدباني كردن كرو هر را
السبأ والسبا والمسأ خمر خريدن الصبوء از ديني بديني
شدن ودندان بر آمدن العبأ باك داشتن وعطر امیختن
اللبأ كبي را فله دادن النبأ از جاى بجاى شدن
وتعلى بعلى ت النتوء بالا گرفتن ريش وجز آن
ث الرثأ شير ترش ريختن الغثأ فرو شدن
جوش ديك وخشم ج الفجاء والفجاءة ناگاه رسيدن
والماضي فجأ وفجيء اللجوء پناه گرفتن والماضي لجأ ولجيء
تقول لجأ اليه النجأ بچشم كردن و تير نگرستن د
البدأ ابتدا كردن تقال بدات بكذا الردأ يارى
كردن الندأ خمر در آتش افكندن الهدأ آرام گرفتن
ذ الحذأ والحذو و تيز كردن والماضي حذأ

برأ الله الخلق خلقهم فهو البارئ والبرية الخلق
تركت العرب همزها وقرئ مشهورا على الاصل خير البريئة
وشر البريئة بالهمز والمد من لغة الامام الرازي

الهذا بريدن ر البرء از بيماري به شدن والماضي
برأ البرء آفريدن الدرء باز داشتن الدرء بر فتن
ستاره از جاى خويش الذرء آفريدن الطرء والطروء
از جايي بجايي شدن ...
القرأ والقران خواندن القرء جمع كردن الهزء بردن
سرها كسى را ز الجزاء بارة كردن والجشء الحزء
بسنده كردن ستور بگياه تر از آب وبسنده چيزى بچيزى ديگر
الحزء بموذن سراب شخصها را الرزء مصيبت و زيان
رسانيدن والماضي رزأ الهزء افسوس داشتن والماضي
هزأ ويعدى بمن وبالباء س البسا انس گرفتن بچيزى
والماضي بسا الجسوء سخت درشت شدن الخسأ دور كردن
ودور شدن الخسوء دور شدن السبئ خبر كردن
ورا بدر لعصا ش الجشاء والجشوء از جاى بر امدن دل
الحشأ مجامعت كردن و زخم بر شكم زدن الكشأ يك
بريان كردن گوشت النشا والنشوء بر باليدن كودك

وندید امدن میع ص النصول ابرن ص الحصا فرا شوریدن
انش ط اللطا بزمین واد وسیدن والماضی لطی
ف الحفا کف افکندن دیک وسیل در زمین زدن الرفاء
رفو کردن الکفا نکوی کردن او ای و بار کرداندن
کسی را ق الرقو باز استادن اشک و خون القفاء
جشم بسر کردن ک البکا والبکو اندک شیر شدن والماضی بکاء
النکا نقد کردن النکاء بحر اشیدن ریش و جراحت
ل الحلا حروینی کردن شتر السلو بکد اختن مسکه
الکلاه والکلو نکه داشتن الملا پر کردن م الحما لوش اجاه
بروز کردن ن التنوجای مقیم شدن الحنو برودر امدن
نشته والحنا الایات الحنا بندودن بحنا الدناة
ناکس شدن الزنا بلابر شدن الزنو تافته شدن بول
الضنو بسیار فرزند و بسیار مال شدن القنو سخت سرخ
شدن المنا پیراستن بوست الهناء بقطران
بندودن و کوارانیدن طعام کسی را ٥ البها انس کرفتن

قال علیه السلام من قتل نفسه بحدیدة فحدیدته فی یده
یجاء بها فی بطنه فی نار جهنم خالدا مخلدا فیها ابدا من المصابیح
ای یطعن الوجا الطعن بالسکین ٥

باحیزی والماضی بها و من المعتل الواوی المهموز اللام ث
الوثا بشر دست ازجای بیاوردن ج الوجا بکارد زدن
وسیلی زدن تقول وجاه بجمعه او بالسکین اذا ضربه
بهما الوجا رکها خایه کشن بکوفتن یعنی خصی کردن
وهو ان یرض العروق من غیر اخراج الخصیتین

~~باب فعل یفعل بکسر العین فی الماضی وفتحها فی الغابر~~

ب التربب درویش شدن و خاک الود شدن التعب رنجور
شدن الثغب هلاک شدن الجرب خشک سال
رسیدن الجرب کرکن شدن الجنب سل پهلو وادو
از غایت تشنکی و این شتر را باشد الحدب مهربانی کردن
وکنج پشت شدن الحرب سخت خشم کرفتن الحسبان
والمحسبة پنداشتن وکسر العین لغة فی غابره الحصب
سرنجه بر امدن الخراب ویران شدن الدرب
والدربة خو کردن ویعدی بالباء الذرب تیز زبان
شدن وتباه شدن معده و تیز شدن الدهخیره

قال الشيباني الشَّرْب الفَهْم يقال شَرِبَ شَرْبًا إذا فهمه ومنه شَرْب الكلام أسمع من الجمهرة

چشم از دیدن زد • الرجب بزرگ داشتن ومنه سمّي رجب رجبًا • الرغب والرغبة رغبت کردن در چیزی و یُعدّی بفي ورغبت از چیزی بگردانیدن و یُعدّی بعن • الرکوب برنشستن • الرهب والرهبة ترسیدن • السرب چکیدن آب از مشک • السغب والسغوب گرسنه شدن • السقب نزدیک شدن • الشجب هلاک شدن واندوهگن شدن • الشرب آشامیدن • الصحبة صحبت • الصخب بانگ کردن • الصقب نزدیک شدن • الطرب سبک شدن دل از غایت شادی یا از غایت اندوه • العجب شگفت داشتن • العرب تباه شدن معده • العطب هلاک شدن • الغضب خشم گرفتن • القربان نزدیک چیزی شدن • الکلب سخت شدن سرمای زمستان ودیوانه شدن سگ و گرگ و سخت حریص شدن بر حرب • اللجب بانگ کردن موج • اللسب لیسیدن • اللعب بازی کردن • اللغوب ماندن شدن • النشوب بسته شدن در چیزی • النصب رنجور شدن • النقب

کردن

یا از غایت

شَمِتَ به شَمَاتَةً فهو شامتٌ من الافعال
الشماتة الفرح ببلية العدو من المجمل

٦٤

سوزن

سوده شدن زیر پای شتر • ت • الشماتة شادی کردن بگروهی که دشمن را رسد • العنت رنجور شدن ورنجمند شدن ودر کاری افتادن که از آن بیرون نتواند آمد وشکسته شدن استخوان پس از جبر • الغلت غلط کردن در حساب • القلت هلاک شدن • ث • الحنث دروغ سوگند شدن ویُعدّی بفي وبزه مند شدن • الدمث نرم شدن • العبث بازی کردن • الغرث گرسنه شدن • العلث والغلث آمیخته شدن • دو لشکر اندر معرکه چون جنگ سخت شود • اللبث واللباث درنگ کردن • اللهث واللهاث زبان از دهن بیرون افکندن سگ از تشنگی • ج • البهجة والبهج شاد شدن • الثلج آرام گرفتن دل • الحرج جنبان شدن انگشتری در انگشت ومضطرب شدن چیزی • الحجج رامیدن شکم از درد • الحرج تنگ دل شدن وحرام شدن • الزجج بسته شدن • الزجّ سخن بر مردم • السلج بنگلو فرو بردن • الشجج اعوج گرفتن • الغمج آشامیدن

الحنث الخلف في اليمين والاثم من المجمل

نضج التمر واللحم نضجاً ونضجاً اي ادرك فهو نضيج وناضج صحاح

ربح في تجارته اي استشف والربح والربح مثل شبه وشبه اسم ما ربحه وكذلك الرباح بالفتح من الصحاح

الغنج نازكردن • اللجج در چیزی بسته شدن • اللبج دوسنده شدن • اللهج حریص شدن يقال لهج بكذا •
المرج حیران شدن انكشتری در انكشت ومضطرب شدن • النضج پخته شدن بریان • الهرج سرکشته شدن شتر از کرمای تابستان ح البجح شاذ شدن •
البرح فاش شدن ازجای الترح اندوهکن شدن الربح والرباح سود کردن الطلح مانده شدن الفرح شاذ شدن القرح ریش شدن اللقح وابیفکندن
اللقاح آبستن شدن شتر المرح نشاطی شدن خ البدخ کردن کشی کردن الرخ والسنخ کنداشدن طعام
د البعد هلاك شدن • الحمد ابک نعت شدن وتا بالیدن نبات الحسد خشك شدن • خون الجرد منع کردن الجرد خشم کرفتن الحمد ستودن •
الرشد راه راست یافتن • الرغد بیا نعمت شدن • الزمان هلاك شدن • الورد فرو لوا بیدن • الزهادة

لمحمد الخازن يهنئ الصاحب اسمعيل بن عباد بمولود لبنيه
بشرى فقد انجز الاقبال ما وعدا • وكوكب المجد في افق العلى صعدا
سعد الطاير انثاه يسعد ويسعد وسعد يسعد سعدا وسعادا اي ... نعاد

زاهد شدن • يقال زهد في الشيء اذا رغب عنه ولم يرده السعادة نیك بخت شدن • السفاد کشتی کردن مرغ • السهود و السهد والسهاد بی خواب شدن • الشهود و الشهادة حاضر شدن • الشهادة کواهی دادن • الصرد بلند شدن تیر از نخ بر از آید و سرد شدن • الصعود بالا بر شدن • الصمد کسنه کرفتن • العبدة والعبد تنك داشتن وخشم کرفتن • لعضد درد مند شدن بازو • العمد کوفته شد اندرون کوهان شتر و نمکین شدن حال • العهد فرمودن و راستاذ برها ذن و دیدن والعهد الوصية يقال عهد اليه في كذا و دیدن يقال عهد به بمکان كذا • الغرد نغمت کردانیدن • القرد ریم نشستن پشم ولیسه خوردن بیرن ادیم الکمد اندوهکن شدن • النجد اندوهکن کیوزن ومغی کردن • النفاذ والنفود رسیدن • النقد خورده شدن دندان و سرو • النکد اندك خیر شدن وتنك عیش شدن وتا بالیدن نبات ذ البحذ

البطر الأشر وهو شدة المرح وقد بطر بالكسر يبطر وابطره المال من الصحاح البطر تجاوز الحد في المرح من المجمل

وا كرفتن الربذ سبك شدن الشفذ نى خواب شدن
ر البثر ريش شدن البحر سخت تشنه شدن
البشر شاد شدن البطر دنه كرفتن و سركشته شدن البغر
سخت تشنه شدن البقر سركشته شدن الجبر شاد
شدن الحذر حذر كردن الحسرة والحسر ازمان
خوردن الحسر كند شدن بصر الحصر تنك دل شدن
وبخيل شدن و درماندن درسخن الحضور حاضر امدن
الخبر دانستن الخدر سست شدن اندامها ودر خواب
شدن انك الخسر والخسران زيان كردن الخصر سرد
شدن الخفر شرم داشتن الدبر پشت شتر ريش شدن
الدعر بسيار دود شدن ودود كند شدن طعام الزفر
تيز بو و تيز كند شدن الزعر والزمر تنك موى شدن
السحر والسخرى والسخرية افسوس داشتن
السدر سركشته شدن السكر والسكر مست شدن
وسخت خشم كرفتن السهر نى خواب شدن ٧

الشكر

الشكر والشكرة بسيار شير شدن صح

اشتكر الضرع امتلأ لبنا تقول منه شكرت الناقة بالكسر تشكر شكرا فهي شكرة من الصحاح

الصغر والصغارة خوار شدن الصفر تهي شدن
والنعت منه صفر بسكون الفاء الضجر تنك دل
شدن الظفر ظفر يافتن وناخنه برامدن
از چشم الظهر حد مند كشتن پشت العبر والعبر
اشك فرو آوردن العثر والعثرة در شتو ار شدن
العطر خوش بوى شدن بعطر العقر مدهوش شدن
العكر دردى شدن شراب وتيره شدن آن العمر
والعمر دير زيستن الغفر واسر شدن بيمارى
و جراحت وغمر يغمر فيه لغة الغمر شمغند شدن
الغمر والغمر كين كرفتن القتر بوى دادن
كوشت از وقت پختن و بريان كردن القدرة

كَبِدَ الماءُ وكَدُرَ كَدَرًا وكَدِرَ العيشُ كُدُورةً
وكَدِرَ اللَّوْنُ كُدْرَةً من الافعال ه
كَدِرَ الماءُ بالكسر يَكْدَرُ كَدَرًا فهو كَدِرٌ وكَدُرَ الماءُ بالضم
كُدُورةً مثله
ناتوانا شدن ويُعدّى بعلي القَدَر بزوين شدن و من الصحاح
بزوين داشتن چيزى را الفقر اندک گوشت
شدن القمر خيره شدن چشم از برف الكَبَر
نزاد برامدن الكَدَر تيره شدن المَذَر گنده
شدن خايه مرغ وآب بدان مانند المَعَر تنک موي
شدن المَقَر سخت تلخ شدن البَجَر بر شكم آژده شدن
مرد الشَتَر النَخَر پوسيده شدن استخوان چوب
البَذَر والنَّذَر بدانستن النَّغَر
سخت خشم گرفتن و كينه ور شدن
النَكِرَة ناشناختن النَمِرُ
پلنگ رنگ شدن والله اعلم

فذرت البيضة فسدت صح

الشَكَر والشَكَرة بدانستن النَعَر سخت خشم گرفتن
وكينه ور شدن دل الذكر والذكرة ناشناختن
النمر پلنگ رنگ شدن ز الخنز گنده شدن طعام
العجز بزرگ كون نشسته شدن ژ العلن ازآرام شدن
الخز نيست شدن س النعس مثل التعس الحماسة
والحمس دليرى كردن وسخت شدن الدنس شوخگن شدن
الدهس نرم شدن ريگ السلس نرم خوى وروان شدن
بول چنانک او را باز نتوان داشتن الشراسة والشكاسة
بدخوى شدن الضرس كند شدن دندان از ترشي
ودرشت شدن چيزى چنانک گوى دندانه دارد العبس
خشک شدن بول وشک وشوخ بر چيزى القرس
سرد شدن الكرس بر هم نشستن اللبس پوشيدن
اللحس ليسيدن اللقس شوريده شدن منش المرس
انجرى ... وسخت كارزارى شدن مرد
النجس پليد شدن النحس بد اختر شدن الندس

الأحمس الشجاع والحماسة الشجاعة مجمل

رجل ندس و ندس بكسر العين و معنا اي فهم
و قد ندس بالكسر يندس ندسا من الصحاح

سخت زیرک شدن النطس سخت استاذ شدن النفاسة
بخل کردن بچیزی و حسد کردن بچیزی والاول
یعدی بالباء والثانی یعدی بعلی النفاس زاچ شدن زن
والماضی نفست والنعت نفساء ومنفوسة ش
الدهش سرگشته شدن الرعش لرزیدن
العطش تشنه شدن ص الخرص سرمازده وگرسنه
شدن بهم العرص نشاطی شدن ودم گرفتن گوشت الغمص
ناسپاسی کردن نعمت یقال غمص النعمة اذا لم یشکرها
وعیب کردن کسی را الغمص ژفک شدن چشم القبص
درد شکم خاستن از خرما و آب خوردن برنج الملص
سو شدن چیزی چنانکه در دست نپسد النغص
ناخوش شدن عیش الهبص نشاطی شدن ض الحرض
خیو در گلو گرفتن المرض سوختن پای از گرمی زمین
الغرض تنگدل شدن و آرزومند شدن المرض بیمار
شدن و ستبر شدن چشم از گریستن المعض سخت

السخط والسُخط خلاف الرضى وقد سخط اي غضب
فهو ساخط واسخطه اي اغضبه صحاح

خشم گرفتن ط الحبط والحبوط باطل شدن عمل الحبط
بر آماسیدن شکم چهارپای از درد السبط فرخال شدن
موی السخط ناخشنود شدن و خشم گرفتن و یعدی بعلی
السرط فرو آوردن الغلط غلط کردن العمط ناسپاس
کردن النشاط نشاطی کردن النفط آبله شدن
دست ظ الحفظ نگه داشتن و یاد گرفتن ع البتع
سخت کردن شدن البوع اقرار دادن بحق البشاعة
گلوگیر شدن طعام و ناخوش طعم شدن البلع فرو بردن
التبع والتباعة پس روی کردن النزع بر شدن
الجدع بد غذا شدن الجرع جرعه خوردن شراب
والماضی جرع الجزع ناشکیبای کردن الجشع
حریص شدن الخرع نرم شدن الدقع بخاک وا دوسیدن
از ناحاکی و ناسپاس بودن در درویشی السمع والسماع
شنیدن الشبع سیر شدن الضبع والضبعة گشن
آمدن شتر ماده الضراعة فروتنی کردن و خواری بودن

بسط ... بالکسر
سبط ... (?)
صحاح

الضلع کژ شدن الطبع زنکار کرفتن شمشیر والوده شدن
بعار • الطمع طمع کردن • الفزع ترسیدن وواپناهیدن
در اول یعدی بمن والثانی یعدی بالی القرع تهی شدن
القناعة خرسند شدن الکرع والکروع دهان بر اب
نهادن در خوردن الکلع سخت شوخکن شدن اللطع لیسدن
الهلع سخت جزع کردن وسخت حریص شدن غ الفراغ
والفروغ پرداخته شدن ف التلف هلاک شدن •
الثقف کرفتن سروده وبافتن • الجنف میل کردن •
الخرف فرتوت شدن • الخطف ربودن • الدنف سخت
نزار شدن از بیماری • الردف از پی در آمدن وازپی در داشتن
السرف خطا کردن الشنف دشمن داشتن الصلف جای
نا کرفتن زن در دل شوهر ونا بایدن میغ ولاف زدن
القصف ست شدن چوب • الکلف شیفته شدن ویعدی
بالبا • اللقف زود فرو بردن وزود فرا کرفتن اللقف
بیفتیدن دیوار اللهف تحسر خوردن النشف

در خویشتن جنبیدن آب وآخ بدان مانند النکف
ننک داشتن ق البخق کور شدن • البرق خیره شدن
چشم • الحرق فرو بریدن موی • الخنق کیسو شدن الحرق
فرو ماندن وخوستن را بر زمین افکندن از بیم الدلق
تیر زبان شدن • الرنوتیه شدن تراب واب •
الرهق در رسیدن ودر آمدن بر چیزی • وتباه شدن
الزلق بخزیدن پای • الزهوق هلاک شدن • السنق فربه
شدن • الشبق آرزومند کشتن بجماع • الشرق تراب
در کلو کرفتن • الشنق باز کشیدن مهار وو در آویختن
مثل از جای • الصعق بیهوش شدن ومردن • الطرق
برهم نشستن پر مرغ وطبق نعل کذا در استاذن
در آن کار • العتق بوی خوش در کسی کرفتن • العرق
خوی کرفتن • العشق در دو سیدن • العشق والعشوق عاشق
شدن • العلق در آویختن بدوست ویعدی بالبا وبنفسه
العرق سیار شدن آب • العرق غرقه شدن •

لَبِقَ الطَّعامُ وَلَبِقْتُهُ لَيَّنْتُهُ وَاللَّبِقُ الحاذِقُ
وَلَبِيقٌ مِثْلُهُ ومَصْدَرُهُ اللَّباقَةُ • مِنَ المُجمَل

عَلِقَ الْقَلْبُ بِهِنَّ مُتَهَيَّمُهُ

الغَلَقُ بسته شدن از جانب آن شوان بستن • العمق كن شدن
الفرق ترسيدن • الفهق والفهق رشدن • القلق بي آرام
شدن وتنكدل شدن • اللبق ترشدن • اللحاق واللحوق
دررسيدن • اللزوق واللسوق واللصوق بهم وادوسيدن
اللعق ليسدن • اللهق سخت سپيد شدن • اللثق جاپلوسي
كردن • النزق سبك ساري كردن • النتق والنثق
بويافتن • النقو رسيدن ك الحسك كينه كرفتن • السدك
ملازم كرفتن • السمك شمعند شدن • الشرك والشركة
انباز شدن • الفحك والضحك خنديدن • العسك مثل السدك
الفرك دشمن داشتن شوي را • النهك سخت نزار كردن وكم كردن
ل النجل نجيلي كردن • البعل سركشته شدن
النعل باحوش بي شدن تن از بكار ناداشتن عطر
الثكل والثكل بي فرزند شدن مادر وپدر • الثمل مست
شدن • الجذل شاد شدن • الجهل والجهالة نادانستن
الجل ابستن شدن زن • الحذل سرخ شدن كرد چشم •

جبلت المرأة حبلا فهي حبلى
ونسوة حبالى

قال ابن سينا في ارجوزته
لحيمة ليس لها من دهل ومن آجها يعرب معتدل

الخبل ... شدن • الخجل تشوير زده شدن
ودنه لذبش • الخجالة بسيار بنات شدن • الخصل
ترشدن • الخطل خطا شدن ومضطرب شدن
الذهول مشغول شدن • الرتل كشاده شدن دندان
الرحل باده شدن وتنك شدن موى • الرهل سست
شدن كوشت • الزجل بانك كردن با نوحي • الزعل
نشاط كردن • السغل بد غذا شدن • الطحل
دردمند شدن سپرز • العجل والعجلة شتاب كردن
الغزل دوست داشتن صحبت زنان وحديث كردن
با ايشان ومتحير شدن سك از بانك كردن آهو بره
در دوكي • الفشل بد دل شدن • القبول بذيرفتن
شدن وبزرك شكم شدن • الكسل كاهل شدن
المحل شعبه بستن دست • المذل تنك دل شدن از پوشش
راز نهاني ودر خواب شدن پاي • النغل تباه شدن
اديم در پيراستن وكينور شدن دل • النهك اول شربت

الهبل بالتحريك مصدر قولك هبلته امه اي ثكلته
الهطلان تتابع المطر والدمع من المجمل

وتشنه شدن و سیراب شدن ▪ الهبل فرزند شدن مادر
وبید ▪ الهطلان ریزان شدن باران ▪ البرم سیر
رامدن وبعلی بالباء ▪ البشم ناکوار شدن ▪ الجشم رنج
کار برکشیدن ▪ الجهم ارزومند شدن شتر بشوی ▪ الحطم
شکسته شدن ستور از پیری ▪ الحلم کنه خورده شدن
ادیم ▪ الخضم همه دهن خوردن ▪ الدسم چرب شدن
الدهم ناکاه امدن ▪ الرحم والرحمة بخشودن ▪ الورم
بانک کردن شتر و رعد ▪ الرغم بخاک رسیدن بینی ومقهور
شدن ▪ الرغم سرایندن ▪ الرزم منقطع شدن بول
واشک ▪ الزعم طمع کردن ▪ الزهم چرب شدن وفربه
شدن ▪ السدم اندوهکن شدن ▪ السقم بیمار شدن
السلامة برستن از بلا ▪ السنم ترک شدن کوهان ▪ الشجم
سرد شدن ▪ الشحم ارزومند شدن بیه ▪ الضرم افروخته
شدن اتش وسخت کرسنه شدن ▪ الطعم والطعم خوردن ▪
الظلام والظلام تاریک شدن ▪ العدم نیست یافتن وکم کردن

یعنی باشتر خوردن

العلم دانستن ▪ الغرم تاوان خوردن ▪ الغرم والغرامة تاوان
زده شدن ▪ الغلمة مست شدن شتر و تیز شهوت شدن
مرد وزن ▪ الغنم غنیمت گرفتن ▪ الفهم دریافتن سخن
القدوم از سفر باز امدن و پیش نابیشدن وامدن بجای ▪ القرم
ارزومند کوشت شدن وبعلی بالی ▪ الفضم خوردن بدندان
پیشین ▪ القطم مست شدن اشتر و کش امدن شتر وارزومند
کوشت کشتن ▪ القنم ازنج شدن کوز ▪ اللثم بوسه دادن
اللحم ارزومند کوشت کشتن ▪ اللزوم لازم شدن ▪ اللقم
لقمه کردن ▪ اللهم فرو وا بیدن ▪ الندم والندامة پشیمان شدن
النعمة خوش عیش شدن وناز شدن تن وجز ان ▪ النهم
سخت حریص شدن بر چیزی ▪ الهرم سخت پیر شدن
ن البطر والبطنة شکم بنده شدن ▪ البنانة زیرک
شدن ▪ الثقن درشت شدن دست و پای ▪ الحزن بد غدا شدن
الحزن والحزن اندوهکن شدن ▪ الخزن کنه شدن
کوشت ▪ الخشونة درشت شدن ▪ الدخن دود کردن

الغنم بالفتح والسکون وجدان الغنیمة من شرح المخمس القیصری

النعمة الحسنة بالفتح ... فهو منعوم ... من المجمل

ودود كنده شدن • الدرن شوكن شدن • الدمن
والدمنة كينور شدن • الذكن بدانستن • الزمان والزمانة
والزمن افكار شدن • السحنة كريان شدن جشم • السمن
فربه شدن • الشجن اندوهكن شدن • الضغن كينور شدن
وتعدى بعلى • الضمان بدرفتكارى كردن • الضمان
والضمانة مثل الزمان والزمانة • الطبانة زيرك شدن
العطن بويسنده شدن پوست درپيراستن • العفن
پوسيده شدن درم العبن سست راى شدن • الفطنة
مثل الطبانة • اللبن درد كردن خاستن از بالش وبسيار
شير شدن • اللحن مثل الفطنة • اللحن كنده شدن گوشت
• اللسن چيره زبان شدن • اللقن يادكرفتن هـ التمه
كنده شدن روغن • السفه والسفاهه والسفاه
نادان وناخرد شدن • الشره حريص شدن • العله
سركشته شدن والعمه كذلك • الفره زيرك فتن
الفقه دريافتن • الفكاهه خوش منش • الكراهيه

سرى موهنا يحدو دموعي الى الحمى • ويجلى لعيني نغا اشنب العس

اي يسوق الحداء راندن شتر بنغمه
كذا في الصحاح • الموهن قطعة من الليل

سياه نام لب يعني املح

والكراهة دشوار داشتن • البله بيدار شدن • النزهة
خرم شدن زمين بنبات • النقه كند شدن ومانده شدن
النقه دريافتن حديث واز بيمارى به شدن ومما النعت منه
على افعل ب الجرب كر كن • الحدب كنج • الرقب
بند كردن • الركب انكه زانوى بزركتر باشد
الشعب انكه سروهاشر ازيكديكر دور باشد • الشنب
انكه دندانش روشن وآب دار باشد • الشهب سپيد • العضب
انكه اندرون سروى شكسته باشد • الغلب ستبر كردن • الكهب
تيره رنك وكبود فام • النصب راست سرو • النكب انكه از روند
ازلنكى ت السلتاء ازنى كه خضاب نكند • الالفت
الالفت انكه سروش برهم بجنه باشد • الهرت فراخ دهن
ث الشعث كاليده موى وكرد الوده شده موى
الغفث انكه سى رهنه شود ج المرج انكه سيه
حشمش نيز رنك باشد وسياه تلو • البلج كشاده ابرو
وروشن وهو يذا • الثنج فراخ شت • الدعج انكه سياهه

نقول غلب غلبا والرجل اغلب والمرأة غلباء مجمل

چشم سياه بوذ • الأشرج آنك يك خايه بدارذ وآنك يك خايه
وى بزركتر باشد • الأعرج لنك • الأفحج آنك پاشنهاش
بيكديكر نزديك باشد وساقها دور • الأفرج آنك هر دو
واليه نزديك باشد وبهم برسد • الأفلج كشاده دندان • ج
الأجلح آنك موى از دو سوى سر او نبشده باشد • الأدسح آنك
كوشت كم دارد بر سرون فذان • الأسجح رخى نكو ونرم وراست
الأفطح پهن بينى • الأفلح شكافته لب زيرين • الأقرح آن
اسبى كه سپيدى روى او مقدار درمى باشد يا كم از درمى •
الأقلح زرد دندان • الأكسح لنك دست • الأمدح والأمسح
آنك زانوهاش در هم كوبذ در رفتن خ الأبلخ بزرك
منش • الأصلخ كر كر • الأفتخ آنك بندهاء انكشتانش
نرم باشد وپهن د الأبلد كشاده ابرو • الأجرد
جرد موى وزمين بى نبات • الأرمد چشم درد كرفته •
الكبداء آن زنى كه ميانش بزرك باشد • الأكبد دبور
الأمرد بى ريش ودرختى بى برك • الأنكد بذاختر

[illegible]

ر الأبتر دنبال بريذه وبى فرزند • الأبجر اوكنده ناف •
الأبخر كنده دهن • الأبطر آنك ميان لب زيرين او دراز باشد •
البظراء آن زنى كه او را ختنه نكرده باشد • الأجهر روزكور •
الأحزر آنك بكوشه چشم نكرذ • الأدفر تيز بوى وتيز كند
الأزعر تنك موى • الأشجر سرخ چشم • الأسمر كندم كون •
الأشتر آنك پلك چشم او بركرديذه باشد • الأظفر دراز ناخن •
الأعجر بزرك شكم وچيزى بسيار كره وكيسه پر • الأعسر چپ
واعسر چپ وراست • الأعفر خاك كون وآهوى سرخ فام
الأفزر آنك كژى دارد بر پشت بزرك • الأندر كوتاه • الأقشر
سخت سرخ • الأكدر تيره رنك • الأمعر بريذه موى
الأهبر بسيار كوشت ز الأرجز آن شترى كه پايش ميلرزد
در وقت برخاستن • الأعجز بزرك سرون س الأحمس
دلير وسخت • الأخرس كنك • الأخنس واپس خفته بينى
الأطلس كرد دبين وجامه سخت شوخكن كه رنك دبين دارد
الأفطس پهن بينى • الأقعس آنك نشستش درشل باشد

[illegible]

ابرش واقط اسبی که نقطهای خرد دارد مخالف باقی رنگش
البرش ان یکون بجلد الفرس نقط بیض وکان جذیمة ابرص فکنوا عنه
بالابرش من المجمل

وسینه بروز آمده الالبس سر چکاذ پیش در آمده الاعش
سیاه بام لب ش الابرش رخش الاخفش تنک چشم
الاعمش خوچینه چشم الاعطش تاریک چشم ص الابص
بیس الارمص زفکن الاعقص انک سر دوش وابن کوش
عنده باشد الاغمص مثل الارمص ط الاشمط دوموی
الاضبط اجب دراست الامرط والامعط والاملط زنخته
موی ع الاتلع دراز گردن الاجدع انک کوش ما لب ما بینی
برین باشد الاجلع انک لبش فراهم نیاید در وقت سخن گفتن
الاخضع انک سر افکند الارضع مثل الارسح الاصطع
دراز کردن الاصلع دغسر الاصمع خرد کوش و تیز
خاطر الافدع خرده دست و پای از سوی کاوع کژ
الاوع انسوی الاقرع الاقطع برین دست الطلع
سو دندان مانکوه افتاده وسید بلم لب الانزع انک موی از پیش
سر شده باشد غ الالثغ انک سین را تا گوید و را را
غین یا لام ف الاخنف انک پشت پای رود و انک بعد و انکشت

الشمط بیاض شعر الرأس تخالط سواده
والرجل اشمط وقوم شمطان مثل اسود
وسودان وقد شمط بالکسر یشمط شمطا
والمرأة شمطاء من الصحاح

سترک او بسوی اسی حسید باشد الادلف انک سر بینی
او بلند باشد و باریک الاسقف درازی کنج الاعجف لاغر
الاعرف ان اسبی که بش او بزرک باشد و دراز کردن الاعضف
انک کوش او بسر وی و دو سینه باشد الاغلف والاتلف
انک او را ختنه نکرده باشد الاکشف انک موی از دو سوی
سر شده باشد وانک او را سپر نباشد در جنگ ق
الاحمق ابله الاخرق انک هیچ کاری بسد لمند کرد الخرقاء
ان کو سفند که کوش او سوراخ کرده باشد الاخلق نسوی الرتقاء
از زنی که با وی مجامعت نتوان کرد الازرق کربه چشم و صافی
از چیزها الاشدق فراخ کوشه دهن الشرقاء ان کوسفند
که کوش او بدرازنا شکافته باشد الاطرق سست زانو الاعتق
دراز کردن الافرق ان خروس که دو خوج دارد ک الاعفک
الاحمق ل الاثجل بزرگ شکم الاثعل انک دندان افزون دارد
یا دندان دیگر در پس دندان بر آمده باشد الاحول انک یکی دو بش
افراشته تر باشد از دیگر الاحظل انک کوتس الارجل

مَا بَالُ دِينِكَ تَرْضَى أَنْ تُدَنِّسَهُ • فَإِنَّ ثَوْبَكَ مَغْسُولٌ مِنَ الدَّنَسِ
تَرْجُو النَّجَاةَ وَلَمْ تَسْلُكْ مَسَالِكَهَا • إِنَّ السَّفِينَةَ لَا تَجْرِي عَلَى الْيَبَسِ

بزرک پای وانکه یکبارش سپید باشد از بهایم • الارغل مثل الاقلف •
الاشکل سرخ چشم وانکه یمی کاهش سپید باشد از بهایم •
الاشهل میش چشم • الاعزل بی سلاح وان ستوری که دنبال او راست
نباشد با سرشت مازو • الاعصل کوژ دندان پشتر • الاعقل
ان ستور که باشد از کل مایه خم دارد • الاعزل مثل الاعلف والاقلف
الاقتل ان قران که از [illegible] سور دور باشد وان وادان که سخت باشد پهلو
القبلا ران کو سفندی که سر وش سترد دامن باشد • الاقبل
انکه خشمش درستش کرده • الاقزل لنکلی زشت الاکحل سیاه چشم
از خلقت • الانجل فراخ چشم الاهدل او که ته لب
الابکم کنک • الاثرم شکسته دندان الاثلم رخنه شده الاجذم
بریده دست الاخنم بوینی فروشته الاخرم بینی سریده وکوش
سوراخ کرده الادرم انکه اندیسار کو شت پر تول او نهان شده باشد
الاشرم سر بینی بریده الاصلم کوش از بن بریده الاضبج کوژ دهن
الاعسم انکه بندهای دستش خشک شده باشد الاعطم انکه یک
دستش سیاه باشد ودیکر سپید از بز کوهی وجزان

الاعلم شکافته لب زبرین • الافقم انکه دندانهای زیرینش پیش از دندانهای
زبرش ساهنه باشد • الاقصم انکه دندانش با سرا زنیمه فرو شکسته
باشد الاکرم خرد انکشتان الاهتم دندان پیش شکسته
الاهضم انکه سر هلوتی بهم در شده باشد ن الاحنن انکه علت
استسقا دارد الاجن کوژ الاقرن پیوسته ابرو وشتر آور
الالحن شغد الالکن کند زبان الامنن انکه بول باز نتواند داشت
م الابله معروف الاجبه فراخ پیشانی الاجله دغ سر
الاسته العظیم الاست الاسنه دیرینه الاکمه نابینا مادر زاد
در المغتل ب الوب تباه شدن الوصب دردمند شدن
ح الوحح خشک شدن بول در کو سفند د الومد کرم شدن
وحشم کرفتن ر الوبر بسیار پشم شدن اشتر الوحر
ترسیدن الوحر کینه کرفتن الوضر شوخکن شدن شوخ
وکرفته شدن الوعر درشت شدن راه والنعت وعر
سکون العین الوغر کینه ور شدن وسخت کرم شدن
الوقر کران کوش شدن ع الوجع دردمند شدن

خ تنک شدن
نحیره او سخ شوخکن
شدن ع

السعة فراخ شدن وفراخ رسیدن والغابر یسع بحذف الواو
الوقع دردمند گشتن پای از برهنه رفتن الولع سخت حریص شدن
ع الوتغ هلاک شدن ف الوکف بزمند شدن ق
الوبوق هلاک شدن ل الوجل ترسیدن الوحل
در وحل افتادن الوهل ترسیدن وفراموش کردن وخطا
وغلط کردن م الوحم والوحام راستنی چیزی آرزو خواستن
الوخامة ناگوارنده شدن الوغم کینه ور شدن الوهم غلط
کردن ن الوسن فراخواب شدن وبیهوش شدن از دم چاه
الوهن سست شدن ه الوبه باک داشتن ی الوله شفته شدن
وپناه بکسی دادن ومن اللفیف المقرون ج الوجی سوده ریش
شدن ستور ی الوری برون آمدن آتش از آتش زنه ووریت
یری لغة فیه ومن الیائی س الیبس خشک شدن ط
الیقظة بیدار شدن م الیتم والیتم بی پدر شدن مردم وبی
مادر شدن چهارپای ومن المعتل المضاعف الوُدّ والوداد والمودة
دوست داشتن الودادة والوُدّ والوداد آرزومند کردن

المعتل م

احییتنا بروحک کالروح للبدن

مولانا یحیی

٧٠٦

یقال منه وددت ان افعل کذا ومما النعت منه علی افعل ن
الوادن ص الوقص کوتاه گردن ع الوکع انگشت سترگ
او بر دیگر انگشت افتاده باشد و آن را کژ کرده باشد ف
الوطف انبوه موی شدن ق الوره احمق ومن الاجوف
مات یمات لغة فی مات یموت ح الروح سبک دست شدن
وبوی یافتن وجستن باد د الدود کرم در افتادن ر الهور
رهیده شدن س السوس شپشه در افتادن یقال ساس
الطعام ف الخوف ترسیدن ک الشوک خار در رفتن ونشانیدن
از جای برخاستن وتمام سلاح شدن م النوم خفتن وکهنه شدن
جامه وکاسد شدن ومن الناقص ب الهیبة شکوه داشتن
ت البیتوتة شب گذاشتن د الصید شکار کردن
الکینونة والمکانة
خواستن ونزدیک شدن بفعل ر الحیرة سرگشته شدن
الغیرة رشک بردن ع الضیع بزدل کردن ف العیاف
منش بردن ل الخیل والخیلولة والمخیلة پنداشتن
طبع

البتل یافتن و رسیدن م العیمة والعیمة ارزومند شدن بشیر
م المنیه بیار شدن اب جاه وما اللغث منه علی افعلوه ن
الواوی اذا کان جلا و علی فعلا اذا کان امراة ث
الولث ضعیف ابله ج الاعوج کژ الانفوج ابله ح الاروح
آنک سر پا یش از یکدیگر دور باشد و پاشنه نزدیک د الاود
دراز کردن ر الاحور آنک سیاهی چشم او سخت سیاه باشد
و سپیدی سخت سپید الاصور کژ و جسپیده وار زومند
الاعور یک چشم س الاخوس تاریک چشم الاشوس آنک
بگوشه چشم نگرد و شجاع ش الاورش مثل الاخوس
ص الاحوص تنگ گوشه چشم الاخوص آنک چشمش در مغاک
افتاده باشد ع و ع آنک از جمال او مردمان را خوش آید
و تیز ذهن الاکوع آنک خردن دستش کژ باشد ف
الاصوف بسیار پشم ق الازرق در از دندان الاسوق
نیکو ساق الافوق تیر فوق شکسته ک الانوک ابله
ل الاثول دیوانه و التول دیوانه شدن گوسفند الاحول کژ چشم

م الکوما ناقه بزرگ کوهان ع الافوه فراخ دهن و دراز
دندان من الناقح الافنح فراخ د الاجید دراز گردن الاصید
گردن کش و متکبر الاعید نازک خلق ر الالیس دلیر
ف الاخیف آنک یک چشم سیاه باشد و دیگر سبز الاهیف
باریک میان ل الامیل الامیل بی شمشیر و آنک بر پشت اسب نتواند
بود ن الاعین فراخ چشم و من الناقص الصبا کودکی
کردن الغباوة در نایافتن و یعدی بعن و ابله شدن
ت القتا جوانمرد شدن ث العثا فساد کردن
اللثا تر شدن جامه و جز آن ج الحجی حریص شدن
و ملازم گرفتن و یعدی بالباء التشجی اندوهگین شدن و استخوان
در گلو گرفتن ح الضحی بآفتاب آمدن و خوی گرفتن
خ السخاوة و السخا سخی شدن د الردی هلاک شدن
السدی نم دار شدن القدی خوش بوی شدن طعام الندی
نمکین شدن و جود کردن ذ القذی خاشه در چشم افتادن
ر الشری توانگر شدن و شاد شدن الشری نیک رفتن

رضيت من الدنيا بقوت وشملة ۝ وشربة ماء كوزها متكسر

ستون وبسيار جستن برق ودلام گرفتن وسخت خشم گرفتن
الضراوة خو فا کردن وسخت حریص شدن ویعدی بالباء
العری برهنه شدن الغری حریص ومولع شدن الكری
خفتن اندک ز الخزی رسوا وخوار شدن الخزاية تشویر
خوردن س النسيان فراموش كردن النسا دردی کردن
رگ ران ش الحشا دما بر افتادن الخشية ترسیدن
الغشيان آمدن ومجامعت کردن وبر چیزی در آمدن
النشوة بوی یافتن ص العصی شمشیر زدن ویعدی بالباء
القصی دور شدن ض الرضی خشنود شدن وبسندیدن
ظ الحظوة والحظة دولتی شدن زن از شوهر تقول
حظي فلان عند الأمير وظفر یافتن بچیزی غ الصغی
بچسبیدن اللغی مولع شدن وبیهوده گفتن ف الحفو
برهنه پای رفتن الحفی سوده شدن سم ستور الحفاء
مهربان کردن وباستقصا از حال کسی پرسیدن معا
الخفا پوشیده شدن ق البقاء باقی ماندن الرقي

شقي شقاء وشقاوة وهو شقي
افعال

في الاساس ما حليت منه بطائل اي بفايدة
وقال الجوهري لم تحل منه بطائل اي لم تستفد منه
كثير فايدة ولا يتكلم به الا مع الجحد من حاشية الكشاف

٧٨ بالا بر شدن الشقاء والشقاوة بدبخت شدن اللقاء
دیدن ورسیدن وکارزار کردن النقا والنقاوة پاک شد
ذ الذكا مولع شدن ل البلاء والبلى کهنه شد
وپوسیدن الحلا وان بور شدن الحلاوة شیرین شدن
در دل وچشم السلی مثل السلو الصلا والصلا والصلی
سوخته شدن باتش وگرم شدن بدان الطلی ورد شدن
العلا بزرگوار شدن بقدر وجاه م الخنی فحش گفتن يقال
خني عليه الضنی نزار شدن از بیماری الطنا سپرز بپهلو
وادوسیدن از شکی العنا بجور شدن العناية نگه داشتن
ویعدی بالباء الغنی والغنية بی نیاز شدن وتوانگر شدن
ومقیم شدن ومی بستن الغناء نیست شدن القنيان ملازم
گرفتن هـ البهی درینه شدن البهاء والبهی زیبا شدن
الشهوة آرزو کردن ومما النعت على الفعل منه ح
الجواء انکمان کاه زهش از کبد دسته دور باشد ح الحی بسیار
سخن وبیهوده گوی وان شتری کاه بار گرانه نوش بسر رکتر باشد

ذ الحذى سر كوفتن ز الزرى سرزنش كردن ز الهزى
نشستن و سينه بروزانداختن و خصمى مقهور كردن ش
الاعشى شبكور العشوا آنكه سفيدك كاروش سپيد باشد
غ الشغى بن دندان كژ شدن و آنكه دندانى افزون دارد ف
الدفى آنكه سر و آبنوى كوش او كرد بيك باشد المسغى آنكه
موى پيشانى ق الحلى دوغ سير م الطمى سياه بام لب
العمى نابينا الالمى سياه بام لب ن المرقى آنكه ميانش سيبى
او تند باشد هـ الجهى خانه بى سقف يقال بيت اجباه
ومن اللفيف المقرون ت التوى هلاك شدن ح
الحوى سياه شدن دل از اندوه يا از درد يا از عشق خ الخوى
تهى شدن شكم از طعام د الدوى بيمار شدن وكينور شدن
دل ر الروى سيراب شدن ض الضوى نزار شدن
ط الطوى گرسنه شدن و باريك ميان شدن غ الغوى
هو شار شدن شتر بچه از بسيار شير خوردن ق القوة
نيرومند شدن ل اللوى كژ ايش كرفتن هـ الهوى

الصبابة رقة الشوق من شرح القصيدة
وفي المجمل الصبابة المحبة ورجل صبّ
اذا غلبه الهوى

دوست داشتن ومما اللغت منه على افعل جاء ح الحوى سياه بام لب
وجر آن ل الالوى سخت خصومت ومن الياى ح
الحيوة زنده شدن والنعت حى الحيا شرم داشتن العى
درماندن در سخن ومن المضاعف ب الحب كرو يزى كردن
والنعت منه خب الصبابة سخت آرزومند شدن والنعت
منه صب الطب دانستن والنعت منه طب وطبيب
اللبابة واللب خرد مند شدن ج اللجاجة واللجاج
ستهيدن ح الشح بخيلى كردن و حريص شدن
الحح جشم بر هم كرفتن د الجد خرا و بحت شدن
و بزرك شدن و توانكر شدن ذ البذاذة بد حال شدن
اللذاذة واللذاذ مزه يافتن ر البر نيكو كردن و راست
شدن سوكند و بذ پرفتن طاعت التراره پر كوشت شدن
الحرورية آزاد شدن الحرارة كرم شدن الحرة سخت
تشنه شدن ق القرار آرام كرفتن القرة والقرور روشن
جشم س الحس مهربان كشتن الخسة والخساسة خسيس شدن

المتن بسوذن ش المشاشه کنا ره روی شدن وخوش
طبع شدن کی کی از انکی شوربا مذکردن ص المصص
طعام درکلو بماندن تقول غص بالقمة وبحت تنک شدن جای
از مردم المص مکیدن ض البضاضة نازک شدن
پوست العض دندان کرفتن الغضاضة مثل البضاضه
العضض زنک الود شدن المضو المضض سوختن اندوه وخشم
وصیبت ط القطط سنک شدن موی والنعت منه
قط وقطط ظ الحظ بهره مند شدن الغطاظة زفت
هی شدن والنعت فظ ف الشف باریک بدن ک
الفکة احمق شدن ل البلد والبلل والبلول ظفر
یافتن النوك بلغزیدن الضلال والطلالة کم راه شدن
الطلول روز کذشتن وهو مثل الهنو بالليل لعلك
دیکر باره شراب خوردن الملة والمل والملالة والملال
سیر برآمدن ن الصن بخیل کردن هـ الفهاهة
عاجز شدن از سخن کفتن وتم النسخ منه على اعل ب

ارزت واعقد وعقد محتبس الكلام كرفته سخن من التسامي
الرتة العجلة في الكلام والحكلة فيه من الحمد
في لسانه حكلة اي عجمة مجمد
الحب برين كوهان الرب بسيار موي ابرو الرقب باريك
ميان ث الرث انك زبانش در آويزد در سخن كفتن ج
المزج كمان ابرو الشج شكسته سر الفج الفجج مثل الفجج
ح الح كران آوان الوح وراح سم وبهن سروان الجداء
انك خبر بن منقطع شده باشد از زبان ما از شتر وكوسفندان
وانك ما ان نكه دروا ب نباشد وازن بلا خرد يستان باشد
الدد سخت خصومت ذ الحد سبك دست واندك موكت
ر الاستر ميان تهي وانك باوش اعلت ديد باشد
ز الغرز خرد كوهان الغر سپيد روي الاضر انكه كام زيرش
برين رد يك باشد در وقت سخن كفتن ودندانش سك ديكر
نزديك باشد س الكس خرد دندان ش الاجش
بلند آواز ص الحص انكه موي ش فرو ريزيده باشد الارص
والاص ناكشاده دندان ض الاقض درشت ط
الاشط كوسه الملط انك دندانش انبوه بيفتاده باشد ف
الحنف كراز پاي وشمدان ق الاسق والاموق دراز

واما الغمم ان يغطي الشعر القفا والجبهة يقال رجل اغم وجبهة غماء

ك الاسك خرد گوش الامك آنكه زانوهاش درهم كوبد
درو وقت رفتن ل الابل سخت شوخ ه الازل الاغر سرون
ورآن م الاشل شل ه الافل تشتر رخنه شل ع الاجم
گوسفند بی سرو وان مردی كه نیزه ندارد وبنای بی كنگره
الاشم بلند بینی وكوهی بلند الاصم كر الاغم آنكه
موی بسیار دارد بر پیشانی وقفا ن الادن آنكه گردنش
بدوش فرو شده باشد الادن آنكه آب از بینی او روان باشد
الاعر آنكه سخن بینی گوید من المهموز الفاء ب الارب
دژم شدن روزگار الاشب بهم در شدن بیشه ج الارج
والاريج خوش بوی شدن د الابد خشم گرفتن
الافد نزدیك آمدن وشتاب كردن ر الاشر ونه
گرفتن الافر نشاطی شدن وفربه شدن از پس لاغرى
الامر بسیار شدن س الانس والانس انس گرفتن
ص الارض تباه شدن ریش ف الازف والازوف
نزدیك آمدن الاسف اندوهگن شدن وخشم گرفتن

ه الهنوة خام شدن گوشت ومن الاجوف المهموز اللام ش
المشيئة خواستن وهو اخص من الارادة ومما النعت منه على افعل
من الناقص المهموز الفاء الاتى آن كشتن نرى كه نبود ل الالى
بزرگ دنبه ومن المهموز الآخر د الاهدأ كوژ ر الاذرأ
سپید گوش ن الاجنأ والازنأ كوژ
~~باب فعل يفعل بضم العين في الماضي والغابر كل ما جاء
النعت منه على فعيل وحده من هذا الكتاب لا نذكر النعت منه وما لم يجئ على فعيل~~
ب الجنابة جنب شدن والنعت جنب وجنيب الحسب
گوهری شدن وخداوند نژاد نیك شدن ه الخطابة خطیب شدن ٥
الرحابة والرحب فراخ شدن جای والنعت رحب ورحيب
الرطوبة تر شدن والنعت رطب ورطيب الرغب والرغابة
فراخ شكم شدن وجران الصعوبة دشوار شدن والنعت منه
صعب الصلابة سخت شدن والنعت منه صلب وصليب
العذوبة خوش شدن آب والنعت عذب العروبة بشوهر
شدن زن والنعت عرب العضوبة بران شدن

عضبه عضبا قطعه والعضب السيف القاطع وعضب لسانه بالضم عضوبة صار عضبا اي حديدا في الكلام من الصحاح
غرب غروبة وهو غريب وغرب منطقه غرابة و هو غريب

والنعت عضب • الغربة غريب شدن • القربة نزديك
شدن • اللجوبة ابله شمر شدن كوسفند والنعت منه لجبة
ولجبة • اللهوبة اندك كوشت شدن • النجابة نجيب شدن
النجوبة ويژه شدن والنعت منه نحت • الوتانة آراسته شدن
يقال رجل نيت • الشخوبة باريك شدن والنعت منه شخت
وشخيت ث الخبث پليد شدن ج البهجة زيبا شدن • البهج ص
وشاد شدن • السماحة نازيبا شدن والنعت سمج وسميج
ح السماحة جوانمرد شدن والنعت سمح • الصباحة نيكوروي
شدن • الصراحة ويژه شدن والنعت منه صراح وصريح •
الفصاحة شيوا زبان شدن • القبح والقباحة زشت
شدن • الملاحة نمكين شدن وشيرين شدن • الملوحة
شور شدن آب والنعت ملح خ الملوخة بي طعم شدن كوشت
د البرودة سرد شدن والنعت منه بارد البعد دور شدن
البلادة كند شدن الجعودة پشك شدن موي والنعت منه
جعد الجلادة والجلد جلد شدن والنعت منه جلد

النجدة الشجاعة تقول منه نجد الرجل بالضم فهو نجد ونجد ونجيد
وجمع نجد انجاد مثل يقظ وايقاظ وجمع نجيد نجد ونجداء من الصحاح

والنعت غ
وجليد • الرغادة فراخ عيش شدن رغد ورغيد • المجد
بزركوار شدن • المرادة ستنبه شدن والنعت منهما ماجد
ومجيد ومارد ومريد • النجدة دلير شدن والنعت منه نجد ونجيد
النهودة پستان برآمدن والنعت منه نهد ر البصارة
بينادل شدن الجهارة بلند آواز شدن الحدورة فربه وضخم
شدن والنعت منه حادر الحقارة حقير شدن الخثورة
ستبر شدن خمير وشير وآنچ بدان ماند الصغر والصغار
خرد شدن وخوار شدن والنعت منه صاغر الضمر باريك ميان
شدن والنعت منه ضامر العسر والعسرة دشوار شدن
العقر والعقارة نازاينده شدن والنعت منه عاقر الغزارة
بسيار شدن شير وباران وعلم القصر كوتاه شدن الكمارة
زرك شدن النزارة اندك شدن والنعت منه نزر الغمارة
جاهل شدن وبي تجربه ناشدن غمر • الكثرة بسيار شدن •
المرارة تلخ شدن النضر والنضارة تازه روي
شدن والنعت منه ناضر ونضير ونضر البصير س الفراسة

والفروسة سوار شدن والنعت منه فارس النفاسة
عزيز شدن ش الفحش سخت زشت شدن والنعت
منه فاحش ص الرخص ارزان شدن نرخ ض البغاضة
بغيض شدن الحموضة ترش شدن والنعت حامض
العرض پهن شدن العراضة تاك شدن كوشت الغموضة
دور شدن از فهم وسخت پنهان شدن والنعت غامض
المحوضة وی‍ژه شدن والنعت محض ط العلاطة
دراز زبان شدن ظ الغلظ ستبر شدن ع البراعة
تمام شدن در دیر كار وجمال وفضل والنعت بارع البزاعة
ظريف شدن الرقعة بلند شدن الرعاعة الحمق
السرعة والسرع زود شدن الشجاعة دلير شدن
والنعت شجاع وشجيع الشناعة زشت شدن الضلاعة
پهلوآور شدن الفظاعة هول وكران شدن غ البلاغة
بليغ شدن الرفاعة فراخ عيش شدن ف الثقافة
زيرك شدن وسبك روح شدن والنعت ثقف الحصافة

القضيف اليابس النحيل خشك ونزار القضاف
والقضف جمع كذا في السامي ومنه قول صاحب
كامل الصناعة بحسب حالات البدن في القضافة والسمن

٨٢ ن

تمام خرد وقوی رای شدن • السخافة تنك خرد وسست رای شدن
الشرف بزركوار شدن • الضعف سست شدن • الظرافة
ظريف شدن • العنف درشتی كردن • القضافة خشك
ونزار شدن • النظافة پاكيزه شدن • ق الخلوقة
كهنه شدن والنعت خلق • الرشاقة نيكو شدن • السمق
دور شدن • الطلاقة كشاده روی شدن وخوبرای اسدهی
شدن روز وشب وكشاده زبان شدن والنعت طلق
وطليق • العماقة ژرف ودور شدن • العتاقة كهنه شدن
العتق كوهری ونيكو نژاد شدن • ك النهاكة دلير شدن ن
ل البسالة سخت دلير شدن والنعت باسل • البطولة
سخت دلير شدن وبكاوزار شدن والنعت بطل •
الثقل كران شدن • الجزالة زفت وتمام شدن
والنعت جزل وجزيل • الجمال خوب شدن • الرذالة
والرذولة ناكس شدن والنعت رذل • السفالة دون
شدن والنعت سافل • السهولة اسان شدن ونرم شدن

والنعت سهل العبالة ستبر شدن والنعت عبل
الفسالة والفسوله ناكس وفرومايه شدن والنعت
فسل النذالة خسيس شدن والنعت نذل النبل
والنبالة بزرك وفربه شدن م الجزامة والجسامة
تن اورسدن الجهومه والجهامه ترش روى كردن والنعت
جهم الحرمه والحرام ناروا شدن والنعت حرم وحرام
الحلم بردبار شدن وخردمند شدن الرخامة نرم وباريك
شدن اواز السقم والسقم بيمار شدن التتامة
رشت روى شدن السخامة فربه وبسيار شير شدن
الشهامة زيرك دل شدن والنعت شهم الصخم
والضخامة تن آور شدن والنعت ضخم القدم
ديرينه شدن وهميشه بودن القسام والقسامة
نيكو روى شدن الكرم كريم شدن اللحامة
كوشت اور شدن ن النخانة ستبر شدن
الحسن نكو شدن والنعت حسن الحصانة استوار

سخن الشيء بالفتح وسخن بالضم سخنا وسخونة
وماء سخن وسخين من الافعال

حصار وجزان الحصن والحصانة هفته شدن زن
والنعت حصان وحاصن الخشونة درشت شدن
والنعت خشن ولحش الرزانة بارام شدن والنعت
رزان ورزين الرصانة محكم راي شدن الركانة بارام
شدن السخونة كرم شدن القتانة اندك خور شدن
المتانة استوار شدن المكانة جاي كير شدن المهانة
خوار وحقير شدن النتن كندا شدن والنعت منتن
السفاهة تنك خرد شدن الفراهة سخت زيرك شدن
ونيكو روي شدن النعت فاره الفقاهة شدن النبه
بيدار شدن النباهة بزركوار شدن وما النعت عند على
افعل من هذا الباب ر السمرة كندم كون شدن ف العجف
لاغر شدن ف الحماقة والحمق احمق شدن الخرق ازاف
كار شدن م العجمة كنك زبان شدن ن الرعونة
كاليو شدن ومن المعتل ث الوعوثة سخت دشوار شدن راه
انرمي ريك والنعت وعث واوعث ح الوقاحة

ونحو وقاحة وقحة وهو وقاح ووقح من باب افعال
وقح الرجل اذا صار قليل الحياء فهو وقح ووقاح ف

ا الوقاحة والوقحة
والوقح ابدك شدن والنعت وقح ووقيح
والفخة سخت شدن سم وروي وشوح شدن وحقير شدن
واژ بدان مانند والنعت وقاح ووقح د الورودة كلكون
شدن اسب والنعت ورد الوغادة ناكس شدن والنعت
وغد ر الوثارة نرم شدن بستر وما اشبهه والنعت
وثر ووثير الوعورة درشت شدن راه والنعت وعر
الوقار بارام شدن والنعت وقور ز الوجازة كوتاه شدن
سخن ط الوساطة بزركوار شدن والنعت وسط ع
الدعة والوداعة مثل الرعاعة الوراعة والوروع بددل
شدن وحقير شدن والنعت ورع الوساعة فراح كام
شدن ستور والنعت وساع الوضاعة والضعة فرومايه
شدن ف الوحافة والوحوفة بسيار موي شدن والنعت
وحف ق الوثاقة استوار شدن كار الوداقة ابستن
شدن ستور وكشن امدن ستور والنعت ودوق وودق
ك الوتك روذ بودن ل الوبال والوبالة دژكوار شدن

عدّ الوقاحة في علم الاخلاق
من الاخلاق الذميمة ه

السرو سخاء في مروة من المجمل
تقول منه سرو يسرو وسروا
اي صار سيدا اه كذا قال مولانا سعد الدين في
شرحه للعزية

م الوخام والوخامة مثل الوبال الوسام والوسامة
مثل القسام والقسامة ه الوجاهة روي شناس شدن
ومن المعتل اليسر اليسر اسان شدن وانرك شدن م اليتم
بي بدر شدن مردم وبي مادر شدن چهارپاي ومن الناقص خ
السخاوة جوان مرد شدن ر السرو مهتر شدن هـ البهاء
زيبا شدن ومن الاجوف الطول دراز شدن ومن المهموز الفاء
ب الادب والادابة فرهنكي شدن واديب شدن كلارب
والارابة خردمند شدن ل الاسالة كشيده روي شدن م الاصالة
اصيل شدن ومن المهموز العين س البأس دلير شدن ل
الضآلة والضؤولة زار وخرد وحقير شدن م اللؤم
ناكس شدن ومن المهموز اللام د الرداءة بد شدن البذاءة
بذ زفان شدن ر الجرأة والجراءة دلير شدن المروءة
مردم كون شدن المرأة كوارنده شدن ط البطوء درنكي
شدن ف الدفاءة كرم شدن ك النكوء
والنكوء اندك شير شدن ناقه ودشتر م القماءة خوار شدن

غرض از این کار ... این قدر تمام بود

الهناءة مثل المسرة ومن المعتل المهموز الوضاءة روشن روی شدن ط الوطاءة والطيئة نرم شدن فراش ومركب

باب فعل يفعل بكسر العين الماضي والغابر

الحسبان والمحسبة پنداشتن والغابر يحسب ومن النعمة خوش عيش شدن والغابر ينعم ومن المعتل الواوي الوراثة ميراث يافتن ع الورع پرهيزكار شدن ق الثقة استوار بودن الوفق والوفاق سزاوار شدن المقه دوست داشتن ومن الورم برآماسيدن ومما لام ياء ل الولي والولي نزديك شدن وباران دومين باريدن الولاية والى شدن وولى شدن ومن المعتل اليائي اليبس خشك شدن والغابر ييبس وييبس ومن المعتل اليائي المهموز العين س اليأس نوميد شدن والغابر ييئس وييأس

تم بحمد الله تعالى وحسن توفيقه والصلوة على خير خلقه محمد واله اجمعين

مسألة

رجلان [illegible] ام واختين فزوجهما من رجل واحد
بنكاح واحد فسئل الفقهاء فاجاز وكيف هذه [illegible]
قيل لان هذه السبع جارية بين اثنين نجاءت بابن فادعاه
ثبت نسبه عليهما تزوج كل واحد امرأة [illegible]
[illegible] ثم مات الرجل [illegible] القضيتين عليهما فزوجها
من رجل [illegible] فهذا جايز [illegible] جماع [illegible]
السبع عند ثلاثة
اذا قام العبد الى الصلاة [illegible] خرج من ذنوبه
[illegible] واذا قال [illegible] كتب الله
[illegible] عبادة سنة [illegible] الاكبار [illegible]
[illegible] الصدق [illegible] اذا قال [illegible]
[illegible] والاعمال سبع [illegible]
[illegible] والحسنات [illegible] الاعلى [illegible]
[illegible] اعطاه الله تعالى ثواب [illegible]
[illegible]
[illegible] اسما الله تعالى [illegible]
[illegible]
[illegible] والملائكة [illegible]
[illegible] الصدقة [illegible] الجنة
[illegible] اعطى [illegible]

Süleymaniye U. Kütüphanesi
Kısmı Fatih
Yeni Kayıt No
Eski Kayıt No 5264